1984 GONCOURT EDEBİYAT ÖDÜLÜ

MARGUERITE DURAS

SEVGİLİ

CAN

ROMAN

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN
TAHSİN YÜCEL

Marguerite Duras
SEVGİLİ

ROMAN

Fransızca aslından çeviren
TAHSİN YÜCEL

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

Özgün adı
L'Amant

MARGUERITE DURAS'NIN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
KİTAPLARI

BAHÇE / *roman*
BAY ANDESMAS'IN İKİNDİSİ / *roman*
BİR KIŞ GÜNÜ ÖĞLEDEN SONRA / *roman*
CEBELİTARIK DENİZCİSİ / *roman*
HİROŞİMA SEVGİLİM / *senaryo*
İNGİLİZ SEVGİLİ / *roman*
KUZEY ÇİNLİ SEVGİLİ / *roman*
KONSOLOS YARDIMCISI / *roman*
MAVİ GÖZLER SİYAH SAÇLAR / *roman*
MODERATO CANTABILE / *roman*
PASİFİK'E KARŞI BİR BENT / *roman*
SEVGİLİ / *roman*
SOMUT YAŞAM / *deneme*
TARQUINIA'NIN KÜÇÜK ATLARI / *roman*
YAZMAK / *deneme*

Marguerite Duras
SEVGİLİ

1984 Goncourt Roman Ödülü

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

1. basım: 1985
2. basım: 1986
3. basım: 1992
4. basım: 1992
5. basım: 1996
6. basım: 1999

ISBN 975-510-396-1
© Editions De Minuit / Onk Ajans Ltd. /
Can Yayınları Ltd. Şti. (1984, 1999)

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda, dizildi
Eko Basımevi'nde basıldı. (1999)
Cilt: ZE Ciltevi
Dizgi: Serap Kılıç

1914 yılında Çinhindi'nde doğan *Duras*, gençliğini geçirdiği bu ülkenin atmosferinden ve olaylarından derinden etkilendi. 18 yaşında Paris'e geldi; hukuk, matematik ve siyaset bilimi okudu. Komünist partiye katıldı. İlk romanı *Les Impudents*'ı 1943 yılında yayımladı. Özyaşamöyküsel bir roman olan *Sevgili* ile 1984'te Fransa'da *Goncourt Ödülü*'nü aldı. Çok sayıda roman dışında, birçok senaryoya da imza attı. Bütün eserlerinde edebiyatı sorguladı. 1960 Cannes Film Festivalinde gösterilen *Hiroşima Sevgilim*, Duras'ı ününün doruğuna çıkardı. *Duras* 1996 yılının Mart ayında 82 yaşında öldü.

Bruno Nuytten için

SUNUŞ

Marguerite Duras'ın 50'li yıllardan beri çağdaş Fransız romanında önde gelen bir yeri bulunduğu, bu yeri hep koruduğu bilinir. *Les Temps modernes* dergisinde yayımladığı "varoluşçu" anlatıları, Uzakdoğu'da geçen çocukluk ve gençlik anıları üzerine kurduğu *Un Barrage contre le Pacifique* (1950) adlı romanı izleyen *Les Petits Chevaux de Tarquinia* (1953) bugün tanıdığımız Marguerite Duras'dan pek de farklı olmayan, özgün ve usta bir anlatıcı çıkarır karşımıza. Yazarın bu yapıtla dönemin egemen akımı olan "Yeni Roman" akımına çok yaklaştığı görülür. Başta unutulmaz *Hiroşima, Sevgilim* olmak üzere birtakım senaryoları ve *Le Square* ve *La Musica* gibi oyunları da bu izlenimi güçlendirir. Ama, yakından bakılınca, Marguerite Duras' ın anlatıcılığı hiçbir etkiye bağlanamayacak, hiçbir akımla özdeşleştirilemeyecek ölçüde kişiseldir. Genellikle olay payı çok az bir şeye, öykü süresi çok kısa bir zaman dilimine indirgenen bir dizi anlatıda: *Le Square*'de (1955), *Moderato Cantabile*'de (1958), *Dix heures et demi du soir en été*'de (1960), *L'Après-midi de Monsieur Andesmas*'da (1962), *Le Ravissement de Lol V. Stein*'da (1964), *Le Vice-Consul*'de (1966), *L'Amante anglaise*'de (1967), *Détruire, dit-elle*'de (1969), *L'Amour*'da (1971), *L'Homme assis dans le couloir*'da (1980), *Agatha*'da (1981), *La Maladie de la mort*'da (1982), vb. hep aynı benzersiz anlatımı buluruz. 'Eksilti' sanatının büyük bir ustalıkla kullanılması sonucu, durumları, duyguları ve duyumları daha çok esinlemelerle, ama en kestirme, en etkili biçimde yansıtan bu yalın, yalın olduğu ölçüde de doğal ve şiirli anlatım bile, Duras'ın usta bir yazar olduğunu kanıtlamaya yeter.

Ama Marguerite Duras yalnızca bir 'yazı' ustası değildir. Anlatımı da olaylardan ve kişilerden bağımsız bir yansıtma aracı olarak kalmaz. Bu anlatım, yazarın karşımıza çıkardığı kişileri soludukları hava, içinde devindikleri çevre gibi sararak onlara bütünlüklerini, somutluklarını, gerçekliklerini verir. Hele *Le Square* ve *Moderato cantabile* gibi söyleşimin geniş bir yer tuttuğu anlatılarda, anlatım neredeyse kişilerin varlığıyla bütünleşir.

Ne var ki, içerik düzlemine geçilince, bu bütünleşme bir tümlükten çok, bir eksikliği, bir yetersizliği dile getirir: Duras'ın kişileri, ne denli konuşurlarsa konuşsunlar, hemen hiçbir zaman eksiksiz bir iletişim kuramazlar aralarında, kursalar ya da kurdukları sanısına kapılsalar bile, çok geçmeden kopukluk yeniden başlar; söyleşimleri hiç kesişmeden gelişen bir çifte 'söyleni' olarak kalır, yeni baştan 'sessizliğe dönerler.' Bu nedenle, Marguerite Duras'ın kişileri genellikle yalnız kişilerdir. Çoğu kez kendileri de yoğun ve ağır bir biçimde duyarlar bunu: yalnızlığın sağır duvarlarını yıkarak yaşamlarına bir anlam vermeye çalışırlar, ama hep çıkmazlar dikilir karşılarına: gerçek seviye bir türlü erişilemez, çılgınlık ve kıyaysa birer anlam yokluğu olarak kalır. Hiçbir şey olmaz, hiçbir şey gelmez. Geriye varoluşun derin bunalımı, yabancı, neredeyse düşman bir dünyada yaşamanın sınırsız sıkıntısı kalır. Duras bu derin bunalımı, bu sınırsız sıkıntıyı kahramanlarıyla birlikte okuruna da yaşatır.

Bütün bu özelliklere Duras'ın yapıtlarında karşılaştığımız kurgu ustalığını da eklemek gerekir: ilk bakışta, tıpkı anlatım gibi, bir tür 'eksilti' yöntemi uyarınca gelişir, gene tıpkı anlatım gibi, derinden derine, durumlarla, konumlarla, kişilerle bütünleşir. Bu bakımdan, Marguerite Duras'ın olaya, serüvene ancak ikincil bir yer veren anlatılarının bu denli büyüleyici olabilmelerinin nedenini anlayabilmek için, belki de öncelikle kurgularını incelemek, her anlatısını bu açıdan, tek tek çözümlemek gerekir.

Elimizdeki *Sevgili* (*L'Amant*, 1984) de bu anlatım, kurgu ve içerik bütünleşmesinin ilginç bir örneğidir. Gerçekten de,

hem biçim, hem içerik düzleminde yer alan, çift yönlü bir arayışı sürdürür yazar burada: resmi çekilmesi gerekirken çekilmemiş, üstelik çok eskilerde kalmış, bunun için de, bellekten tümüyle silinmemiş bile olsa, alabildiğine bulanıklaşmış bir görüntüyü yazı aracılığıyla yeniden kurmak ister. Bu resmi çekilmemiş, atlanmış, bütün önemine karşın, içinde yer aldığı bulanık 'toplamdam koparılmamış' görüntü, Uzakdoğu'da, bir araba vapuruyla Mékong Irmağının geçilişi sırasında, on beşbuçuk yaşında, yoksul bir Avrupalı genç kızın görüntüsüdür; denilebilir ki, başında bir erkek şapkası, ayaklarında yaşına ve durumuna, hiç uymayan lame pabuçlarla herkesten ayrılan bu incecik, bu cılız genç kız görüntüsü neredeyse her şeyi belirleyen görüntüdür, neredeyse her şey bu görüntüye göre düzenlenip anlamlanır. Bir kez, anlatıcının yaşamında büyük bir değişimin kaynağındadır: yaşamının ilk sevisi bu görüntüyle başlar. İkincisi, sürekli bir görüntüdür: genç kız değişik ortamlarda hep bu kılıkla görünür. Üçüncüsü, bu görüntü aynı zamanda belirli bir tutumun, belirli bir bakışın özetidir: genç kız bu görüntü uyarınca yaşar yaşamını, sevdiği adama, "Herkese yaptığını yap bana," derken, belki de kendi kendisi olmadan önce bu görüntüdür. Bunun için, nice yıllardan sonra, yaşamının bu dönemine dönünce, bu görüntüyü çizmesi, ikide bir yeni baştan ele alması gerekir. Öyle ya, "Yaşamının öyküsü yok," der *Sevgili*'nin anlatıcısı. "Böyle bir öykü yok. Odak diye bir şey olmadı hiç." Şimdi bir odak belirlenecekse, bu odak olsa olsa sözkonusu görüntü olabilir. Öykü de, yavaş yavaş, bu odak-görüntüyle öncesinde ya da sonrasında yer alan başka görüntüler, çekilmiş ya da çekilmemiş başka resimler arasında kurulan bağıntılardan doğar.

Gerçekten de, anlatıcının durmamacasına resimlerden, görüntülerden söz ettiği, dönüp dolaşıp odak-görüntüye gelmek üzere, bir görüntüden bir başka görüntüye, bir resimden bir başka resime atladığı görülür. Olayların birbirini izleyiş sırasını hiç mi hiç göz önüne almaz görünen bu sürekli gidiş-gelişin yarattığı ilk izlenim, bir anlatıdan çok, başı sonu

belirsiz bir söyleni, dağınık bir anılar toplamı karşısında bulunduğumuzu düşündürten bir karmaşa izlenimidir. Ama, resimler çoğaldıkça, zaman sırası ne denli çiğnenmiş olursa olsun, aralarındaki bağıntılar belirmeye, her birinin bir başka parçasını taşıdığı öyküde biçimlenmeye başlar. Hiç kuşkusuz, düzensiz bir öyküdür bu, ufalanmış, parça parça dağılmış bir öyküdür. Ama, fazla bir düşünsel çaba gerektirmeden, güçlü bir biçimde duyurur, yaşatır kendini. Üstelik, biçim düzlemindeki bu parçalanmışlık da bir resimdir bir bakıma: anlatıcının bütün yaşamının resmi.

Parçalar aracılığıyla bütünlüğü, görüntüler aracılığıyla derinliği yansıtmaya, daha da iyisi, yeniden kurmaya çalışmanın pek de tutarlı bir yol olmadığı düşünülebilir, ama *Sevgili* böyle bir düşüncenin tam tersini kanıtlamak için yazılmış gibidir: "Daha önce aydınlık dönemlerden söz etmiştim, aydınlatılmış dönemlerden," der anlatıcı. "Burada aynı gençliğin gizli dönemlerinden, kimi olgular, kimi duygular, kimi olaylarla ilgili olarak yapmış olabileceğim birtakım gömmelerden söz ediyorum." Başka bir deyişle böyle resimden resime, görüntüden görüntüye atlarken, yaşamının yalnızca başkalarına değil, belki kendi kendine bile açmadığı, bilerek ya da bilmeden gizlediği yönlerini günışığına çıkarır. Böylece, geçmiş görüntülerin yeniden kurulması, her şeyi olduğu gibi söyleme, bir başka deyişle, 'bütün duvarları yıkma' çabası olarak belirir.

Bu kısacık açıklama bile, *Sevgili*'nin gerçekten ilginç, gerçekten özgün bir yapıt olduğunu yeterince gösteriyor. Ancak Marguerite Duras'ın hiçbir yapıtının görmediği bir ilgiyle karşılanarak Fransa'da büyük bir yazın olayı durumuna gelmesini, yazarına yetmişinden sonra Goncourt Ödülünü kazandırmasını yalnızca yazınsal değerine bağlamak da yanlış olur. Bir *Moderato cantabile* ya da bir *L'Après-midi de Monsieur Andesmas* da en az *Sevgili* ölçüsünde özgün, en az *Sevgili* ölçüsünde başarılıdır. Ama *Sevgili*'nin bu yapıtlarda bulunmayan bir özelliği vardır: geçmiş görüntüleri yeniden kurma çabasına girişen kişinin düşsel bir anlatıcı değil, gerçek bir ka-

dın, ilk gençlik günlerinin ateşli sevisini yetmişinden sonra bütün yoğunluğu ve bütün derinliğiyle yeniden kurmaya çalışan Marguerite Duras olması ve 'bütün duvarları yıkma' çabasını göz kamaştırıcı bir içtenlik ve gözüpeklikle sürdürmesi.

Tahsin Yücel

SEVGİLİ

Epeyce yaşlanmış olduğum bir dönemde, bir gün, herkese açık bir yerin giriş bölümünde, bir adam yaklaştı yanıma. Kendini tanıttı, sonra da: "Öteden beri tanırım sizi, dedi. Herkes gençliğinizde çok güzel olduğunuzu söylüyor, bense şimdi sizi gençliğinizdekinden daha güzel bulduğumu söylemek için geldim, gençlik yüzünüzü bu şimdiki, bu harap yüzünüz kadar beğenmezdim."

Şimdi artık yalnız benim görebildiğim ve bugüne dek hiç sözünü etmediğim bu görüntüyü sık sık düşünürüm. Hep aynı sessizlik içinde durur öyle, hayranlık verici. Bütün görüntülerim içinde en hoşlandığım görüntüdür o, içinde kendimi bulduğum, kendimden geçtiğim görüntü.

Çabucak iş işten geçiverdi yaşamımda. Daha on sekiz yaşımda iş işten geçmişti. On sekizle yirmi beş arasında beklenmedik bir yöne gitti yüzüm. On sekizimde yaşlandım. Herkeste böyle mi olur, bilmiyorum, hiç sormadım. Bazı bazı, yaşamın en genç, en gözde yaşları sürülürken insanı çarpıveren şu zaman vurgunundan söz etmişlerdi sanırım. Çok hayrat oldu bu yaşlanma. Yüz çizgilerimi birer birer sardığını, aralarındaki bağıntıyı değiştirdiğini, gözleri daha büyük, bakışı daha hüzünlü, ağzı daha kesin bir duruma getirdiğini, alnı derin

çizgilerle damgaladığını gördüm. Bundan ürkmek şöyle dursun, örneğin okuduğum bir kitabın gelişimine göstereceğim ilgiyle izledim yüzümün yaşlanmasını. Aldanmadığımı, günün birinde yavaşlayacağını, doğal akışına döneceğini de biliyordum. Beni on yedi yaşımda Fransa'ya geldiğim sırada tanımış olanlar, iki yıl sonra, on dokuz yaşımda yeniden gördükleri zaman şaşırıp kalmışlardı. Bu yüz, bu yeni yüz hep kaldı işte. Benim yüzüm oldu. Daha da yaşlandı kuşkusuz, ama yaşlanacağından daha az yaşlandı. Sert ve derin kırışıklarla parçalanmış, derisi çatlamış bir yüzüm var şimdi. Çok ince çizgili birtakım yüzler gibi göçmedi öyle, aynı çevre çizgilerini korudu, ama özdeği çürüdü. Çürümüş bir yüz benimki.

Şurasını da söyleyeyim, on beş buçuk yaşımdayım.

Mekong üzerinde bir araba vapuru.

Irmak üzerindeki tüm yolculuk boyunca sürüyor görüntü.

On beş buçuk yaşımdayım, bu ülkede mevsimler yok, tek bir mevsim içindeyiz, sıcak, tekdüze bir mevsim, uzun sıcak kuşağındayız dünyanın, bahar diye bir şey yok, baharın dönmesi diye bir şey yok.

Saygon'da bir devlet yurdundayım. Burada, bu yurtta yatıp kalkıyor, bu yurtta yiyip içiyorum, ama dışarıda, Fransız lisesinde okuyorum. Annem ilkokul öğretmeni, küçük kızının lise öğretmeni olmasını istiyor. Sen lise öğretmeni olmalısın. Kendisi için yeterli olan şey kızı için yeterli değil. Lise öğretmenliği, sonra da iyi bir matematik 'agrégation'u.[1] Okula başladığım yıllardan beri hep dinledim bu nakaratı. Matematik 'agrégati-

[1] Fransa'da öğretmenlik basamağında ilerlemek için geçirilen önemli bir sınav. (Çev.)

on'undan kaçınabileceğimi usumdan bile geçirmemiştim hiçbir zaman, umut etmesine yardımcı olduğum için mutluydum. Annemi, çocuklarına ve kendine gelecekler kurar gördüm hep. Bir gün, oğulları için parlak gelecekler kuramaz oldu, o zaman da başka gelecekler, kırıntı gelecekler kurdu, ama bunlar da işlevlerini yerine getiriyor, insanın önündeki zamanı tıkıyordu. Ortanca kardeşimin muhasebe kurslarını anımsıyorum. Her yıl, her düzeyde izlenen L'Ecole Universelle'i. Arayı kapatmak gerek, derdi annem. Üç gün sürerdi bu iş, hiçbir zaman dört güne çıktığı olmazdı, hiçbir zaman. Hiçbir zaman. Görev yeri değiştirilince L'Ecole Universelle de boşlanırdı. Yenisinde baştan başlanırdı. Annem on yıl dayattı. Hiçbir işe yaramadı. Ortanca kardeşim, Saygon'da küçük bir muhasebeci oldu. Sömürgede L'Ecole Violet yoktu, büyük kardeşimin Fransa'ya gitmesini buna borçluyuz. L'Ecole Violet'de okumak için birkaç yıl Fransa'da kaldı. Okumadı. Annem de bilmiyor değildi kuşkusuz. Ama seçeneği yoktu, bu oğulu öbür iki çocuktan ayırmak gerekiyordu. Büyük kardeşim birkaç yıl aileden uzakta kaldı. Annem onun yokluğunda aldı devlet toprağını. Bu da korkunç bir serüven oldu doğrusu, ama bizler, biz evdeki çocuklar için, gecenin, avcının gecesinin, çocuk katilinin varlığı bundan da korkunç olurdu.

Bütün çocukluk boyunca o sert güneşte kavruldun da ondan dediler sık sık. Ama inanmadım. Yoksunluğun çocukları daldırdığı düşüncelerden ileri geldiğini de söylediler. Hayır, bu da değil. Sürekli açlığın yarattığı yaşlı-çocuklar, evet, ama biz, hayır, biz aç değildik, beyaz çocuklardık biz, utanırdık, eşyalarımızı satardık, ama aç kalmazdık, bir 'boy'umuz vardı, bazı bazı ber-

bat şeyler, küçük kaimanlar, bataklık kuşları yerdik, orası doğru, ama bu pislikleri bir boy pişirirdi, önümüze gene bir boy getirirdi, kimi zaman da geri çevirirdik, yemeğe boşvermekten çekinmezdik. Hayır, on sekiz yaşıma geldiğim zaman bir şey oldu, bu yüz ondan bu duruma geldi. Gece olsa gerekti. Kendimden korkuyordum, Tanrıdan korkuyordum. Gündüz daha az korkuyordum, ölüm de o denli kötü görünmüyordu. Ama bırakmıyordu yakamı. Öldürmek, büyük kardeşimi öldürmek istiyordum, onu öldürmek, bir kez, yalnız bir kez alt etmek ve öldüğünü görmek istiyordum. Annemin önünden sevgisinin ereğini, bu oğulu kaldırmaktı düşüncem, onu böyle çok, böyle kötü sevdiği için kendisini cezalandırmaktı, her şeyden önce de ortanca kardeşimi, çocuğumu, kurtarmaktı, ortanca kardeşimi yaşamının üstüne çöken bu büyük kardeşin canlı yaşamından, günün üzerine çekilen bu kara perdeden, onun temsil ettiği, onun koyduğu bu yasadan kurtarmak istiyordum, kendisi insandı, ama yasası hayvan yasasıydı, ortanca kardeşimin yaşamının her gününün her dakikasında korku uyandırıyordu, bu korku sonunda yüreğine saplandı, onu öldürdü.

Ailemin insanları konusunda çok yazdım, ama yazdığım sıralarda annem, kardeşlerim yaşıyordu, onların çevresinde, çevrelerindeki şeyler çevresinde, onlara dek gitmeden yazdım.

Yaşamımın öyküsü yok. Böyle bir öykü yok. Odak diye bir şey olmadı hiç. Yol yok, iz yok. Alabildiğine geniş yerler var, buralarda bir zamanlar biri varmış sanısını uyandırıyorlar, ama doğru değil, hiç kimse yoktu. Gençliğimin küçücük bir bölümünün öyküsünü

daha önce de yazdım az çok, yani şöyle bir görünmesine yetecek kadar; şimdi bu öyküden söz ediyorum işte, ırmaktan geçiş öyküsünden. Burada yaptığım farklı, hem de aynı. Daha önce aydınlık dönemlerden söz etmiştim, aydınlatılmış dönemlerden. Burada aynı gençliğin gizli dönemlerinden, kimi olgular, kimi duygular, kimi olaylarla ilgili olarak yapmış olabileceğim birtakım gömmelerden söz ediyorum. Yazmaya beni güçlü bir biçimde utanç duygusuna yönelten bir çevrede başladım. Onlar için yazmak ahlaksal bir şeydi daha. Şimdiyse yazmak hiçbir şey değil neredeyse. Bazı bazı görüyorum: her şeyi birbirine karıştırıp boşluk ve hiçliğe gitmek olmadıktan sonra, yazmak hiçbir şey değil. Her şey, her seferinde, nitelenmez özüyle tek bir şeyde karıştırılmadıktan sonra, yazmak reklamdan başka bir şey değil. Ama çoğu zaman da herhangi bir görüşe bağlanmıyorum, bütün alanların açık olduğunu, belki de bütün duvarların yıkıldığını, yazının gizlenmek, oluşmak, okunmak için sığınacak yer bulamayacağını, temel uygunsuzluğuna artık saygı gösterilmeyeceğini görüyorum, ama bu kadar, daha ötesini düşünmüyorum.

Şimdi anlıyorum ki, orta yaşlarımda, alkol yüzünden edindiğim bu yüzün ön görüntüsünü daha çok gençken, on sekiz yaşımda, on beş yaşımda kazanmışım. Tanrının yüklenmediği işlevi alkol yüklendi, bir de öldürme, beni öldürme işlevini. Alkolün yüzü alkolden önce geldi bana. Alkol gelip doğruladı onu. Benliğimde yer vardı buna, başka şeyler gibi bunu da anladım, ama tuhaf bir biçimde, zamanından önce. Aynı biçimde isteğe de yer vardı içimde. On beş yaşımda yüzüm hazzın yüzüydü ve ben hazzı bilmiyordum. İyiden iyiye görünüyordu bu yüz. Annemin bile görmesi gerekirdi. Kar-

deşlerim görüyorlardı. Her şey böyle başladı bende, bu göze batan, bitkin yüzle, bu zamanından önce, deneyimden önce morarmış gözlerle.

Yaş on beş buçuk. Irmaktan geçiş. Saygon'a dönüyorsam, yolculuğa çıkmışım demektir, hele otobüse bindiğimde. O sabah da O sabah da Sadec'ten otobüse binmişim. Annem kız okulunu yönetiyor burada. Bir okul tatili sonu, ama hangisi, unuttum gitti. Tatili annemin görevi nedeniyle oturduğu küçük evde geçirmişim. O gün de Saygon'a, yurda dönüyorum. Yerli otobüsü Sadec'in pazar alanından kalktı. Annem her zamanki gibi geçirmeye gelmişti beni, şoföre emanet etti, Saygon otobüslerinin şoförlerine emanet eder hep beni, bakarsın bir kaza olur, bir yangın çıkar, ırza geçme olur, korsanlar saldırır, vapur ölümcül bir kazaya uğrar diye. Şoför de her zamanki gibi öne, kendi yanına, beyaz yolculara ayrılan yere oturttu beni.

Görüntü toplamdan bu yolculuk sırasında koparılmış, bu yolculuk sırasında alınmış olmalı. Var olabilirdi, bir resim çekilebilirdi, başka durumlarda, başka yerlerde, başka resimler çekildiği gibi. Ama çekilmedi. Bunu gerektirmeyecek ölçüde önemsizdi durum. Kim düşünebilirdi ki? Bu olayın, bu ırmak yolculuğunun yaşamımdaki önemi önceden kestirilebilseydi, o zaman çekilebilirdi. Oysa, oluştuğu sırada, varlığı bile bilinmiyordu daha. Bir Tanrı biliyordu. Bunun için, bu görüntü yok, başka türlü de olamazdı. Atlandı. Unutuldu. Toplamdan koparılıp alınmadı. Erdemini, bir saltığı canlandırma, onu yaratma özelliğini bu çekilmemişliğine borçlu.

Kısacası, Cochinchine'in güneyindeki büyük çamur ve pirinç ovasının, Kuşlar Ovasının ortasında, Mékong'un Vinhlong'la Sadec arasında bulunan bir kolunu geçerken, araba vapurunda oldu olan.

Otobüsten iniyorum. Küpeşteye gidiyorum. Irmağa bakıyorum. Annem, arada bir, bu ırmaklar, yani okyanuslara doğru yol alan Mékong ve kolları, okyanusların boşluklarında silinip gidecek olan bu su alanları kadar güzel, bunlar kadar büyük, bunlar kadar yabanıl ırmakları yaşamım boyunca hiçbir zaman göremeyeceğimi söyler. Göz alabildiğine uzanan düzlükte, bu ırmaklar hızla ilerler, sanki toprak eğiliyormuş gibi boşanırlar.

Araba vapuruna geldik mi otobüsten inerim her zaman, geceleri de inerim, çünkü hep korkarım, halatlar kopacak, denize doğru sürükleneceğiz diye korkarım. Korkunç akıntıda yaşamımın son anını izlerim. Akıntı öylesine güçlüdür ki, her şeyi alıp götürebilir, taşları bile, bir katedrali, bir kenti bile. Bir fırtına eser ırmağın sularının içinde. Bir yel çırpınır.

Ham ipekten bir giysi var üzerimde, yıpranmış, neredeyse saydam. Önceleri annemindi, sonra bir gün fazla açık bulduğu için giymez oldu, bana verdi. Kolsuz bir giysi, yakası da çok açık. Ham ipek kullanıla kullanıla kurum rengine girer, bu da öyle. Anımsadığım bir giysi. Bence yakışıyor bana. Belime bir meşin kemer takmışım, belki de erkek kardeşlerimden birinin kemeri. O yıllarda giydiğim pabuçları anımsamıyorum, kimi giysileri anımsıyorum yalnızca. Çoğu zaman ayaklarım bez sandallar içinde çıplaktır. Saygon Kolejinden önceki dönemden söz ediyorum. O dönemden sonra hep ayakkabı giydim elbet. O gün altın rengi lame pabuçlarımı, ün-

lü yüksek topuklularımı giymiş olmalıyım. O gün bundan başka bir pabuç giymiş olabileceğimi düşünemiyorum, öyleyse onları giyiyorum. Annemin indirimli satışlardan aldığı indirimli mallardan. Liseye giderken bu altın rengi lameleri giyiyorum. Değerli taş taklitlerinden oluşmuş küçük nakışlarla süslü bu gece ayakkabılarıyla liseye gidiyorum. Böyle istiyorum. Ancak bu pabuçlarla katlanabiliyorum kendime, şimdi bile böyle olmak isterim, bunlar yaşamımın ilk yüksek topukluları, çok da güzeller, kendilerinden önceki bütün pabuçları, koşmak, oynamak için giyilen, ak bezden yapılmış düz pabuçları silip attılar.

O gün küçük kızın kılığında şaşırtıcı, aykırı kaçan şey, pabuçlar değil. O gün önemli olan şey küçük kızın başına düz kenarlı, geniş, kara şeritli, gül ağacı renginde, yumuşak bir erkek şapkası giymiş olması.

Görüntünün belirleyici bulanıklığı bu şapkada.

Nasıl geçmişti elime, unuttum gitti. Kim vermiş olabilir, bilemiyorum. Sanırım, benim isteğim üzerine annem almıştı. Kesin olan bir şey varsa, o da indirimli satışların indirimli mallarından olması. Alınmasını nasıl açıklamalı? O dönemde bu sömürgede hiçbir kadın, hiçbir genç kız erkek şapkası giymezdi. Yerli kadınlar da giymezdi. Şöyle olmuştur herhalde: eğlence olsun diye şöyle bir giymişimdir bu şapkayı, sonra satıcının aynasına bakmış, şunu görmüşümdür: görünüşümdeki biçimsiz incelik, bu çocuk yaşımdan gelen kusur, erkek şapkasının altında başka bir şey oluvermiş. Doğanın hoyrat, önlenmez bir verisi olmaktan çıkmış. Tam tersine, aykırı bir seçimi olmuş onun, düşüncenin bir seçimi olmuş. Birdenbire istenivermiş işte. Birdenbire bir başka kız gibi görüvermişim kendimi, bir başka kız nasıl gö-

rülürse öyle, dışarıda, herkesin önüne sürülmüş, bütün bakışların önüne sürülmüş, kentlerin, yolların, arzunun dolaşımına sokulmuş durumda. Alıyorum şapkayı, bir daha ayrılmıyorum artık ondan, benim olmuş, tümüyle kendine bağlamış beni, bir daha bırakmıyorum artık onu. Pabuçlara gelince, onlar da böyle olmuştur kuşkusuz, ama şapkadan sonra. Şapka nasıl cılız bedene ters düşüyorsa, pabuçlar da öylece şapkaya ters düşüyor, öyleyse onlar da tam bana göre demektir. Onları da bırakmıyorum artık, her yere bu pabuçlarla, bu şapkayla gidiyorum, her havada, her fırsatta bunlarla dışarıya çıkıyor, bunlarla kente iniyorum.

Oğlumun yirmi yaşında çekilmiş bir resmi geçti elime. Dostları Erika ve Elisabeth Lennard'la birlikte California'da. Zayıf, hem de öyle zayıf ki, beyaz bir Uganda'lı diyeceği gelir insanın. Gülümsemesi kasıntılıymış, alay eder gibi bir havası varmış gibi geliyor bana. Hafif çarpık bir serseri görüntüsü vermek istiyor kendine. Böylesinden hoşlanıyor, zavallı, bu yoksul suratından, bu gülünç iskelet görüntüsünden hoşlanıyor. Araba vapurundaki genç kızın çekilmemiş resmine en çok benzeyen resim bu işte.

Düz kenarlı, geniş, kara şeritli pembe şapkayı satın alan kadın o, belirli bir resim üzerindeki şu kadın, annem. Daha yeni resimlerindekinden daha iyi tanıyorum onu. Hanoi'de, Küçük Göl kıyısında bir evin avlusu. Bir aradayız, o ve biz, çocukları. Dört yaşındayım. Annem resmin ortasında. İyi biliyorum, nasıl da kötü duruyor, nasıl da gülümsüyor, nasıl da resmin bir an önce çekilmesini bekliyor. Yüzünün yorgunluğundan, kılığının belirli bir dağınıklığından, uykulu bakışından, hava-

nın sıcak, kendisinin de bitkin olduğunu, sıkıldığını anlıyorum. Ama bizim, biz çocuklarının, yoksullar gibi giyinmiş olmamızdan da annemin zaman zaman düştüğü bir durumu yeniden görüyorum, daha bu resimde bulunduğumuz yaşta, annemin bu durumunun, bizi yıkamayı, giydirmeyi, hatta bazı bazı karnımızı doyurmayı bile boşlamasının ön belirtilerini tanırdık. Bu büyük yaşama bezginliğini her gün yaşardı annem. Kimi zaman uzun sürer, kimi zaman da geceyle birlikte silinip giderdi. Böylesine katıksız bir umutsuzlukla umutsuz bir annesi bulunmak gibi bir şansa erdim ben, umutsuzluğu öylesine katıksızdı ki, bazı bazı ne denli güçlü olursa olsun, yaşama mutluluğu bile tümüyle koparamazdı onu bundan. Bizi böyle her gün bırakmasına yol açan somut olgular nelerdi, bunu hiçbir zaman bilemeyeceğim. Bu kez belki de yaptığı şu büyük saçmalık, hiç gereksinimimiz yokken, üstelik babam böylesine hastayken, ölüme böylesine yaklaşmışken, ölmesine topu topu birkaç ay kalmışken satın aldığı bu evdi, bu resimdeki ev. Yoksa babamı öldürecek olan hastalığa kendisinin de tutulduğunu mu öğrenmişti o günlerde? Tarihler tutuyor. İçine işleyen ve onu bu bezginlikle yüz yüze getiren gerçekler ne tür gerçeklerdi, işte bunu bilmiyorum ben, sanırım o da bilmiyordu. Babamın şimdiden gözler önünde duran ölümü mü, günün ölümü mü? Bu evliliğin, bu kocanın, bu çocukların ya da genel olarak bu varlığın tümünün tehlikeye düşmesi mi?

Her gün böyleydi. Kuşkum yok bundan. Çok zor olsa gerekti. Her gün, belirli bir anda, bu umutsuzluk beliriverirdi. Sonra daha fazla ilerleme olanaksızlığı gelirdi arkadan, ya da uyku, bazı bazı da hiçbir şey, bazı bazı da, tam tersine, ev almalar, taşınmalar, bazı bazı da bu keyifsizlik, yalnız bu keyifsizlik, bu çöküş, bazı da

bir kraliçe, ne istenirse, tamam, ne sunulursa, tamam, hiçbir neden yokken, babam ölümle boğuşurken, Küçük Göle bakan bu ev, çocuk çok istiyor diye bu düz kenarlı şapka ya da bu altın sırmalı lame pabuçlar ve başka şeyler. Ya da hiçbir şey ya da uyumak, ölmek.

Aynı düz kenarlı şapkaları giyen ve saç örgüleri göğüslerine düşen Kızılderili kadınları gösteren bir film görmemiştim hiç. Benim de saç örgülerim var o gün, her zaman yaptığım gibi saçlarımı toplamamışım, ama aynı örgüler değil. Hiçbir zaman görmediğim bu sinema kadınlarınınki gibi iki uzun saç örgüsü var göğüslerimin üstünde, ama bunlar çocuk örgüleri. Şapkayı alalı beri, onu giyebilmek için, saçlarımı toplamıyorum. Bir süredir çekiştirip duruyorum saçlarımı, arkaya tarıyorum, düz olsunlar, daha az görünsünler istiyorum. Her akşam tarıyorum saçlarımı, annemin öğrettiği üzere, yatmadan önce saçlarımı örüyorum. Saçlarım ağır, yumuşak, sızılı, belime dek inen bakır rengi bir kitle. En güzel yanımın saçlarım olduğunu söylüyorlar sık sık, ben de bundan güzel olmadığım anlamını çıkarıyorum. Bu dikkat çekici saçları yirmi üç yaşımda, annemden ayrıldıktan beş yıl sonra, Paris'te kestireceğim. Kesin, dedim. Kesti adam. Hepsini tek bir devinimle, alanı küçültmek için, soğuk makas enseme sürtündü. İsteyip istemediğimi sordular, bir paket yapabileceklerini söylediler. İstemez, dedim. Bundan sonra, saçlarımın güzel olduğunu söylemediler artık, yani bu kadar sık, kesilmelerinden önce söyledikleri kadar söylemediler. Bundan sonra, güzel bir bakışı var, dediler daha çok. Gülümseme de öyle, pek fena sayılmaz.

Bakın işte, araba vapurunda, hâlâ duruyor saçlarım. Yaş on beş buçuk. Şimdiden boyanmaya başlamışım.

Tokalon kremi sürüyorum, yanaklarımın yukarısında, gözlerimin altında bulunan çilleri gizlemeye çalışıyorum. Tokalon kreminin üstüne ten rengi pudra sürüyorum, Houbigan marka. Bu pudra annemin, Genel Yönetimin gece toplantılarına giderken sürer. O dönemde kullanılan, koyu kırmızı, kiraz rengi dudak boyasından da sürmüşüm. Nereden buldum, bilmiyorum, belki de Hélène Lagonelle benim için annesinden çalmıştır, unuttum gitti. Parfümüm yok, annemin parfümü kolonya ve Palmolive sabunudur.

Araba vapurunda, otobüsün yanında, kocaman, siyah bir limuzin duruyor, şoförü ak pamukludan, özel bir giysi giymiş. Evet, kitaplarımın büyük cenaze arabası bu. Morris Léon-Bollée. Kalküta'daki Fransa Elçiliğinin siyah Lancia'sı yazına girmemiş daha.[1]

Şoförlerle efendiler arasındaki sürgülü camlar hâlâ duruyor. Açılıp kapanır koltuklar da duruyor. Bir oda kadar büyük daha.

Limuzinde çok şık bir adam var, bana bakıyor. Bir beyaz değil. Avrupalılar gibi giyinmiş, Saygon'lu bankerlere özgü açık renk tisor var üzerinde. Bana bakıyor. Bana bakmalarına alışkınım. Sömürgelerde beyaz kadınlara bakarlar, on iki yaşındaki küçük beyaz kızlara da bakarlar. Üç yıldır beyazlar da bakıyor bana sokaklarda, annemin erkek arkadaşları da kadınların Spor Kulübünde tenis oynadıkları saatte evlerine gelip birşeyler yememi söylüyorlar kibar kibar.

Aldanabilirdim, güzel kadınlar gibi, bakılan kadınlar gibi güzel olduğumu sanabilirdim, çünkü gerçekten

[1] Yazar Uzakdoğu'ya ilişkin öbür kitaplarına göndermede bulunuyor. (Çev.)

çok bakıyorlar. Ama biliyorum, bir güzellik sorunu değil bu, başka bir şey, evet, başka bir şey, örneğin ruh sorunu. Nasıl görünmek istiyorsam öyle görünüyorum, güzel olmam istenmiyorsa, güzel de görünüyorum, güzel ya da tatlı, örneğin aile için tatlı, aile için, fazla değil, nasıl olmam isteniyorsa öyle olabiliyorum. İnanabiliyorum da. Aynı biçimde çekici olduğuma da inanabiliyorum. İnandım mı beni gören ve beğenisine göre olmamı isteyen için de doğru olur inandığım, bunu da biliyorum. Kısacası, kardeşimi öldürme düşüncem hiç aklımdan çıkmasa bile, tam bir bilinçlilikle çekici olabiliyorum. Ölün konusunda, tek bir suçortağım var, annem. Çekici sözcüğünü çevremdekilerin çocuklar için kullandıkları biçimde kullanıyorum.

Çoktan anlamışım. Bir şey biliyorum. Biliyorum ki, kadınları güzelleştiren şey giysiler değil, güzellik özenleri de değil, kremlerin pahalılığı, süslerin enderliği de değil. Biliyorum ki, sorun başka yanda. Nerede, bilmiyorum. Kadınların sandığı yerde olmadığını biliyorum yalnızca. Saygon sokaklarında, ıssız merkezlerde yaşayan kadınlara bakarım. Çok güzel, çok beyaz olanları vardır, burada, özellikle de uzak, ıssız merkezlerde büyük özen gösterirler güzelliklerine. Hiçbir şey yapmazlar, kendilerini saklarlar yalnızca, ileriye, Avrupa'ya, sevgililere, İtalya tatillerine, her üç yılda bir verilen, altı aylık izinlere, en sonunda burada olup bitenlerden, bu öylesine özel sömürge yaşamından, bu insanların, bu boy'ların kusursuz hizmetinden, bitki örtüsünden, balolardan, uzak görevlerde çalışan memurların içinde kaybolunacak kadar büyük, ak villalardan söz edebilecekleri günlere saklarlar. Beklerler. Boş yere giyinirler. Kendilerini seyrederler. Bu villaların gölgesinde,

daha sonrası için seyrederler kendilerini, bir roman yaşadıklarını sanırlar, uzun bekeyiş günleri boyunca, zaman gibi biriktirilmiş, ne yapacaklarını bilemeyecekleri kadar çok giysilerle dolu, uzun dolapları vardır. Kimileri delirir. Kimileri hiç ağzını açmayan bir hizmetçi kız uğruna bırakılır. Yüzüstü bırakılır. Bu sözcüğün onları incittiği işitilir, çıkardığı gürültü işitilir, attığı tokatın gürültüsü. Kimileri kendini öldürür.

Kadınların bu kendi kendilerine karşı, kendi elleriyle işledikleri kusur bana çok yanlış gibi gelirdi her zaman.

Arzu uyandırmak gerekmezdi. Arzu ya kendisini uyandıran kadındaydı ya hiç yoktu. Ya daha ilk bakıştaydı ya da hiçbir zaman var olmamıştı. Cinsellik bağıntısının dolaysız olarak anlaşılmasındaydı ya da hiçbir şey değildi. Bunu da, aynı biçimde, daha denemeden önce öğrenmiştim.

Bir Hélène Lagonelle aşıyordu yanlışlık yasasını. Çocukluğu uzattıkça uzatmıştı o.

Uzun zaman kendi giysilerim olmadı. Giysilerimin hepsi de bir tür çuval, annemin gene bir tür çuval olan eski giysilerinden yapılmış. Annemin benim için Dô'ya diktirttikleri bunun dışında. Dô, Fransa'ya döndüğü zaman bile, büyük kardeşim Sadec'teki evde ırzına geçmeye kalktığı zaman bile, parası ödenmediği zaman bile annemi bırakmayacak olan kâhya kadın. Dô, rahibeler yanında yetişmiş, nakış işler, pli yapar, yüzyıllardır kimseciklerin dikmediği biçimde, saç telleri gibi incecik iğnelerle dikiş diker. Nakış işlediği için, annem ona çarşaf işlettirir. Pli yaptığı için, annem ona plili, fırfırlı giysiler yaptırtır benim için, ben de çuvallar gibi giyerim

bunları, hepsinin de modası geçmiştir, hepsi de çocuksudur, önde iki sıra pli ve 'claudine' yaka ya da etek üstünde süsler ya da ustalık görüntüsü vermek üzere verev nakışlı fırfırlar. Biçimlerini bozan kemerlerle, çuvallar gibi giyerim bu giysileri, o zaman ölümsüzleşirler.

Yaş on beş buçuk. Beden incecik, neredeyse cılız, göğüsler çocuk göğüsleri daha, yüz soluk pembe ve kırmızıya boyanmış. Sonra insanları güldürmesi işten bile olmayan, ama hiç kimsenin gülmediği bu kılık. Anlıyorum ki her şey burada. Her şey burada ve hiçbir adım atılmamış daha, gözlerde görüyorum bunu, şimdiden gözlerde her şey. Yazmak istiyorum. Anneme söyledim bile: benim istediğim bu işte, yazmak. İlk söylediğimde yanıt gelmedi. Sonra soruyor: ne yazacaksın? Kitaplar, romanlar, diyorum. İstersen, matematik *agrégation*'undan sonra yazarsın, o zaman beni ilgilendirmez, diyor sertçe. Beğenmiyor bu tasarıyı, yararlı bir şey değil, bir iş değil, palavra-daha sonra da bir çocuk düşüncesi deyip çıkacaktır.

Küçük fötr şapkalı kız ırmağın çamurlu ışığı içinde, vapurun güvertesinde tekbaşına, küpeşteye dirseğini dayamış. Erkek şapkası bütün sahneyi pembeye boyuyor. Tek renk o. Irmağın sisli güneşinde, sıcaklığın güneşinde, kıyılar silinip gitmiş, ırmak çevrenle birleşir gibi. Irmak sessizce akıyor, hiç ses çıkardığı yok, bedende kan. Suyun dışında yel esmiyor. Vapurun motoru sahnenin tek gürültüsü, devim kolları gevşemiş, bozuk bir emektar motorun sesi. Zaman zaman, hafif esintilerle, insan sesleri. Sonra köpek havlamaları, her yandan geliyor köpek havlamaları, sisin ardından, bütün köylerden. Küçük kız ırmak kaptanlarını çocukluğundan beri ta-

nır. Kaptan kendisine gülümsüyor, müdire hanımın nasıl olduğunu soruyor. Geceleri sık sık onun geçtiğini, Kamboçya'daki toprağına gittiğini gördüğünü söylüyor. Annem iyi, diyor kız. Vapurun çevresinde, ırmak iyice yükselmiş, yürüyen suları pirinç tarlalarının durgun sularının içinden geçiyor, birbirlerine karışmıyorlar. Tonlésap'tan, Kamboç ormanından bu yana önüne ne gelirse toplamış. Önüne çıkan her şeyi alıp götürüyor, saz kulübeler, ormanlar, sönmüş yangınlar, ölü kuşlar, köpek leşleri, boğulmuş kaplanlar, mandalar, boğulmuş insanlar, birbirine yapışmış su sümbülü adacıkları, her şey Pasifik'e doğru gidiyor, hiçbir şeyin akacak zamanı yok, iç akıntının derin ve başdöndürücü fırtınası alıp götürüyor her şeyi, her şey ırmağın gücünün yüzeyinde askıda kalıyor.

En çok istediğim şey yazmak, diye yanıt verdim ona, yazmaktan başka hiçbir şey istemediğimi söyledim, hiçbir şey. Kıskanç. Yanıt yok, hemen başka yana çevrilen, kısacık bir bakış, hafiften omuz silkişi, unutulmaz. İlk giden ben olacağım. Birkaç yıl sonra yitirecek beni, bunu, bu çocuğu. Oğulları konusunda korkmasına gerek yok. Ama bu kız, biliyordu ki, bu kız gidecekti günün birinde, sıyırmayı başaracaktı. Sınıfın Fransızca birincisi. Müdür: kızınız Fransızca birincisi, madam, diyor kendisine. Annem hiçbir şey söylemiyor, hiçbir şey, hoşnut değil, çünkü oğulları değil Fransızca birincisi olan, alçak, annem, canım benim, soruyor: ya matematikten? Daha o kadar değil, ama o da olacak, diyorlar. Annem de soruyor: ne zaman olacak peki? İstediği zaman, madam, diyorlar.

Annem canım benim, Dô'nun onardığı pamuklu çoraplarıyla inanılmaz gülünçlüğü, Tropikler'de bile

okul müdiresi olmak için çorap giymek gerektiğine inanmakta, Dô'nun onardığı yürekler acısı, biçimsiz giysileri, hâlâ akrabalarla dolu Picardie çiftliğinden gelmiş dosdoğru, her şeyi sonuna dek eskitiyor, böyle yapmak gerek sanıyor, hak etmek gerek sanıyor, pabuçları, pabuçlarının topukları iyice aşınmış, çarpık çarpık yürüyor, canı çıkıyor yürürken, saçlarını Çinli kadınlar gibi topuzunda sıkıştırmış, utandırıyor bizi, lisenin önündeki sokakta beni utandırıyor, B. 12'sinin içinde lisenin önüne geldiği zaman herkes kendisine bakıyor, ama o, hiçbir şeyin ayrımına varmıyor, hiçbir zaman, kapatılacak durumda, dövülecek, öldürülecek. Bana bakıyor, belki de sen yakayı sıyırırsın diyor. Gece gündüz, hep bu saplantı. Bir şeye erişmek gerektiğinden değil, bulunulan yerden çıkmak gerektiğinden.

Yeniden soluk almaya başlayınca, umutsuzluktan sıyrılınca, annem erkek şapkasıyla lame pabuçları görüyor. Nedir bu diye soruyor. Hiç, diyorum. Bana bakıyor, hoşuna gidiyor, gülümsüyor. Fena değil, diyor, fena gitmiyor sana, değiştiriyor. Bunları ben mi aldım diye sormuyor, kendi aldığını biliyor. Bunu yapabileceğini biliyor, kimi zamanlarda, bu söylediğim zamanlarda, kendisinden her istediğimizi koparabileceğimizi, hiçbir isteğimizi geri çeviremeyeceğini biliyor. Hiç pahalı değildi, diyorum, takma kafana. Nerden aldığımızı soruyor. Catinat Sokağından, indirimli satışların indirimli mallarından, diyorum. Sevecenlikle bakıyor bana. Ufaklığın bu imgeleminin, böyle bir giyim icad etmesinin rahatlatıcı bir gösterge olduğunu düşünüyor olmalı. Bu dul kadınlar gibi düzenli, bu eski rahibeler gibi koyu renklere bürünmüş kadın, bu soytarılığı, bu uygunsuz-

luğu benimsemekle kalmıyor, hoşlanıyor da bu uygunsuzluktan.

Yoksunlukla da bir bağı var bu erkek şapkasının, çünkü eve para girmesi gerekecek, şu ya da bu biçimde gerekecek. Çevresini çöller sarmış, oğullar birer çöl, hiçbir şey yapamayacaklar, tuzlu topraklar da öyle, para yok olup gidecek, bitti artık. Büyümekte olan bu körpe kız kalıyor geriye, belki o günün birinde eve para getirmenin yolunu bulacak. Bilincinde değil, ama anne kızının bu çocuk orospu kılığıyla sokaklara çıkmasına bu nedenle izin veriyor. Çocuk da bu nedenle şimdiden iyi beceriyor bunu, kendisine yöneltilen dikkati onun paraya yönelttiği dikkate döndürmek için. Anneyi gülümsetiyor bu durum.

Para bulmaya çalıştığı zaman annesi bunu yapmasına engel olmayacak. Fransa'ya dönmek için beş yüz lira istedim ondan, diyecek kız. Annesi de iyi diyecek, Paris'e yerleşmek için bu kadar para ister, beş yüz lirayla olur bu iş, diyecek. Bu çocuk ne yaptığını biliyor, göze alabilseydi, gücü olsaydı, bunu düşünmenin verdiği acı, her gün, bitirici bir biçimde, tepesinde olmasaydı, anne de çocuğunun bunu yapmasını seçerdi.

Çocukluğuma ilişkin kitaplarımda anlattığım öykülerde neleri söylemekten kaçındığımı, neleri söylediğimi bilemiyorum birden, annemize beslediğimiz sevgiyi söylediğimi sanıyorum, ama ona beslediğimiz kini de söyledim mi, sonra birbirimize beslediğimiz sevgiyi, sonra bütün durumlarda, sevgide olduğu gibi kinde de bu ailenin öyküsü olan ortak yıkılış ve ölüm öyküsünde, bugün bile kavrama gücümü aşan, etimin en derin

yerlerine gizlenmiş, doğumunun ilk günündeki bir bebek gibi kör, hâlâ benim için erişilmez kalan öyküsünde, birbirimize duyduğumuz korkunç kini de söyledim mi, bilmiyorum. Eşiğinde sessizlik başlayan yerdir o. Sessizliktir burada olup biten, yaşamım boyunca süren bu ağır gelişmedir. Hâlâ orada, bu büyülenmiş çocuklar önündeyim, gizlem de hep aynı uzaklıkta. Yazdığımı sandım, ama hiç yazmadım, sevdiğimi sandım, ama hiç sevmedim, kapalı bir kapı önünde beklemekten başka bir şey yapmadım hiçbir zaman.

O siyah limuzin gününde, ben Mékong vapurundayken, annem toprağının önüne bent çekme izninden vazgeçmemiş daha. Arada sırada, gene eskisi gibi, geceleri yola çıkıyoruz, gene üçümüz, burada birkaç gün geçirmeye gidiyoruz. Burada, Siam Dağına karşı, bungalovun verandasında oturuyoruz. Sonra gene yola çıkıyoruz. Yapacak hiçbir işi yok burada annemin, gene de geliyor. Ortanca kardeşimle ben de ormana karşı yanına oturuyoruz verandada. Şimdi büyüğüz artık, yüzmeye gitmiyoruz, ırmak ağızlarındaki bataklıklarda kara panter avlamıyoruz, artık ne ormana gittiğimiz var, ne de karabiber köylerine. Çevremizde her şey büyümüş. Çocuk kalmamış, ne mandaların üstünde, ne başka yerde. Biz de alışılmamışın içine düşmüşüz, annemi saran ağırlık bizi de sarmış. Hiçi öğrenmişiz, ormana bakmayı, beklemeyi, ağlamayı. Aşağıki topraklar kesinlikle yitirilmiş durumda, uşaklar yukarı toprakları ekiyorlar, çeltik onlara bırakılıyor, gündelik alamıyor, annemin yaptırttığı güzel saz kulübelerden yararlanıyorlar. Kendi ailelerinin üyeleriymişiz gibi seviyorlar bizi, bungalovu bekliyormuş gibi yapıyorlar, bekliyorlar da. Yoksul kaplarında hiçbir eksik yok. Yağmurlardan çürüyen ça-

tı gittikçe eriyor. Ama eşyalar temizlenmiş. Bungalovun görüntüsü de kara kalem bir resim gibi belirgin, yoldan görünüyor. Yel girsin de tahtaları kurutsun diye kapılar her gün açılıyor. Akşamları başıboş köpeklere, dağdaki kaçakçılara kapatılıyor.

Görüyorsunuz, daha önce yazdığım gibi Réam kantininde karşılaşmıyorum siyah limuzinli adamla, toprağın bırakılmasından sonra, iki üç yıl sonra, o gün, vapurda, bu sis ve sıcaklık ışığının içinde karşılaşıyorum.

Annemin bizimle birlikte, Fransa'ya dönmesi bu karşılaşmadan bir buçuk yıl sonraya rastlar. Bütün eşyalarını satacaktır. Son bir kez daha baraja gidecektir arkasından. Batan güne karşı verandaya oturacak, bir kez daha Siam'a bakacaktır, son bir kez, sonra hiçbir zaman bakmayacaktır artık, gene Fransa'dan ayrıldıktan, gene düşünce değiştirip Saygon'da emekliye ayrılmak üzere bir kez daha Çinhindi'ne geldikten sonra bile, hiçbir zaman gitmeyecektir bu dağın karşısına, bu ormanın üstündeki bu sarı-yeşil göğün karşısına.

Evet, bunu da söyleyeyim, yaşamımın oldukça geç sayılacak bir döneminde, yeniden işe başladı. Bir Fransız dili okulu açtı, yeni Fransız Okulunu. Benim öğrenimimin bir bölümünde masraflarımı karşılamasını ve yaşadığı sürece büyük oğluna bakmasını bu okul sağlayacaktı.

Ortanca kardeş üç gün içinde bronko-pnömoniden öldü, yüreği dayanamadı. İşte bu sırada bıraktım annemi. Japon işgali sırasındaydı. Her şey o gün sona erdi. Hiçbir zaman çocukluğumuz konusunda, kendisi konusunda soru sormadım ona. Ortanca kardeşimin ölü-

müyle öldü benim için. Büyük kardeşim de öyle. Bende birden uyandırıverdikleri dehşeti hiçbir zaman yenemedim. Benim için önemleri kalmadı artık. Bugünden sonra onlar konusunda hiçbir şey bilmiyorum artık. "Chetty'lere borcunu ödemeyi nasıl becerdi, hâlâ bilmem. Bir gün gelmez oldular. Gözlerimin önüne geliyorlar. Ak peştemallarıyla Sadec'teki küçük salona oturmuşlar, tek sözcük söylemeden, öylece duruyorlar orada, aylarca, yıllarca. Annemin kendi odasında ağladığı, onları aşağıladığı duyuluyor, çıkmak istemiyor, kendisini rahat bıraksınlar diye bağırıyor, onlarsa kalıyorlar, sağır, sakin, güleç. Sonra bir gün, yoklar artık. Şimdi öldüler, anne de, iki kardeş de. Anılar bakımından da iş işten geçti. Şimdi onları sevmiyorum artık. Hiç sevdim mi onları, bunu da bilemez oldum. Bıraktım onları. Artık ne kafamda teninin kokusu var, ne de gözlerimde gözlerinin rengi. Sesini de anımsamaz oldum, akşam yorgunluğuyla gelen dinginlik sesi kaldı yalnızca. Kahkahayı da işitmiyorum artık, ne kahkahayı, ne bağırmayı. Bitti, anımsamıyorum artık. Bunun için şimdi böylesine kolay yazıyorum onu, öyle uzun, öyle gevşek, akıcı bir yazı oldu artık.

1932'den 1949'a kadar Saygon'da oturmak zorunda kaldı, bu kadın. 1942 Aralığında ortanca kardeşim ölüyor. Kadın artık hiçbir yere kımıldayamaz. Orada kaldı hep, mezarın yanında, dediği gibi. En sonunda Fransa'ya döndü. Yeniden görüştüğümüzde oğlum iki yaşındaydı. Birbirimizi yeniden bulmanın zamanı geçmişti artık. Daha ilk bakışta anlamıştık bunu. Yeniden bulunacak hiçbir şey kalmamıştı. Büyük oğul dışında ne varsa, hepsi bitmişti. Loir-et-Cher'e sahte Louis Şatosunda yaşamaya ve ölmeye gitti. Dô'yla oturuyordu. Geceleri

hâlâ korkuyordu. Bir tüfek satın almıştı. Dô şatonun son katında, eğri tavanlı odalarda düşman gözlüyordu. Büyük oğluna da Amboise yakınlarında bir mülk almıştı. Koruları vardı. Koruları kestirdi. Gidip bu parayla Paris'in bir bakara kulübünde kumar oynadı. Ağaçlar bir gecede gidiverdi elden. Anıların birdenbire yumuşayıp eğiliverdiği, kardeşimin belki de gözlerimi yaşarttığı nokta, bu ağaçların parasının yitirilmesinden sonra. Bildiğim şey, Montparnasse'ta, La Coupole'un önünde, arabasında yatmış olarak bulunduğu, ölmek istediği. Sonra, sonrasını bilmiyorum artık. Annemin şatosunu ne durumlara soktuğu tasarlanması bile olanaksız bir şey, ama hep bu büyük oğul, para kazanmasını bilmeyen bu elli yaşındaki çocuk için. Kuluçka makineleri alıyor, alt kattaki büyük salona yerleştiriyor bunları. Bir çırpıda altı yüz civcivi oluvermiş, kırk metrekare civcivi. Kızılaltı ışınları yanlış kullanmış, civcivlerin hiçbiri yem yemesini beceremiyor. Altı yüz civcivin gagaları birleşmiyor, kapanmıyor, hepsi de açlıktan ölüp gidiyor, bir daha başlamayacak. Civcivlerin yumurtadan çıkışı sırasında gelmiştim şatoya, tam bir şenlikti. Sonra, ölü civcivlerin ve yemlerinin kokusu öylesine ağırlaşmış ki, annemin şatosunda bir şey yiyip de kusmadığım olmuyor.

Birinci kattaki büyük odasında, koyunlarını yatırdığı, birkaç kış, yani son kışları süresince, don dönemlerinde, dörte altı dolayında koyunu yatağının çevresine aldığı odada, Dô ile oğlum diye adlandırdığı adamın arasında öldü.

İşte burada, bu son evde, Loire'dakinde, artsız arasız gidip gelmelerini bitirdiği zaman, aile işleri sona

erince, işte o zaman, ilk kez, açıklıkla, deliliği görüyorum. Görüyorum ki, annem açıktan açığa deli. Görüyorum ki, Dô ve kardeşim hep görmüşler bu deliliği. Bense, hayır, o güne dek hiç görmemiştim. Deliydi. Doğuştan. Kanında vardı. Deliliği dolayısıyla hasta değildi, sağlık olarak yaşıyordu deliliğini. Dô ile büyük oğul arasında. Onlardan başka hiç kimse anlamamıştı bunu. Her zaman çok dostu olmuştu, uzun yıllar aynı dostlukları sürdürmüş, her zaman da yeni dostlar edinmişti, çoğu kez de genç insanlardı bunlar, uzak merkezlere yeni gelenler ya da daha sonra, Tours'lulardı, bunlar arasında sömürgelerden emekli kişiler vardı. İnsanları, hem de her yaştan insanı çekerdi, çok akıllıydı da ondan, öyle derlerdi, keskin aklı, neşesi, insanı hiç bıktırmayan, eşsiz doğallığı nedeniyle.

Bilmiyorum, kim çekmişti umutsuzluk fotoğrafını. Hanoi'deki evin avlusundakini. Belki de son bir kez babam. Birkaç ay içinde sağlık nedeniyle Fransa'ya dönecek babam. Daha önce, görev değiştirecek, Pnom-Penh'e atanacak. Birkaç hafta kalacak burada. Bir yıla varmadan da ölecek. Annem kendisiyle Fransa'ya gelmeye yanaşmayacak, olduğu yerde kalacak, duracak orada. Pnom-Penh' te. Mékong'a bakan o güzelim konutta, Kamboç kralının eski sarayında, hektarlarca uzanan o tüyler ürpertici parkın ortasında, annemin korktuğu yerde. Geceleri bizi korkutur. Dördümüz aynı yatakta uyuruz. Geceden korktuğunu söyler. Annem, babamın ölümünü bu kentte öğrenecektir. Daha telgraf gelmeden, bir gün öncesinden, yalnız kendisinin gördüğü, yalnız kendisinin işitebildiği bir belirtiden, gecenin ortasında, sarayın kuzey yönündeki büroda, babamın bürosunda, yolunu şaşırıp çılgına dönerek bağırmış

olan kuştan öğrenecek. Gene burada, gene gecenin ortasında, kocasının ölümüne birkaç gün kala, annem kendi babasının görüntüsüyle karşılaşmıştı. Işığı yakıyor. Babası orada. Sarayın büyük, sekizgen salonunda, masanın yanında, ayakta duruyor. Kendisine bakıyor. Bir çığlık, bir çağırma anımsıyorum. Bizi uyandırdı, olanları anlattı, nasıl gri renkli pazar takımı varmış üzerinde, nasıl duruyormuş, gözlerini nasıl kendisine dikiyormuş. Küçükken seslendiğim gibi seslendim ona, diyor. Korkmadım, diyor. Silinen görüntüye doğru koşmuş. Kuşların, görüntülerin tarih ve saatlerinde ölmüş ikisi de. Annemizin bilgisine, ölüm de içinde olmak üzere, her konuda belli ettiği bilgiye duyduğumuz saygı buradan geliyor kuşkusuz.

Şık adam limuzinden indi, bir İngiliz sigarası içiyor. Erkek şapkalı, lame pabuçlu kıza bakıyor. Ağır ağır ona doğru geliyor. Belli bir şey, çekiniyor. İlkin gülümsemiyor. İlkin bir sigara sunuyor ona. Eli titriyor. Şu ırk farkı var arada, beyaz değil, bunu yenmesi gerek, bunun için eli titriyor. Kız sigara içmediğini söylüyor, hayır, teşekkür ederim. Başka hiçbir şey söylemiyor, beni rahat bırakın demiyor ona. O zaman daha az korkuyor adam. O zaman gözlerine inanamadığını söylüyor. O yanıt vermiyor. Yanıt vermeye değmez, ne yanıtı verecek ki. Bekliyor. O zaman soruyor adam: ama siz nereden geliyorsunuz? Kız Sadec Kız Okulunun öğretmeninin kızı olduğunu söylüyor. Adam düşünüyor, sonra bu hanımın, galiba Kamboç'ta aldığı toprak nedeniyle uğradığı şanssızlıktan söz edildiğini duyduğunu söylüyor, böyle bir şeydi, değil mi? Evet, böyle.

Onu bu vapurda görmenin tümden olağanüstü olduğunu söylüyor adam. Sabahın böylesine erken bir sa-

atinde, böylesine güzel bir kız düşünebiliyor musunuz, hiç mi hiç beklenmedik bir şey, bir yerli otobüsünde beyaz bir genç kız.

Şapkasının kendisine yakıştığını, hatta çok yakıştığını, bunun... bu erkek şapkasının... özgün bir şey olduğunu söylüyor ona, neden olmasın? Öylesine güzel ki her istediğini yapabilir.

Kız ona bakıyor. Kim olduğunu soruyor ona. Paris'te okuduğunu, oradan yeni geldiğini, kendisinin de Sadec'te, ırmak kıyısında, parmaklıkları mavi çinili, büyük taraçaları bulunan, büyük evde oturduğunu söylüyor. Kız ne olduğunu soruyor. O da Çinli olduğunu, ailesinin Kuzey Çin'den, Fou-Chouen'den geldiğini anlatıyor. Saygon'da sizi evinize götürmeme izin verir misiniz? Oldu. Şoföre genç kızın eşyalarını otobüsten almasını, siyah arabaya koymasını söylüyor.

Çinli. Sömürgenin bütün halk taşınmazlarını elinde tutan şu Çin kökenli zengin azınlıktan. O gün Saygon'a gitmek üzere Mékong' u geçen adam.

Siyah arabaya giriyor. Kapı kapanıyor. Şöyle bir duyulan bir sıkıntı oluşuyor birden, bir yorgunluk, donuklaşan ırmağın üzerinde bir ışık, şöyle bir. Bir de çok hafif bir sağırlık, bir sis, her yanda.

Bir daha hiçbir zaman yerli otobüsüyle yolculuk etmeyeceğim artık. Bundan böyle, liseye, yurda gitmek için emrimde bir limuzinim olacak. Akşam yemeklerini kentin en seçkin yerlerinde yiyeceğim. Ve bütün yaptıklarıma, bütün bıraktıklarıma, iyi olsun, kötü olsun, bütün aldıklarıma, otobüse, birlikte gülüştüğümüz otobüs şoförüne, arka sıralarda tembul çiğneyen yaşlı kadınlara, bagajlar üstündeki çocuklara, Sadec'teki aileye,

Sadec'teki ailenin korkunçluğuna, dahice sessizliğine yanıp duracağım.

Adam konuşuyordu. Paris'ten, Paris'in tapılası kadınlarından, şenliklerden, şölenlerden, vay anam vay, La Coupole'dan, La Rotonde'tan, ben La Rotonde'u yeğlerim, gece kulüplerinden, iki yıl boyunca sürdüğü 'tatlı' yaşamdan sıkıldığını söylüyordu. O da dinliyordu, sözlerinde gelip zenginliğe dayanan, milyonlar konusunda bir ışık getirir gibi görünen bilgilerde topluyordu dikkatini. Adam anlatmayı sürdürüyordu. Annesi ölmüştü. Tek çocuktu. Parayı elinde tutan babası kalmıştı yalnızca. Ama nasıldırlar, bilirsiniz, on yıldır elinde afyon çubuğu ırmağa karşı yan gelip yatıyor, servetini yatağından yönetiyor. O da anladığını söylüyor.

Oğlunun Sadec merkezinin küçük beyaz orospusuyla evlenmesine karşı çıkacaktır.

Görüntü, onun küpeştenin önünde duran beyaz çocuğun yanına gelmesinden çok önce, siyah limuzinden indiği, ona yaklaşmaya başladığı, onun da korktuğunu bildiği, evet, biliyordu, anda başlar.

Daha ilk anda birşeyler biliyor, biliyor ki adamın yazgısı elinde. Öyleyse sırası geldiğinde başkalarının yazgısını da elinde tutacak. Bildiği bir şey daha var, kendi kendine karşı birtakım zorunlukları var, onlardan kaçınamayacağı gün gelmiş artık. Bu konuda annesinin hiçbir şey bilmemesi gerektiğini, kardeşlerinin hiçbir şey bilmemeleri gerektiğini de o gün anladı. Daha siyah arabaya girer girmez anladı bunu, ilk kez ve sonuna dek bu aileden uzakta. Bundan böyle başına gelenleri bilmemeleri gerekir artık. Varsın alıp götürsünler, yaralasınlar, harcasınlar, bilmemeleri gerekir. Ne annesi, ne kar-

deşleri. Yazgıları bu olacak bundan böyle. Siyah arabada daha şimdiden, ağlanasıya böyle bu iş.

Çok çabuk geldi o gün. Bir perşembe günü. Adam her gün kendisini yurda götürmek üzere liseden almaya geldi. Sonra bir kez bir perşembe gününün öğleden sonrasında da yurda geldi. Siyah arabayla götürdü onu.

Cholen'de bu yer. Çinli kentini Saygon'un merkezine bağlayan bulvarların, tramvaylarla, çekçeklerle, otobüslerle dolup taşan o Amerikan işi, geniş yolların karşı yönünde. Öğle sonunun erken bir saati. Yurttaki genç kızların zorunlu gezintisinden kurtuldu.

Kentin güneyinde bir küçük oda. Modern bir yer, ilkece modern biçemli eşyalarla, üstünkörü döşenmiş sanki. Eşyaları ben seçmedim, diyor adam. Odanın içi loş, kız panjurları açmasını söylemiyor. Pek belirgin bir duygu yok içinde, kin de yok, tiksinti de yok, öyleyse şimdiden arzulu sayılır. Hiçbir bilgisi yok bu konuda. Dün akşam o ister istemez gelmeye razı oldu. Olması gereken yerde işte, atılmış buraya. Hafif bir korku duyuyor. Bu yalnızca beklediği şeyin değil, kendi durumunda olması gereken şeyin de karşılığıymış gibi. Nesnelerin yüzeyinde, ışıkta, odaya sel gibi dolan kent gürültüsünde yoğunlaştırıyor dikkatini. Adamsa titriyor. Konuşmasını bekliyormuş gibi ona bakıyor ilkin, ama o konuşmuyor. O zaman kımıldamaz oluyor adam, onu soymuyor, kendisini deliler gibi sevdiğini söylüyor ona, alçacık bir sesle söylüyor. Sonra susuyor. O yanıt vermiyor. Kendisini sevmediğini söyleyebilirdi adama. Birdenbire, hemen, oracıkta, anlayıveriyor, anlıyor ki adam kendisini tanımıyor, hiçbir zaman tanıyamayacak, bunca sapkınlığı tanıma olanağı yok. Onu yakalamak için bunca dönemeci aşmayı hiçbir zaman başara-

mayacak. Bilmek onun işi. Biliyor da. Onun bilgisizliğinden başlayarak birdenbire anlayıveriyor: daha vapurda hoşlanmıştı adamdan. Hoşlanıyor, yalnız kendisine bağlıydı bu iş.

Beni sevmemenizi yeğ tutardım, diyor ona. Beni sevseniz bile, kadınlarla her zaman ne yapıyorsanız benimle de onu yapmanızı isterdim. Adam dehşete kapılmış gibi bakıyor, soruyor: istediğiniz bu mu? Evet, diyor ona. Burada, odada, ilk kez acı çekmeye başladı adam, bu noktada yalan söylemiyor artık. Kızın kendisini hiçbir zaman sevmeyeceğini, bunu şimdiden bildiğini söylüyor. O da sesini çıkarmıyor. Önce bilmediğini söylüyor. Sonra onun söylediklerine sesini çıkarmıyor.

Adam yalnız olduğunu, kendisine duyduğu bu aşkla korkunç yalnız olduğunu söylüyor. O kendisinin de yalnız olduğunu söylüyor. Ama neyle, bunu belirtmiyor. Buraya kadar herhangi birinin arkasından gelir gibi geldiniz arkamdan, diyor adam. Kızsa bilemeyeceğini, daha hiçbir erkeğin ardından bir odaya gelmediğini söylüyor. Konuşmasını istemediğini, istediği şeyin garsoniyerine getirdiği kadınlarla her zaman yaptığını yapması olduğunu söylüyor. Böyle yapması için yalvarıyor.

Giysisini çekip çıkarıverdi, atıyor adam; ak pamukludan, minicik slipini de çıkarıverdi, böylece çırılçıplak yatağa götürüyor onu. Sonra yatağın öbür yanına dönüyor ve ağlıyor. Kızsa, ağır, sabırlı, kendine doğru çekiyor onu, üstünü çıkarmaya başlıyor. Gözleri kapalı yapıyor bunu. O da kendisine yardım etmek için devinilerde bulunuyor. Kız kımıldamamasını söylüyor. Bana bırak. Bunu kendisi yapmak istediğini söylüyor. Yapıyor. Soyuyor adamı. O istediği zaman, adam gövdesini

oynatıyor, ama azıcık, hafiften, sanki onu uyandırmaktan korkuyormuş gibi.

Görkemli bir yumuşaklığı var cildinin. Beden. Beden zayıf, güçsüz, kassız, hasta olabilir, iyileşme döneminde olabilir, kılsız, erkeklik organından başka hiçbir erkekliği yok, çok zayıf, bağırsan yıkılacak, rahatsız. Kız yüzüne bakmıyor onun. Bakmıyor ona. Dokunuyor. Erkeklik organının, teninin yumuşaklığına dokunuyor, altınsı rengini, bilinmedik yeniliğini okşuyor. Adamsa inliyor, ağlıyor. Rezil bir aşka düşmüş.

Ağlayarak yapıyor. Önce acı var. Sonra bu acı da katılıyor gerisine, değişmiş, ağır ağır koparılmış, hazza doğru yol alıyor, ona sarılmış.

Deniz, herhangi bir biçimi yok, yalnızca benzersiz.

Daha araba vapurunda, saatinden önce, bu anla aynı nitelikte olmalıydı görüntü.

Çorapları onarılmış kadının görüntüsü geçti odadan. Çocuk gibi görünüyor en sonunda. Oğullar biliyorlardı bunu. Kızsa bilmiyordu henüz. Hiçbir zaman annelerini konuşmayacaklar birbirleriyle, bildikleri şeyi, kendilerini ondan ayıran bu belirleyici, bu son bilgiyi, annenin çocukluğuna ilişkin bilgiyi.

Hazzı tanımamış anne.

Kanadığını bilmezdim. Acıyıp acımadığını soruyor, hayır diyorum, buna sevindiğini söylüyor.

Kanı siliyor, yıkıyor beni. Bu işleri yapışına bakıyorum. Ayrımsanmaz bir biçimde geri dönüyor. Yeniden arzulanır oluyor. Annemin koyduğu yasağa ters davranacak gücü nasıl bulduğumu düşünüyorum. Böyle

sakin, böyle kararlı. "Düşüncenin sonuna dek" gitmeyi nasıl başardım?

Birbirimize bakıyoruz. Bedenimi öpüyor. Neden geldiğimi soruyor bana. Bunu yapmam gerektiğini, bunun bir tür zorunluk olduğunu söylüyorum. İlk kez konuşuyoruz. İki erkek kardeşim bulunduğunu anlatıyorum ona. Paramız olmadığını söylüyorum. Hiçbir şey kalmadığını. Büyük kardeşimi tanıyor, merkezin esrar evlerinde karşılaşmış. Bu kardeşin gidip esrar içebilmek için annemin parasını çaldığını, uşakların parasını çaldığını, zaman zaman esrarevi işletenlerin eve gelip annemden para istediklerini söylüyorum. Kurduğumuz bentlerden söz ediyorum ona. Annemin yakında öleceğini, bunun daha fazla süremeyeceğini söylüyorum. Bugün olanlarla annemin çok yaklaşan ölümünün de bağıntılı olması gerektiğini.

Onu arzuladığımı ayrımsıyorum.

Acıyor bana, hayır diyorum, acınacak durumda olmadığımı, annem dışında hiç kimsenin acınacak durumda olmadığını söylüyorum. Paralıyım diye geldin bana, diyor. Onu böyle parasıyla arzuladığımı, kendisini gördüğümde bu arabanın, bu paranın içinde olduğunu, dolayısıyla başka türlü olsa ne yapardım, bunu bilemeyeceğimi söylüyorum. Seni alıp götürmek, seninle çekip gitmek isterdim, diyor. Annemi bırakacak olursam, üzüntümden ölürüm, diyorum. Benimle şansı hiç mi hiç tutmadığını, gene de para vereceğini, kaygılanmamamı söylüyor. Gene uzandı. Gene susuyoruz.

Kentin gürültüsü çok fazla, belleğimde çok yükseltilmiş bir film sesi, sağır edici. İyice anımsıyorum, oda loş, konuşmuyoruz, kentin sürekli gürültüsüyle çevrili olarak, kentte, kentin treninde gidiyoruz. Pencerelerde cam yok, stor ve panjurlar var. Storlara kaldırımların

güneşi içinde geçen insanların gölgeleri vuruyor. Bu kalabalıklar her zaman olağanüstü. Panjurlar gölgeleri düzenli biçimde çizgi çizgi bölüyor. Takunya şakırtıları başına vuruyor insanın, sesler keskin, Çinçe düşüncelerimdeki çöl dilleri gibi bağırılan bir dil, inanılmaz derecede yabancı bir dil.

İnsan seslerinden, gittikçe daha karışmış olarak gelip geçen insanların gürültüsünden anlaşılıyor: dışarıda günün sonu. Geceleri en civcivli zamanını yaşayan bir eğlence kenti burası. Gece de şimdi gün batımıyla başlıyor.

Yatak kentten bu kafesle panjurlarla, bu pamuklu storla ayrılmış. Öteki insanlarla aramızda katı bir nesne yok. Onlar bizim varlığımızdan habersiz. Biz onlarınkinden birşeyler algılıyoruz, seslerinin, devinimlerinin tümü, kırık, hüzünlü, yankısız bir ses çıkaran bir vapur düdüğü gibi.

Karamela kokuları geliyor odaya, kavrulmuş yer fıstıklarının, Çin çorbalarının, kızarmış etlerin, otların, yaseminin, tozun, günlüğün, odun kömürü ateşlerinin kokusu geliyor. Burada ateş sepetlerde taşınır, sokaklarda satılır, kentin kokusu köylerin, ormanın kokusudur.

Onu birdenbire kara bir bornoz içinde gördüm. Oturmuş, viski içiyor, sigara tüttürüyordu.

Uyuduğumu söylüyor, kendisi de bir duş almış. Zar zor ayrımsamıştım uykunun geldiğini. Basık bir masanın üstündeki lambayı yaktı.

Alışkanlıkları olan bir adam, birdenbire onu düşünüyorum, oldukça sık geliyor olmalı bu odaya, çok sevişen bir adam olmalı, korkan bir adam bu, korkuyla savaşmak için çok sevişiyor olmalı. Çok kadını bulunduğu düşüncesini, bu kadınlar arasında bulunmak, onla-

ra karışmak düşüncesini sevdiğimi söylüyorum. Bakışıyoruz. Söylediğimi anlıyor. Bakışı gölgeleniverdi birdenbire, yalancı, derdin, ölümün pençesinde.

Yanıma gelmesini, gene benimle sevişmeye başlamasını söylüyorum. Geliyor. İyi İngiliz sigarası, pahalı parfüm kokuyor, bal kokuyor, cildine ipek kokusu sinmiş, ipek tisorun meyvemsi kokusu, altının kokusu, arzulanacak bir adam. Kendisine duyduğum arzuyu söylüyorum ona. Biraz beklememi söylüyor. Konuşuyor, ilk sevgilimden sonra böyle olacağımı, aşkı seveceğimi daha ırmak yolculuğunda, hemencecik anlayıverdiğini söylüyor, kendisini aldatacağımı, ilişki kurduğum bütün erkekleri aldatacağımı şimdiden bildiğini söylüyor. Kendisine gelince, kendi mutsuzluğunun aracı olmuş. Bana muştuladığı her şeyden mutluluk duyuyorum, bunu söylüyorum da ona. Kabalaşıyor, aşkı umutsuz, üzerime atılıyor, çocuk göğüslerimi yiyor, haykırıyor, aşağılıyor. Bu çok güçlü haz karşısında gözlerimi yumuyorum. Düşünüyorum: alışmış, yaşamda yaptığı şey bu, sevişme, yalnız sevişme. Elleri usta, eşsiz, kusursuz. Çok şanslıyım, burası kesin, uğraşı bu sanki, hiç bilmeden, yapılması gerekeni, söylenmesi gerekeni tam olarak öğrenmiş. Orospu diyor, şıllık diyor bana, biricik aşkı olduğumu söylüyor, söylemesi gereken de bu, sözü oluşmaya, bedeni istediğini yapmaya, aramaya, bulmaya bıraktığımız zaman söylenen de budur, her şey iyidir o zaman, döküntü yoktur, döküntülerin üstü örtülüdür, selde, arzunun gücünde, her şey akıp gider.

Kentin gürültüsü öyle yakın ki, panjurlara sürtünüşü duyuluyor. Odanın içinden geçiyormuş gibi duyuluyor. Bu gürültü, bu geçiş içinde bedenini okşuyorum.

Deniz, yeniden toplanan uçsuz bucaksızlık, uzaklaşıyor, geri geliyor.

Bunu bir daha, bir daha yapmasını istemiştim ondan. Bunu yapmasını istemiştim. O da yapmıştı. Kanın kayganlığı içinde yapmıştı. Gerçekten de öldürecek gibi bir şeydi. Ölünecek gibi bir şeydi.

Bir sigara yakıp verdi. Ağzı ağzımda, alçacıktan konuştu.

Ben de alçacıktan konuştum onunla.

Kendisi bilmediğinden, onun adına, onun yerine ben söylüyorum, nasıl köklü bir seçkinliği olduğunu bilmediğimden, onun adına ben söylüyorum bunu.

Şimdi akşam. Bu öğle sonunu hep anımsayacağımı, yüzüne varıncaya dek, adına varıncaya dek her şeyi unutsam bile anımsayacağımı söylüyor. Evi de anımsayacak mıyım diyorum. İyice bak, diyor. Ben de bakıyorum. Başka yerlerden bir farkı yok diyorum. Öyle, evet, her zaman olduğu gibi, diyor.

Yüz hâlâ gözlerimin önünde, adı da anımsıyorum. Beyaza boyanmış duvarlar, fırının yukarısındaki perde, sıra sıra taraçalardan oluşan, Mékong'a bakan büyük köşk gibi mavi parmaklıklarla çevrili bahçeye bakan bitkiler sıcaktan ölmüş öbür kemerli kapı hâlâ gözlerimin önünde.

Bir yıkım yeri burası, batmış bir yer. Ne düşündüğümü söylememi istiyor benden. Annemi düşündüğümü, gerçeği öğrenecek olursa beni öldüreceğini söylüyorum. Bir çaba harcadığını görüyorum, sonra konuşuyor, annenin ne düşüneceğini anlıyorum: onur lekesi diyor. Evlenecek olsak bu düşünceye katlanamaz diyor.

Yüzüne bakıyorum. O da bana bakıyor, gururla özür diliyor. Ben bir Çinliyim diyor. Birbirimize gülümsüyoruz. Böyle bizim gibi hüzünlü olmak alışılmış bir şey midir diye soruyorum. Gündüz vakti, sıcaklığın en yüksek noktasında seviştiğimiz için böyle olduğunu söylüyor. Sonrasının hep böyle korkunç olduğunu söylüyor. Gülümsüyor. Sevişenler ister birbirini sevsin, ister sevmesin, her zaman korkunçtur, diyor. Gece geçeceğini söylüyor, gece gelir gelmez. Yalnız gündüz olduğu için böyle olmadığını, yanıldığını, önceden beklediğim ve yalnız benden gelen bir keder içinde bulunduğumu söylüyorum. Her zaman kederli olduğumu. Bu kederi küçüklük fotoğraflarımda da gördüğümü. Her zaman kapıldığım keder olduğunu benimsemekle birlikte, bugün bu kedere neredeyse kendi adımı verebileceğimi, öylesine bana benzediğini. Bugün bu keder bir rahatlık, diyorum ona, yaşamının çölünde haykırıp duran annemin öteden beri haber verdiği mutsuzluğa en sonunda düşmüş olmanın rahatlığı. Söylediklerini pek de iyi anlamam, ama bu odanın beklediğim şey olduğunu biliyorum, diyorum ona. Yanıt beklemeden konuşuyorum. Annem inandıklarını Tanrının elçisiymiş gibi haykırır, diyorum. Hiçbir şey beklememek gerektiğini haykırır, ne herhangi bir kimseden, ne herhangi bir devletten, ne herhangi bir Tanrıdan, hiçbir şey beklememek gerektiğini. Konuşmama bakıyor, gözlerini hiç ayırmıyor üzerimden, konuştuğum zaman ağzıma bakıyor, çıplağım, beni okşuyor, belki de dinlemiyor, bilmiyorum. İçinde bulunduğum mutsuzluğu kişisel bir sorun durumuna getirmediğimi söylüyorum. Ancak yalnızca annemin aylığıyla yiyip içmenin, giyinmenin, kısacası yaşamanın ne denli güç olduğunu anlatıyorum ona. Konuşmakta gittikçe daha çok zorluk çekiyorum. Nasıl yürütüyor-

dunuz? diyor. Dışarıdaydık, diyorum, yoksunluk ailenin duvarlarını yıkmıştı, evin dışında bulmuştuk kendimizi, her birimiz yapmak istediğimizi yapıyorduk. Düşkün bir yaşam sürüyorduk. O üstümde, daha da gömülüyor. Çivilenmiş olarak kalıyoruz böylece, kentin uğultusu içinde inliyoruz. Hâlâ işitiyoruz onu. Sonra işitmez oluyoruz.

Bedene konan öpüşler ağlatıyor. İnsanı avutuyorlar sanki. Ben evde ağlamam. O gün bu odada gözyaşları geçmişin acısını dindiriyor, geleceğin acısını da. Günün birinde annemden ayrılacağımı, günün birinde anneme bile sevgi duymaz olacağımı söylüyorum ona. Ağlıyorum. Başını üzerime koyuyor ve beni ağlar gördüğü için ağlıyor. Çocukluğumda annemin mutsuzluğunun düş yerini tuttuğunu söylüyorum. Annemdi düş, Noel ağaçları değildi hiçbir zaman, hep oydu, ister yoksunluğun diri diri boğazlanmış annesi olsun, ister ne yapacağını şaşırıp durmadan iç döken anne, isterse durmadan kendi başına gelenleri, Roubaix'li Marie Legrand'ın çektiklerini anlatan anne olsun, suçsuzluğundan, biriktirdiklerinden, umutlarından söz eder hep.

Panjurlar arasında gece girdi içeriye. Gürültü arttı. Daha keskin, daha az boğuk. Kırmızımsı ampullü sokak lambaları yandı.

Garsoniyerden çıktık. Kara şeritli erkek şapkasını, lame pabuçları, ipek giysiyi yeniden giydim, dudaklarıma koyu kırmızı rujumu sürdüm gene. Yaşlanmışım. Birdenbire anlıyorum bunu. O da görüyor, yorgunsun, diyor.

Kaldırımda, kalabalık, her yöne akıyor, ağır olsun, canlı olsun, yollar açıyor kendine, bırakılmış köpekler

gibi uyuz, dilenciler gibi kör, bir Çin kalabalığı, bugünün gönenç resimlerinde de hâlâ görüyorum bunu, hiçbir zaman sabırsızlığa kapılmadan, kalabalıklarda yalnız olarak, neredeyse mutluluktan, kederden, meraktan yoksun olarak yürüyorlar, gider gibi görünmeden, gitme amacı gütmeden, yalnızca şuraya değil de buraya yönelerek, yapayalnız ve kalabalık ortasında, hiçbir zaman kendi başlarına yalnız değil de kalabalık ortasında yalnız olarak yürüyorlar.

Şu birkaç katlı Çin lokantalarından birine gidiyoruz, bu lokantalar koca yapıları kaplar, büyük mağazalar gibi, kışlalar gibi büyüktürler, balkonlarla, taraçalarla kente açılırlar. Bu yapılardan gelen gürültünün Avrupa'da tasarlanması bile olanaksızdır, garsonlar haykırarak siparişleri verirler, aynı siparişler mutfakta haykırılarak yinelenir, gürültüyü bu doğurur. Bu lokantalarda konuşulmaz. En sakin kata, Avrupalıların katına gidiyoruz, yemekler aynı, ama burada daha az bağırıyorlar, vantilatörler ve gürültüyü azaltan kalın duvar örtüleri var.

Babasının nasıl, ne yoldan zengin olduğunu anlatmasını istiyorum. Paradan söz etmekten sıkıldığını, ama ille de istiyorsam, babasının serveti konusunda bildiklerini anlatacağını söylüyor. Her şey Cholen'de, küçük yerli konutlarıyla başlamış. Üç yüz konut yaptırtmış böyle. Birkaç sokak onunmuş. Biraz zorlama bir Paris ağzıyla konuşuyor Fransızcayı, paradan içten bir umursamazlıkla söz ediyor. Babasının büyük yapıları varmış, Cholen'in güneyinde konut yapılacak arsalar almak için satmış bunları. Sandığına göre, Sadec'teki pirinç tarlaları da satılmış. Salgın hastalıklar konusunda sorular soruyorum ona. Veba salgını nedeniyle kapıları, pencereleri çivilenmiş, yasak konutlarla dolu, kocaman sokaklar

gördüğümü söylüyorum. Burada salgınların daha az olduğunu, fare savaşının uzak merkezlerdekinden daha çok yapıldığını söylüyor. Bana yerli konutları üstüne bir roman kuruveriyor birden. Fiyatları apartmanlarınkinden de, bireysel yapılarınkinden de çok daha düşükmüş, halk semtlerinin gereksinimlerini bağımsız konutlardan çok daha iyi karşılıyorlarmış. Halk burada bir arada bulunmaktan hoşlanırmış, özellikle bu yoksul halk, kırdan gelmiş, dışarıda sokakta yaşamayı da çok severmiş. Yoksulların alışkanlıklarına dokunmamak gerekirmiş. Babası sokak üzerinde üstü örtülü balkonları bulunan bir dizi halk konutu yaptırtmış. Çok aydınlık, çok uygun sokaklar çıkmış ortaya. İnsanlar günlerini bu balkonlarda geçiriyorlarmış. Hava çok sıcak olunca da balkonlarda uyuyorlarmış. Ben de böyle bir balkonda oturmayı yeğleyeceğimi, çocukken en iyisinin dışarıda uyumak olduğunu düşündüğümü söylüyorum. Birdenbire bir sızı duyuyorum. Varla yok arası bir sızı, çok hafif. Yürek vuruşları oraya, onun, benimle konuşmakta olan kişinin, öğleden sonraki hazzı yaratmış olan kişinin açtığı taze yaraya geçmiş. Söylediklerini işitmiyorum artık, dinlemiyorum. Bunu görüyor, susuyor. Gene konuşmasını söylüyorum. Konuşuyor. Gene dinlemeye başlıyorum. Paris'i çok düşündüğünü söylüyor. Beni Paris'li kızlardan çok farklı bulduğunu söylüyor, onlar kadar kibar değilmişim. Bu halk konutu işinin o kadar da kârlı olmaması gerektiğini söylüyorum. Yanıt vermiyor artık.

Bütün öykümüz süresince, bir buçuk yıl süresince, hep böyle konuşacağız, hiç kendimizden söz etmeyeceğiz. Ortak bir geleceğin tasarlanabilir bir şey olmadığını daha ilk günlerden biliyoruz, bu nedenle hiçbir zaman

gelecekten söz etmeyeceğiz, gazetelerdekine benzer sözler edeceğiz, karşıtlıktan karşıtlık çıkaran türden, eşit içerikli sözler.

Fransa'da geçirdiği yılların kendisi için kötü sonuç vermiş olduğunu söylüyorum. Hak veriyor. Paris'te her şeyi parayla satın aldığını söylüyor, kadınları, bilgileri, düşünceleri, her şeyi, her şeyi. Benden on iki yaş büyük, bu da onu korkutuyor. Nasıl konuşuyor, nasıl aldanıyor, bir de beni nasıl seviyor, bunu dinliyorum, hem beylik, hem içten bir tiyatrosallıkla.

Kendisini ailemle tanıştıracağımı söylüyorum, kaçmak istiyor, ben de gülüyorum.

Duygularını ancak öykünmelerle dile getirebiliyor. Babasına karşın beni sevecek, alıp götürecek gücü olmadığını anlıyorum. İkide bir ağlıyor, çünkü beni korkunun ötesinde sevecek gücü bulamıyor. Kahramanlığı benim, düşüklüğü de babasının parası.

Kardeşlerimden söz ettim mi hemen bu korkuya kapılıyor, maskesi düşürülmüş gibi. Çevremde herkesin beni istemesini beklediğini sanıyor. Ailemin gözünde şimdiden her şeyi yitirmiş durumda bulunduğunu, her geçen gün biraz daha yitirmekten kurtulamayacağını, bunun sonucu olarak beni de yitireceğini biliyor.

Paris'e bir ticaret okulunda okumaya gittiğini anlatıyor, en sonunda gerçeği söylüyor, hiçbir şey yapmamış orada. Babası da parasını kesmiş, dönüş biletini yollamış. Fransa'dan ayrılmak zorunda kalmış. Bu dönüş onun tragedyası. Bu ticaret okulunu bitirmemiş. Mektupla öğretim yoluyla burada bitirmek düşüncesinde olduğunu söylüyor.

Aileyle buluşmalar Cholen'de yemek şölenleriyle başladı. Annemle kardeşlerim Saygon'a geldikleri za-

man, onları bilmedikleri, hiç gitmemiş oldukları büyük Çin lokantalarına çağırmak gerektiğini söylüyorum.

Hep aynı biçimde geçiyor bu akşamlar. Kardeşlerim yemekleri atıştırıp duruyor, ona tek söz bile söylemiyorlar. Bakmıyorlar da. Bakamıyorlar ona. Bunu yapamazlardı. Bunu yapabilselerdi, onu görme çabasını harcasalardı, öğrenimlerini de yapabilirlerdi, toplum yaşamının temel kurallarına uyabilirlerdi. Bir annem konuşuyor yemek sırasında, çok az konuşuyor, getirilen yemekler konusunda fiyatların aşırı yüksekliği konusunda bir iki tümce söyleyip susuyor. O, ilk yemekte, balıklama söze dalıyor, Paris' teki parlak serüvenlerinin öyküsüne girişmeye çalışıyor, ama boşuna. Sanki konuşmamış gibi, sanki işitmemişler gibi. Girişimi sessizliğe gömülüyor. Kardeşlerim yiyip yutmayı sürdürüyorlar. Hiçbir yerde hiç kimsenin böylesine yiyip yuttuğunu görmedim.

Hesabı ödüyor. Parayı sayıyor. Kâseye koyuyor. Herkes bakıyor. Birinci kez, anımsıyorum, yetmiş yedi lira bayılıyor. Annem çılgın kahkahasını ha kopardı ha koparacak. Gitmek üzere kalkıyoruz. Teşekkür yok, hiç kimseden. Bu güzel akşam yemeği için hiçbir zaman teşekkür edilmiyor, ne merhaba, ne eyvallah, ne nasılsın, kimseye kimseye bir şey söylemiyor hiçbir zaman.

Kardeşlerim hiçbir zaman bir şey söylemiyorlar ona. Onlar için görünür değilmiş gibi. Bu da arkamdan koştuğu için, onu sevmediğim, onunla parası için birlikte olduğum, onu sevemeyeceğim, buna olanak bulunmadığı, daha bu aşkın ucunu bulamadan her şeyime katlanabileceği ilke olarak benimsendiği için. Bir Çinli olduğu, beyaz olmadığı için. Büyük kardeşin susma ve sevgilimin varlığını bilmeme biçimi öyle bir inançtan kaynaklanıyor ki, örnek bir nitelik kazanıyor. Bu sevgi-

li karşısında hepimiz büyük kardeşi örnek alıyoruz. Onların önünde ben de konuşmuyorum onunla. Ailemin önünde ona hiçbir zaman söz söylememem gerek. Ha, evet, onların bir diyeceğini ileteceksem, o başka. Örneğin, akşam yemeğinden sonra, kardeşlerim içmek ve dans etmek için La Source'a gitmek istediklerini söyledikleri zaman, içmek ve dans etmek için La Source'a gitmek istediğimizi ben söylüyorum ona. Önce işitmemiş gibi davranıyor. Ben de, büyük kardeşimin mantığı gereğince, bir söylediğimi bir daha söylememeli, isteğimi yinelememeliyim, yoksa kusur işlemiş, yakınmasını dinlemeye gönül indirmiş olurum. En sonunda yanıt veriyor sözüme. İçli dışlı olmak ister görünen, alçacık bir sesle, benimle bir an yalnız kalmak istediğini söylüyor. İşkenceye son vermek için söylüyor bunu. Öyleyse, gene kötüye çekmeliyim bunu, fazladan bir hainlik olarak anlamalıyım, sanki bu davranışıyla girişimi kötülemek, kardeşimin kendisine karşı davranışını yermek istiyormuş gibi gene yanıtsız bırakmalıyım onu. O gene sürdürüyor konuşmayı, bunu göze alabiliyor: bakın, anneniz yorgun diyor. Gerçekten de, Cholen Çinlilerinin masalsı yemeklerinden sonra, annemiz uykudan yıkılıyor. Gene yanıt vermiyorum. İşte o zaman kardeşimin sesini işitiyorum, kısa, sert, dönüşsüz bir söz söylüyor. Üçünün en iyi konuşanı odur, derdi annem. Kardeşim sözünü söyledikten sonra bekliyor. Her şey duruyor: sevgilimin korkusunu tanıyorum, küçük kardeşimin korkusu. Direnmiyor artık. La Source'a gidiyoruz. Annem de geliyor La Source'a, La Source'ta uyuyacak.

Büyük kardeşimin karşısında sevgilim olmaktan çıkıyor. Var olmaktan çıkmıyorsa da benim için hiçbir

şey değil artık. Yanmış bir yer olup çıkmış. Arzum büyük kardeşime uyuyor, sevgilim yadsıyor. İkisini bir arada gördüğüm her seferde, bir daha onu görmeye hiçbir zaman katlanamayacağımı sanıyorum. Sevgilim zayıf bedeniyle, beni hazdan coşturan zayıflığıyla yoksanmış. Kardeşimin karşısında söylenmesi olanaksız bir yüz kızartıcı olay, gizlenmesi gereken bir utanç nedeni oluyor. Kardeşimin bu sessiz buyrukları karşısında direnemem. Ortanca kardeşim söz konusu olsa yapabilirim bunu. Sevgilim söz konusu olunca hiçbir şey gelmez elimden. Şimdi bundan söz ederken, yüzümün içinden pazarlıklılığını yeniden buluyorum, başka yere bakan, düşünülecek başka şeyleri bulunan, gene de, hafifçe sıkılmış çenelerden belli, kızgınlık duyan, sırf pahalı bir lokantada iyi bir yemek yiyeceğim diye buna, bu küçüklüğe katlanmak zorunda bulunmaktan acı çeken bir insanın dalgın havası. Anının çevresinde avcı gecesinin kurşun rengi aydınlığı. Tiz bir uyarma sesi, bir çocuk çığlığı yaratıyor.

La Source'ta da hiç kimse konuşmuyor onunla.

Herkes Martel Perrier'ler ismarlıyor. Kardeşlerim içkilerini hemen içip ikincileri söylüyorlar. Annemle ben bizimkileri veriyoruz onlara. Kardeşlerim çabucak sarhoş oluveriyorlar. Gene de konuşmuyorlar onunla, ama yergilere girişiyorlar. Özellikle ortanca kardeşim. Ortalığın kasvetli olmasından, konsomatris bulunmamasından yakınıyor. Hafta içinde La Source'a çok az insan geliyor. Onunla, ortanca kardeşimle dans ediyorum. Sevgilimle de dans ediyorum. Büyük kardeşimle hiç dans etmem, hiçbir zaman dans etmedim. Bir tehlike kaygısı, herkesi etkisi altına alan kötü çekimin tehli-

kesinin, bedenlerimizin birbirine yakınlaşmasının tehlikesinin bunaltıcı kaygısı her zaman engellemiştir beni.

Çok çarpıcı bir biçimde birbirimize benziyoruz, hele yüzlerimiz.

Cholen'li Çinli benimle konuşuyor, ağladı ağlayacak, ben onlara ne yaptım, diyor. Kaygılanmasının yersiz olduğunu, bunun hep böyle olduğunu, yaşamın bütün durumlarında, kendi aramızda da hep böyle olduğunu söylüyorum.

Garsoniyerde buluştuğumuz zaman açıklayacağım ona. Büyük kardeşimin bu soğuk, bu aşağılayıcı sertliğinin başımıza gelen, yaşamımıza giren her şeye eşlik ettiğini söylüyorum. İlk yönelimi öldürmek, yaşamı silmek, yaşamı bildiği gibi horlamak, kovmak, acı çektirmek. Korkmamasını söylüyorum ona. Onun için hiçbir tehlike yok. Çünkü büyük kardeşin korktuğu, karşısında tuhaf bir biçimde çekingenlıştiği tek kişi benim.

Hiçbir zaman merhaba yok, iyi akşamlar yok, iyiyıllar yok. Hiçbir zaman teşekkür yok. Konuşmak yok. Konuşma gereksinimi yok. Her şey dilsiz, uzak kalıyor. Taştan bir aile işte, ulaşılmaz bir derinlikte taşlaşmış. Her gün birbirimizi öldürmeye çabalıyoruz. Birbirimizle konuşmamakla kalmıyoruz, birbirimizin yüzüne baktığımız da yok. İnsan görünmeyegörsün, bakamaz artık. Bakmak, bir şeye karşı, bir şey için merak duymaktır, düşmektir. Baktığımız hiç kimse kendisine yöneltilen bakışa değmez. Her zaman onur kırıcıdır. Konuşma sözcüğü atılmış. Sanırım burada utancı ve gururu en iyi söyleyen bu. İster aile topluluğu olsun, ister başka türlüsü, her topluluk tiksinti vericidir bizim için, alçaltıcıdır. Yaşamı yaşamak zorunda bulunmanın temel utancı içinde bir aradayız. İşte burada ortak öykü-

müzün, üçümüzün de bu iyi niyetli kadının, toplumun öldürdüğü annemizin çocukları olmamızın öyküsünün en derin noktasındayız. Annemize umutsuzluktan başka hiçbir şey bırakmamış olan toplumun yanındayız. Öylesine güven dolu, öylesine sevecen olan annemize yapılanlar yüzünden, yaşamdan nefret ediyoruz, birbirimizden nefret ediyoruz.

Annemiz umutsuzluğunun görüntüleri karşısında ne duruma geldiğimizi kestiremiyordu, özellikle erkeklerden, oğullarından söz ediyorum. Ama, kestirse bile, kendi öyküsü olan şeyi nasıl sustururdu? Yüzüne, gözlerine, sesine, sevgisine nasıl yalan söyletebilirdi? Ölebilirdi. Kendi canına kıyabilirdi. Yaşanmaz topluluğu dağıtabilirdi. Büyük oğulu iki küçük kardeşinden kesinlikle ayırabilirdi. Yapmadı. Önlemsiz, tutarsız, sorumsuz davrandı. Hepsine de kapıldı bu kusurların. Yaşadı. Üçümüz de aşkın ötesinde sevdik onu. İşte bunun için susamaz, gizleyemez, yalan söyleyemezdi, birbirimizden ne denli farklı olursak olalım, üçümüz de aynı biçimde sevdik onu.

Uzun sürdü. Yedi yıl sürdü. On yaşımızdayken başladı. Sonra on iki yaşımıza geldik. Sonra on üç yaşımıza. Sonra on dört, on beş yaşımıza. Sonra on altı, on yedi yaşımıza.

Bütün bu çağ boyunca sürdü, tam yedi yıl. En sonunda umuttan vazgeçildi. Umut bırakıldı. Okyanusa karşı girişimler de bırakıldı.[1] Verandanın gölgesinde Si-

[1] Burada ve anlatının başka sayfalarında sık sık sözü edilen ve hiçbir zaman kesin bir biçimde anlatılmayan olay (okyanusa karşı girişimler, bentler, vb.) yazarın 1950'de yayımladığı *Un Barrage contre le Pacifique* adlı romanının konusunu oluşturur. Anlatıcının annesi hükümetten Pasifik kıyısında bir toprak satın almış, sonra, gelgit olayı nedeniyle toprağın tarıma elverişsiz olduğunu görünce, okyanusa karşı bentler kurmaya kalkmış, varını yoğunu bu yolda tüketmiştir. Olayın burada da yer alması, her iki anlatıda da öz-yaşamsal öğelerin önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. (Çev.)

am Dağına bakıyoruz, güneşin altında çok koyu, neredeyse kara. Anne en sonunda sakin, içine kapanmış. Biz kahraman, umutsuz çocuklarız.

Küçük kardeş 1942 Aralığında, Japon işgali sırasında öldü. 1931'de, ikinci bakaloryamdan sonra Saygon'dan ayrılmıştım. On yılda yalnız bir kez yazmıştı bana. Nedenini hiçbir zaman anlayamadım. Mektup düzgün, temize çekilmiş, yanlışsız, özenli yazılmıştı. İyi olduklarını, okulun iyi gittiğini söylüyordu. İki sayfa dolusu, uzun bir mektuptu. Çocuk yazısını tanımıştım. Bir dairesi, bir otomobili olduğunu söylüyor, otomobilinin markasını belirtiyordu. Sonra tenise yeniden başladığını. İyi olduğunu, her şeyin yolunda gittiğini. Beni tıpkı sevdiği gibi, yani vargücüyle kucakladığını. Savaştan söz etmiyordu, büyük kardeşimizden de söz etmiyordu.

Onun da, yani annemizin de yaptığı gibi, kardeşlerimden çoğu kez bir bütünmüş gibi söz ediyorum. Kardeşlerim diyorum, o da aile dışında, oğullarım derdi. Oğullarının gücünden kaba bir biçimde söz etmiştir her zaman. Aile dışındakilere ayrıntı vermezdi, büyük oğulun küçük oğuldan daha güçlü olduğunu söylemezdi, kuzeyde çiftçilik yapan kardeşleri kadar güçlü olduğunu söylerdi. Kardeşlerinin gücünden gurur duymuş olduğu gibi oğullarının gücünden de gurur duyardı. Büyük oğlu gibi o da zayıfları küçümserdi. Cholen'li sevgilim konusunda büyük kardeşin söylediğini söylerdi. Bu sözcükleri yazmıyorum. Çöllerde rastlanan leşlere ilişkin sözcüklerdi bunlar. Kardeşlerim diyorum, çünkü ben de böyle derdim. Daha sonra, küçük kardeş büyüyüp de kurban olunca, başka türlü söylemeye başladım.

Ailede tek bir şenlik kutlanmaması, tek bir Noel ağacı olmaması bir yana, işlenmiş bir mendil de, bir çiçek de olmadı hiçbir zaman. Ama hiçbir ölüm de olmadı, hiçbir mezar, hiçbir anı da olmadı. Yalnız o. Büyük kardeş bir katil olarak kalacak. Küçük kardeş bu kardeş yüzünden ölecek. Ben gittim, sıyırdım yakamı. Büyük kardeş ölümüne dek yalnız kendi elinde tuttu onu.

O dönemde, o Cholen, görüntü, sevgili döneminde, bir delilik depreşmesi oldu annemde. Cholen'de olanlar konusunda hiçbir şey bildiği yok. Ama beni incelediğini, birşeylerden kuşkulandığını görüyorum. Kızını, bu çocuğu bilir, bu çocuğun çevresinde bir süredir bir gariplik, bir yeni sakınganlık havası eser gibi, dikkati çekiyor, konuşması her zamankinden daha ağır ve her şeye öylesine merak duyan bu kız dalgın, bakışları değişmiş, annesinin bile, annesinin mutsuzluğunun bile seyircisi olmuş, mutsuzluğuna bakmakla kalıyor sanki. Birdenbire bir büyük korku girmiş annemin yaşamına. En büyük tehlike karşısında kızı, hiçbir zaman evlenememe, toplumda bir yer edinememe, onun karşısında çaresiz, yıkık, yalnız kalma tehlikesinde. Bunalımlar içinde üzerime atılıyor annem, odaya kapatıyor beni, yumruklar indiriyor, tokatlıyor, soyuyor beni, yaklaşıyor, gövdemi, çamaşırlarımı kokluyor, üzerimde Çinli adamın kokusunu bulduğunu söylüyor, daha da ileri gidiyor, çamaşırlarımda kuşku uyandırıcı lekeler bulunup bulunmadığını araştırıyor ve bütün kente duyuracak bir biçimde kızının bir orospu olduğunu, onu sokağa atacağını, gebermesini dilediğini, artık hiç kimsenin onu istemeyeceğini, onurunun beş paralık olduğunu, bir dişi köpeğin bile ondan üstün sayılacağını haykırıyor. Ve ortalığı daha fazla kirletmesin diye bu kızı evden atmaktan başka ne yapabileceğini sorarak ağlıyor.

Kapalı odanın duvarları ardında, büyük kardeş.

Büyük kardeş anneye yanıt veriyor, çocuğu dövmekte haklı olduğunu söylüyor, sesi boğuk, içli dışlı, okşayıcı, gerçeği bilmeleri gerektiğini, bu kızın düşmesini önlemek için, annenin bu yüzden umutsuzluğa gömülmesini engellemek için, ne pahasına olursa olsun öğrenmeleri gerektiğini söylüyor. Anne var gücüyle vuruyor. Ortanca kardeş bağırıyor anneye, onu rahat bırakmasını söylüyor. Bahçeye gidip saklanıyor, ölmemden korkuyor, bu bilinmedik adamdan, büyük kardeşimizden korkuyor, hep korkuyor. Ortanca kardeşin korkusu annemi yatıştırıyor. Yaşamındaki yıkıma, onurunu yitirmiş kızına ağlıyor. Ben de ağlıyorum onunla. Yalan söylüyorum. Hiçbir şey olmadığı, bir öpüş bile vermediğim konusunda yaşamım üzerine yemin ediyorum. Böyle bir şey nasıl olabilir, diyorum, bir Çinliyle, bunu böylesine çirkin, böylesine sıska bir Çinliyle nasıl yapabilirim? Büyük kardeşin kapıya yapışmış olduğunu biliyorum, dinliyor, annemin ne yaptığını biliyor, ufaklığın çıplak olduğunu, dayak yediğini biliyor, bu iş daha da uzasın, ölümün eşiğine gelinceye dek sürsün istiyor kuşkusuz. Annem büyük kardeşimin bu karanlık, bu tüyler ürpertici amacını bilmez değil.

Daha çok küçüğüz. Kardeşlerim arasında düzenli olarak kavga çıkar, gözle görünür bir bahane de yoktur, büyük kardeşin beylik bahanesi vardır yalnız: çık dışarı, rahatsız ediyorsun der küçüğüne. Der demez de vurur. Tek sözcük söylemeden dövüşürler, solumaları, iniltileri, vuruşlarının boğuk gürültüsü duyulur yalnızca. Annem bütün durumlarda olduğu gibi bu kavgalara da çığlıklarla eşlik eder.

İkisinde de aynı öfke yetisi vardır, kardeşlerden, kızkardeşlerden, annelerden başkasında görülmemiş olan şu kara, şu ölümcül öfkeyi duyar ikisi de. Büyük kardeş dilediği gibi kötülük edemediği, kötülüğü gönlünce yönlendiremediği için acı çeker, yalnız burada da değil, her yerde. Küçük kardeşse bu korkunç özelliği, büyük kardeşinin bu yönelimini görüp de elinden hiçbir şey gelmediği için acı çeker.

Dövüştükleri zaman her ikisinin de ölmesinden korkardık; annem hep kavga etmiş olduklarını, hiçbir zaman birlikte oynamadıklarını, hiçbir zaman birbirleriyle konuşmadıklarını söylerdi. Biricik ortak yanlarının kendisi, yani anneleri, özellikle de bu küçük kızkardeş olduğunu, kanlarından başka hiçbir ortak yanları bulunmadığını anlatırdı.

Sanırım, annem yalnız büyük çocuğuna çocuğum derdi. Bazı bazı böyle seslenirdi ona. Öbür ikisinden söz ederken küçükler derdi.

Bütün bu konularda dışarıya hiçbir şey sızdırmazdık, her şeyden önce yaşamımızın ilkesini, yoksunluğumuzu gizlemeyi öğrenmiştik. Sonra da geri kalan şeyleri gizlemeyi. Sözcük abartmalı gibi görünüyor ya ilk sırdaşlar sevgililerdir, merkezler dışında, önce Saygon sokaklarında, sonra vapurlarda, trenlerde, sonra her yerde karşılaştıklarımızdır.

Birdenbire tutturuverir annem, akşamüzeri, özellikle kuru mevsimde, evi tepeden tırnağa yıkatır, temizlensin, düzelsin, serinlesin der. Ev bir dolma toprak üzerine kurulmuştur, bu dolma toprak bahçeden, yılanlardan, akreplerden, kırmızı karıncalardan, Mékong'un taşmalarından, muson yelinin büyük kasırgalarını izleyen taşkınlardan yalıtlar onu. Böyle yer düzeyinden

yüksekte olması evi kova kova sularla yıkamayı, bir bahçe gibi tümüyle su içinde bırakılmasını sağlar. Bütün iskemleler masaların üstünde, bütün ev sırılsıklam, küçük salondaki piyanonun ayakları sular içindedir. Su girişteki basamaklardan aşağıya akar, avluyu kaplayıp mutfaklara doğru gider. Küçük boy'lar çok mutludur, bizler de küçük boy'larla birlikteyizdir, üstümüzü, başımızı ıslatır, sonra yerleri arapsabunuyla sabunlarız. Herkes yalınayaktır, annem de öyle. Annem güler. Annemin hiçbir şeye hiçbir diyeceği yoktur. Bütün ev güzel güzel kokar, fırtına sonlarının ıslak toprak kokusu yayılır ortalığa, hele bir de öteki kokuyla, arapsabununun, arılığın, namusluluğun, çamaşırın, aklığın, annemizin uçsuz bucaksız saflığının kokusuyla karıştı mı insanı deli eden bir kokudur. Su bahçe yollarına dek iner. Boy'ların aileleri gelir, boy'ların arkadaşları da, komşu evlerin beyaz çocukları da. Annem bu kargaşalık nedeniyle çok mutludur, annem bazı bazı çok mutlu olabilir, unutacak kadar bir süre, evi yıkama süresi annemin mutluluğuna denk düşebilir. Annem salona gidip piyanonun başına geçer, ezbere bildiği, öğretmen okulunda öğrendiği havaları çalar. Şarkı söyler. Bazı bazı oynar, güler. Kalkar, hem söyler, hem oynar. Herkes düşünür ki, o, annem de düşünür ki, birdenbire bir göl, ırmak kıyısında bir tarla, bir ırmak geçidi, bir plaj oluveren bu değişmiş evde mutlu olunabilir.

Kendilerini ilk anımsayanlar iki küçük çocuk, küçük kızla ortanca kardeştir. Birdenbire gülmeyi kesip bahçeye çıkarlar, bahçede akşam olur.

Şu yazdığım anda, ev kova kova sularla yıkanırken, büyük kardeşimizin Vinhlong'ta bulunmadığını anımsıyorum. Lot-et-Garonne'da velimizin, bir köy papazının yanındaydı.

Onun da bazı bazı güldüğü olurdu, ama hiçbir zaman bizim kadar gülmezdi. Her şeyi unutuyorum, bunu da, güleç çocuklar olduğumuzu, ortanca kardeşimle benim soluğumuz kesilecek, canımız çıkacak kadar çok güldüğümüzü söylemeyi de unuttum.

Savaş, çocukluğumun renkleri içinde geliyor gözlerimin önüne. Savaş zamanını kardeşimin saltanat dönemiyle karıştırıyorum. Hiç kuşkusuz ortanca kardeşim savaş sırasında öldüğünden olacak: daha önce de söylediğim gibi yürek dayanamayıp durmuştu. Büyük kardeşimi savaş sırasında hiç görmedim sanıyorum. Yaşıyor muydu, ölmüş müydü, o zaman bile bilmek umurumda değildi. Savaşı da tıpkı onu gördüğüm gibi görüyorum, her yana yayılır, her yana sızar, çalar, tutsak eder, her yanda hazır bulunur, her şeye karışır, bedenlere, düşüncelere, uykulara, uyanıklıklara, her zaman, her yere girer, çocuğun bedeninin, zayıf kişilerin, yenik halkların güzelim toprağını ele geçirmenin sarhoş edici tutkusunun pençesindedir, nedeni de kötülüğün orada, kapılarda, tenin üzerinde olmasıdır.

Garsoniyere dönüyoruz. Sevgiliyiz biz. Sevişmeden duramıyoruz.

Kimi zaman pansiyona dönmüyor, onun yanında uyuyorum. Kollarında, sıcaklığında uyumak istemiyorum, ama onunla aynı odada, aynı yatakta uyuyorum. Arada bir okulu da boşluyorum. Geceleri bir lokantaya gidiyoruz. Bana duş yaptırtıyor, beni yıkıyor, ovuyor, tapıyor, yüzümü boyuyor, beni giydiriyor, tapıyor bana. Yaşamının gözdesiyim. Bir başka erkekle karşılaşacağım diye korku içinde yaşıyor. Benim hiç böyle bir korkum yok, hiç mi hiç. Bir korkusu daha var, beyaz

olmamdan değil, bu denli küçük olmamdan, öyle küçüğüm ki, öykümüzü öğrenseler hapsi boylayabilir. Anneme, özellikle de büyük kardeşime yalan söylemeyi sürdürmemi, kimseciklere bir şey söylemememi söylüyor bana. Yalanı sürdürüyorum. Korkusuna gülüyorum. Çok, ama çok yoksul olduğumuzu, bu yüzden annemin dava açamayacağını söylüyorum, üstelik açtığı bütün davaları kaybettiğini, kadastroya karşı, yöneticilere karşı, valilere karşı, yasaya karşı açtığı bütün davaları kaybettiğini, bu işi beceremediğini, dinginliğini sürdüremediğini, beklemesini, gene beklemesini bilemediğini, yapamadığını, bağırmaya başlayarak şansını yıktığını söylüyorum. Bu da gene öyle olur, korkmaya değmez.

Marie-Claude Carpenter. Amerikalıydı, sanırım, Boston'dandı. Gözlerinin rengi çok açıktı, gri-mavi. 1943. Marie-Claude Carpenter sarışındı. Azıcık solmuştu. Daha çok güzeldi sanırım. Çabucak kapanıveren, göz açıp kapayıncaya dek silinip giden, kısacık bir gülümsemesi vardı. Sesi birdenbire usuma geliyor, kalın, tizlerde uyumsuz. Kırk beş yaşındaydı, yaşlılığın eşiğindeydi yani. Alma yakınında, on altıncı bölgede otururdu. Dairesi Seine'e bakan büyük bir yapının en üstünde çok geniş bir kattı. Kışın akşam yemeğine gidilirdi evine. Ya da yazın öğle yemeğine. Yemekler Paris'in en iyi lokantacılarına ısmarlanırdı. Her zaman doğru dürüst yemeklerdi neredeyse, yetersizlikleri zor belli olurdu. Yalnız evinde gördük onu, hiç dışarıda görmedik. Bazı bazı bir Mallarmé'ci olurdu. Çoğu kez de bir, iki, üç yazın adamı. Bir kez gelirlerdi, bir daha görmezdik. Nereden bulurdu bunları, nerede tanışmıştı, ne diye çağırırdı, hiçbir zaman anlayamadım. İçlerinden birinden söz

edildiğini işitmedim, yapıtlarını ne okudum, ne duydum. Yemekler kısa sürerdi. Bol bol savaştan söz edilirdi, Stalingrad zamanıydı, 42 kışının sonu. Marie-Claude Carpenter çok dinler, çok bilgi alır, az konuşurdu, çoğu zaman bunca olayı gözden kaçırmış olmasına şaşar, gülerdi. Yemek sonlarında böyle çabucak gitmek zorunda olduğu için özür dilerdi, ama işi vardı, öyle derdi. İşinin ne olduğunu söylemezdi hiçbir zaman. Yeterli sayıda insan varsa, o gittikten sonra bir iki saat kalıyordu. İstediğiniz kadar kalın, derdi. Yokluğunda hiç kimse kendisinden söz etmezdi. Hem sanırım hiç kimse beceremezdi bunu, çünkü hiç kimse tanımıyordu kendisini. Çıkılır, hep şu bir tür ak karabasandan çıkılıyormuş, bilinmedik insanların evinde, aynı durumda bulunan, kendileri de bilinmedik kişiler olan çağrılılar arasında birkaç saat geçirilip geliniyormuş, hiçbir geleceği, insansal ya da başka türden hiçbir güdüsü bulunmayan bir an yaşanmış duygusuyla dönülürdü. Üçüncü bir sınırdan geçmek, bir tren yolculuğu yapmak, hekimlerin bekleme salonunda, otellerde, havaalanlarında beklemek gibi bir şeydi. Yazın Seine'e bakan büyük terasta yemek yenilir, yapının bütün çatısını kapsayan bahçede kahve içilirdi. Bir de havuz vardı. Hiç kimse yüzmezdi. Paris'e bakılırdı. Boş caddeler, ırmak, sokaklar. Boş sokaklarda çiçek açmış katleyalar. Marie-Claude Carpenter. Çok bakardım ona, durmadan bakardım neredeyse, bundan rahatsız olurdu, ama kendimi alamazdım. Bulmak için, kimdi Marie-Claude Carpenter, bunu bulmak için bakardım. Neden başka yerde değil de buradaydı, neden böylesine uzaktı Boston'dan, neden zengindi, neden böyle hiçbir şey bilinmiyordu hakkında, sonra gözlerinde, gözlerinin çok derinlerinde, ta dibinde bu ölüm kırıntısı, neden, neden? Marie-Claude Carpenter. Neden bü-

tün giysilerinde kaçıp giden, bunları tümüyle onun olmayan, aynı biçimde bir başka bedeni de örtebilecek giysiler durumuna getiren birşeyler vardı? Süssüz, parıltısız, çok açık renkli giysiler, kışın göbeğinde yaz gibi ak.

Betty Fernandez. Erkeklerin anısı kadınlarınkine eşlik eden bu esinli aydınlanışla belirmiyor hiçbir zaman. Betty Fernandez. O da yabancı. Daha adı anılır anılmaz, işte buyur, bir Paris sokağında yürümeye başlıyor hemen, miyop, çok az görüyor, iyice tanımak için gözlerini kırpıyor, hafiften elini sallayarak selâmlıyor sizi. Merhaba iyi misiniz? Öleli çok oldu şimdi. Belki otuz yıl. Güzelliğini anımsıyorum, unutmam için çok geç artık, onun kusursuzluğuna hiçbir şey erişemedi daha, onun kusursuzluğuna hiçbir zaman hiçbir şey erişemeyecek, ne koşullar, ne çağ, ne soğuk, ne açlık, ne Alman bozgunu, ne Suç'un tümüyle günışığına çıkarılması. Ne denli korkunç olurlarsa olsunlar, bütün bunların tarihi üzerinde, sokakta yürüyor. Onun gözleri de açık renk. Pembe giysi eski, kara başlığı sokağın güneşi altında tozlu. İnce uzun, çinimürekkebiyle çizilmiş, bir gravür. İnsanlar duruyor, görmeden geçen bu yabancı kadının seçkinliğine hayranlıkla bakıyorlar. Yüce mi yüce. Nereden geldiği hemen anlaşılmaz hiçbir zaman. Sonra ancak başka yerden, ancak oradan gelebileceği düşünülür. Güzeldir, bu etkiyle güzeldir. Avrupa'nın eski püskü nesnelerini giymiştir üzerine, eski brokarlar, çoktan modası geçmiş eski tayyörler, eski perdeler, büyük terzilerin köşede bucakta kalmış eski parçaları, eski paçavraları, güvelenmiş eski tilki kürkleri, yıllar öncesinden kalma samurlar, bunları giyer işte, böyledir güzelliği, yırtık, üşümeli, hıçkırıklı, sürgün, hiçbir şey uy-

maz üzerine, her şey büyük gelir, bu da güzeldir, dalgalanır, fazla incedir, hiçbir şey üstüne oturmaz, bu da güzeldir. Böyledir o, başında, bedeninde, kendisine dokunan her şey hemen o anda, şaşmaz bir biçimde bu güzelliğe katılır.

Konuklar da çağırırdı, Betty Fernandez, bir 'gün'ü vardı. Bir kez, Drieu la Rochelle gelmişti. Gözle görülür biçimde, gururundan acı çekiyordu, başkalarının düzeyine inmemek için az konuşuyordu, yabancı bir sesle, çeviri gibi, rahatsız bir dille. Belki Brasillach da gelmişti, ama anımsamıyorum, çok üzgünüm. Sartre hiç gelmezdi.[1] Montparnasse'lı ozanlar vardı, ama hiçbirinin adını anımsamıyorum artık, hiçbiri kalmadı. Almanlar gelmezdi. Politika konuşulmazdı. Yazın konuşulurdu. Ramon Fernandez, Balzac'tan söz ederdi. Gecelerin sonuna dek dinleyebilirdi insan. Neredeyse tümüyle unutulmuş, neredeyse kanıtlanabilecek hiçbir yanı kalmamış bir bilgiyle konuşurdu. Fazla bilgi vermez, görüşlerini bildirirdi. Kendinden söz edermiş gibi, kendisi de bir kez bu adam, yani Balzac olmayı denemiş gibi söz ederdi Balzac'tan. Ramon Fernandez'in bilgide bile çok büyük bir inceliği vardı, ödevini, ağırlığını, hiç mi hiç duyurmadan, hem saydam, hem kökten bir biçimde hizmet ederdi bilgiye. İçten bir insandı. Sokakta, kahvede ona rastlamak bir şenlikti her zaman, sizi gördüğü için mutlu olurdu, doğruydu da mutlu olduğu, hazla selâmlardı sizi. Merhaba iyi misiniz? Bunu da Ingilizler gibi, virgülsüz, bir gülümseme içinde söylerdi, bu gülümseme süresince savaş bile şakaya dönüşürdü, savaşın getirdiği şeyler de, acı da, direniş de, işbirlikçilik de, açlık

[1] Görüldüğü gibi, anlatının özyaşamsal niteliğini ortaya koyan, gerçek kişiler söz konusu. Drieu la Rochelle (1893-1945) dönemin ünlü bir yazın adamıdır. Almanlarla işbirliği yapıktan sonra, kendini öldürmüştür. Robert Brasillach (1909-1945) gene yetenekli, ama işbirlikçi bir yazardır, kurtuluştan sonra kurşuna dizilmiştir. Ramon Fernandez de oldukça ünlü bir eleştirmendir (Çev.)

da, soğuk da, işkence de, utanç da şakaya dönüşürdü. Betty Fernandez'se yalnızca insanlardan söz ederdi, sokakta gördüklerinden ya da tanıdıklarından, vitrinlerde kalan nesnelerden, süt, balık dağıtımından, yokluklara, soğuğa sürekli açlığa karşı çözümlerden söz ederdi, yaşamın gündelik ayrıntıları içindeydi hep, öylece dururdu, hep özenli, çok sadık ve çok candan bir dostlukla. İşbirlikçiymişler, Fernandez'ler. Ben de, savaştan iki yıl sonra, F.K.P. üyesi. Salt, kesin denklik. İkisi de aynı şey, aynı acıma, aynı imdat çağrısı, aynı yargı sakatlığı, aynı boş inanç diyelim, kişisel sorunun siyasal yoldan çözümlenebileceğini sanmaktan gelen boş inanç. Şu öteki kadın gibi, Marie-Claude Carpenter gibi, o da, Betty Fernandez de, Alman işgalinin boş sokaklarına bakıyordu, Paris'e, çiçek açmış katleyalarla dolu parklara bakıyordu. Gene onun gibi kabul günleri vardı.

Siyah limuzinle yurda getiriyor onu. Kendisini görmesinler diye girişten biraz önce duruyor. Vakit gece. O iniyor, koşuyor, ondan yana dönmüyor. Ana kapıdan geçer geçmez, büyük avlunun hâlâ aydınlık olduğunu görüyor. Koridordan çıkınca da onu görüyor hemen, kendisini beklemekte, şimdiden kaygılı, hiç mi hiç gülümsemiyor. Neredeydin? diye soruyor. Yatmaya dönmedim, diyor. Nedenini söylemiyor, Hélène Lagonelle de sormuyor. Pembe şapkasını çıkarıyor, yatmak için örgülerini çözüyor. Liseye de gitmemişsin. Liseye de. Hélène telefon ettiklerini söylüyor. Durumu böyle öğrenmiş. Gidip başgözetmeni görmesi gerekiyormuş. Avlunun karanlığında birçok kız var. Hepsi de aklar içinde. Ağaçlarda büyük lambalar var. Kimi çalışma salonları hâlâ aydınlık. Hâlâ çalışan öğrenciler var, kimileri de gevezelik etmek ya da iskambil oynamak ya da

şarkı söylemek için kalmışlar. Öğrencilerin belirli bir yatma saati yok, gündüzleri hava öyle sıcak ki, akşamları nasıl isterlerse öyle geçiriyorlar biraz, genç gözetmenler nasıl isterse öyle. Biz, devlet yurdunun biricik beyazlarıyız. Birçok melez kız var, çoklarını babaları bırakıp gitmiş, birtakım askerler, denizciler, ya da küçük gümrük, posta, bayındırlık memurları. Çokları Çocuk Koruma'dan geliyor. Birkaç da yarı melez var. Hélène Lagonelle Fransız hükümetinin kendilerini hastanelerde hastabakıcı, yetimevlerinde, cüzam ve akıl hastanelerinde gözetmen olarak yetiştirmek istediğine inanır. Hélène Lagonelle kolera ve veba karantinalarına gönderildiklerini sanır. Hélène Lagonelle buna inanır ve ağlar, çünkü bu görevlerin hiçbirini istemez, yurttan kaçmaktan söz eder durur.

Nöbetçi gözetmeni görmeye gittim, bu da melez bir genç kadın, Hélène'le bana bakar durur. Liseye gitmediniz, bu gece de yurtda yatmadınız, annenize bildirmek zorundayız, diyor. Gelmeye olanak bulamadığımı, ama bu akşamdan sonra, bundan böyle, her akşam yurda gelmeye çalışacağımı, anneme bildirmelerine gerek olmadığını söylüyorum. Genç gözetmen bana bakıyor, bana gülümsüyor.

Gene yapacağım aynı şeyi. Anneme bildirilecek. Annem yurt yönetmeniyle görüşmeye gelecek, akşamları beni serbest bırakmasını, dönüş saatlerimi denetlememesini, pazarları da beni yurttaki kızlarla gezintiye çıkmaya zorlamamasını söyleyecek ona. Hep özgür yaşamış bir çocuktur o, dedi, yoksa kaçıp giderdi, annesiyim ya benim de elimden bir şey gelmez bu konuda, onu yitirmek istemiyorsam, özgür bırakmak zorundayım. Yönetmen de kabul etti, çünkü beyazım, çünkü

yurdun ünü açısından melezler kitlesi içinde birkaç beyaz gerekli. Annem, böylesine özgür olmakla birlikte lisede iyi çalıştığımı ve oğulları konusunda uğradığı bunca korkunç, bunca tatsız sıkıntılardan sonra, bu kızın okumasının kendisine kalan biricik umut olduğunu da söyledi.

Yönetmen de yurtta otelde kalır gibi kalma izni verdi.

Kısa bir süre sonra parmağımda elmas bir yüzük olacak. Gözetmen hanımlar bana uyarıda bulunmayacaklar artık. Nişanlanmış olmamdan kuşku duyacaklar elbette, ama elmas öylesine pahalı ki, gerçekliğinden hiç kimse kuşkulanmayacak ve küçücük kıza verilmiş olan bu elmasın fiyatı nedeniyle hiç kimse bir şey söylemeyecek artık.

Hélène Lagonelle'in yanına dönüyorum. Bir bankın üzerine uzanmış, ağlıyor, çünkü yurdu bırakacağımı sanıyor. Bankın üzerine oturuyorum. Hélène Lagonelle'in bedenime yaslanan bedeninin güzelliğinden bitmişim. Bu beden bambaşka bir şey, giysinin altında özgür, elimi uzatsam tutacağım. Onun göğüsleri gibisini hiç görmedim. Hiç dokunmadım göğüslerine. Utanmaz bir kız, Hélène Lagonelle, hiç düşünmüyor, yatakhanelerde çırılçıplak dolaşıyor. Hélène Lagonelle'in bedeni Tanrının verdiği şeylerin en güzeli, benzersiz, yapıyla bedenin göğüsleri taşıması arasında, böyle kendi dışında, ayrı bir şey gibi taşıması arasında kurulan bu denge. Göğüslerin bu dış yuvarlaklığından, ellere doğru uzanan bu dışsallıktan daha olağanüstü bir şey olamaz. Küçük kardeşimin küçük uşağının bedeni bile hiç kalır bu görkem karşısında. Erkek bedenlerinin biçimleri cimridir, içerlektir. Hélène Lagonelle'inkiler gibi bozulmaz-

lar da öyle, bunlar hiç sürmez, bilemedin bir yaz sürer, o kadar. Dalat yaylalarının yükseklerinden geliyor, Hélène Lagonelle. Babası postada memur. Kısa bir süre önce, ders yılının ortasında geldi. Korkuyor, yanınıza sokuluyor, hiçbir şey söylemeden, çoğu kez de ağlayarak, öylece kalıyor yanınızda. Dağın pembe ve esmer renginde, bütün çocuklarda kansızlığın, kavurucu sıcağın yeşilimsi solgunluğu görülen bu yerde hemen belli eder bu renk kendini. Hélène Lagonelle liseye gitmiyor. Okula gidemiyor, Hélène L. öğrenemiyor, bilgiyi usunda tutamıyor. Yurdun temel derslerine gidiyor, ama bunun da bir işe yaradığı yok. Gövdeme yaslanıp ağlıyor, ben de saçlarını, ellerini okşuyorum, kendisiyle yurtta kalacağımı söylüyorum. Çok güzel olduğunu bilmiyor, Hélène L. Anası babası onu ne yapacaklarını bilmiyor, en kısa sürede evlendirmeye çalışıyorlar. İstediği her türlü nişanlıyı bulabilir, Hélène Lagonelle, ama hiçbirini istemiyor, evlenmek istemiyor, annesiyle birlikte eve dönmek istiyor. O. Hélène L. Hélène Lagonelle. Sonunda annesinin istediğini yapacak. Benden, soytarı şapkalı, lame pabuçlu kızdan çok daha güzel, çok daha kolay evlendirilebilir. Hélène Lagonelle evlendirilebilir, evlilik yaşamına yerleştirilebilir, korkutulabilir, korktuğu ve anlamadığı şey kendisine açıklanabilir, böyle kalması, beklemesi buyurulabilir.

O, Hélène Lagonelle, benim bildiğimi bilmiyor daha. Oysa o on yedi yaşında. Bana öyle geliyor ki, hiçbir zaman bilemeyecek benim bildiğimi.

Hélène Lagonelle'in bedeni ağır, arı daha, derisi öyle yumuşak ki, kimi meyveler gibi öyle yumuşak ki, neredeyse duyulmayacak, biraz düşsel, bu kadarı fazla doğrusu, Hélène Lagonelle kendisini öldürme isteği

uyandırıyor insanda, kendisini kendi elleriyle öldürmenin eşsiz düşünü depreştiriyor. Bu incecik çizgileri hiç mi hiç bilmeden taşıyor, eller yoğursun, ağız yesin diye gösteriyor bunları, tutmadan, bilmeden, masalsı güçlerini bilmeden gösteriyor. Hélène Lagonelle'in göğüslerini yemek isterdim. Tıpkı Çin kentinde her akşam Tanrı bilgimi derinleştirmek için gittiğim odada onun da benim göğüslerimi yediği gibi. Onun o yumuşacık göğüsleri beni yiyip bitirsin isterdim.

Hélène Lagonelle'i arzulamaktan bitkinim.

Arzudan bitkinim.

Hélène Lagonelle'i alıp oraya, her akşam, gözlerim kapalı, insanı bağırtan hazzı tattığım yere götürmek istiyorum. Hélène Lagonelle'i bunu benim üzerimde yapan adama vermek isterdim, onun üzerinde de yapsın diye. Hem de gözlerimin önünde, Hélène Lagonelle bunu benim istediğim gibi yapsın, benim kendimi verdiğim gibi kendini versin isterdim. O zaman haz Hélène'in bedeninden dolaşarak, Hélène'in bedeninin içinden geçerek gelirdi bana, o zaman kesin olurdu.

Öldüresiye.

Onu bu Cholen'li adamla aynı ettenmiş gibi, ama ışıldayan, güneşsel arı bir şimdiki zaman içinde, her devinide, her gözyaşında, zayıflıklarının her birinde, bilgisizliklerinin her birinde yinelenen açılışı içinde görüyorum. Hélène Lagonelle, benim için hazzı böylesine soyut, böylesine çetin bir duruma getiren bu ağır işçinin, Cholen'in, Çin'in bu silik adamının kadını. Hélène Lagonelle Çin'in malı olmuş.

Hélène Lagonelle'i unutmadım. O ağır işçiyi unutmadım. Gittikten sonra, onu bıraktıktan sonra, iki yıl

süresince başka hiçbir erkeğe yaklaşamadım. Ama bu gizemli bağlılık kendi kendime bağlılığım olsa gerekti.

Hâlâ bu ailenin içindeyim, başka hiçbir yerde değil de burada yaşıyorum. Onun çoraklığında, korkunç sertliğinde, onun kötülüğünde en derin biçimde güven duyuyorum kendime, temel kesinliğimin, yani ileride yazacağıma ilişkin kesinliğin en derin noktasındayım.

Bir kez şimdiki zamanı bıraktıktan sonra, ileride, başka her türlü yer dışında, duracağım yer burası. Cholen'deki garsoniyerde geçirdiğim saatler iç açıcı ve yeni bir ışık içinde gösteriyor burayı. Dayanılmaz bir yer burası, ölümle dirsek dirseğe, bir şiddet, bir acı, bir umutsuzluk, bir onursuzluk yeri. Cholen'deki yer de böyle. Irmağın öbür yanında. Irmak geçildikten sonra.

Hélène Lagonelle ne oldu, öldü mü, kaldı mı, öğrenemedim. Yurttan ilk o ayrıldı, benim Fransa'ya gidişimden çok önce. Dalat'ya döndü. Dalat'ya dönmesini isteyen annesiydi. Onu evlendirmek için çağırdıklarını, ana kentten yeni gelen birine göstereceklerini anımsar gibiyim. Belki de yanılıyorum, Hélène Lagonelle'in başına geleceğini sandığım şeyi annesinin isteği üzerine zorunlu olarak gitmesiyle karıştırıyorum belki.

Ne olduğunu, nasıl olduğunu da söyleyeyim size. Buyurun: gidip afyon çekmek için boy'ların parasını çalıyor. Annemin parasını çalıyor. Dolapları karıştırıyor. Ne bulursa çalıyor. Kumar oynuyor. Babam ölümünden önce Entre-deux-Mers'de bir ev almıştı. Tek varlığımızdı bu ev. Kumar oynuyor. Annem borçlarını ödemek için evi satıyor. Bu kadarı da yetmiyor, hiçbir şey yetmiyor. Gençken beni La Coupole'un müşterilerine

satmak istiyor. Annem onun için yaşamak istiyor işte, karnı doysun, sıcak yerlerde uyusun diye, adını çağırdığını işitsin diye. Sonra Amboise yakınında ona aldığı mülk, on yıl süresince dişinden tırnağından artırdığıyla. Bir gecede ipotek edilmiş. Annem faizleri ödüyor. Sonra sözünü ettiğim ağaç kesiminin geliri. Bir gecede. Can çekişen annemi soydu. Dolapları karıştırıp duran, burnu iyi koku alan, güzel çarşaf dizilerini, gizli yerleri bulmasını bilen biriydi. Alyansları, benzer şeyleri çok çaldı, mücevherleri, yiyecekleri. Dô'yu, boy'ları, ortanca kardeşimi soydu. Beni de çok soydu. Onu da, annesini de satabilirdi. Annem ölür ölmez, ölümün heyecanı içinde, noteri getirtiyor hemen. Ölüm heyecanından yararlanmasını biliyor. Noter vasiyetin geçerli olmadığını söylüyor. Büyük oğlunu benim zararıma fazla kayırmış. Fark çok büyük, gülünç. Ya bunu bile bile kabul edecek ya geri çevireceğim. Kabul ettiğimi bildiririm: imza. Kabul ettim. Kardeşim, gözleri yerde, teşekkür ediyor. Ağlıyor. Annemizin ölümünün heyecanı içinde. İçten. Paris'in kurtuluşunda, hiç kuşkusuz güneydeki işbirlikçilik olayları nedeniyle arandığından, nereye gideceğini bilemiyor. Bana geliyor. Hiçbir zaman tam olarak öğrenemedim, bir tehlikeden kaçıyor. Belki de birtakım insanları, Yahudileri ele vermiştir, her şey olabilir. İşlediği suçlardan sonra ya da yardımımıza gereksinimi bulunduğu her seferde olduğu gibi çok yumuşak, sevecen. Kocam sürgünde. Üzülüyor. Üç gün kalıyor. Unutmuşum, dışarı çıkarken hiçbir şeyi kilitlemiyorum. Orayı burayı karıştırıyor. Karnelerimle aldığım şekeri ve pirinci kocamın dönüşüne saklıyorum. Karıştırıp alıyor. Yatak odamdaki küçük dolabı da karıştırıyor. Biriktirdiğim bütün parayı, elli bin frankı alıyor. Tek kuruş bırakmıyor. Hırsızlıktan sonra daireden ay-

rılıyor. Yeniden görüştüğümüzde ona bundan söz etmeyeceğim, ayıbı öyle büyük ki yapamayacağım. Sahte vasiyetnameden sonra, sahte XIV. Louis Şatosu da bir lokma ekmek fiyatına satıldı. Vasiyetname gibi satış da hileliydi.

Annemin ölümünden sonra, yapayalnız. Dostu yok, hiç dostu olmadı, zaman zaman Montparnasse'ta 'çalıştırdığı' kadınları oldu, zaman zaman, hiç değilse başlangıçta, çalıştırmadığı kadınları oldu, zaman zaman da erkekleri, ama onlar parasını ödüyorlardı. Büyük bir yalnızlık içinde yaşıyordu. Bu yalnızlık yaşlılıkla birlikte arttı. Bir serseriydi yalnızca, entipüften şeylerle uğraşırdı. Çevresinde korku uyandırdı, daha ötede değil. Bizimle birlikte, gerçek imparatorluğunu yitirdi. Bir gangster değildi, bir aile serserisi, bir dolap karıştırıcısı, silâhsız bir katildi. Kendini tehlikeye atmazdı. Serseriler de tıpkı onun gibi yaşarlar, yardımlaşmadan, büyüklükten yoksun, korku içinde. O da korkardı. Annemin ölümünden sonra, garip bir yaşam sürdü. Tours'da. At yarışlarının ipuçlarını almak için kahve garsonlarını ve arka salonda poker çeviren yüzü şarap rengi müşterileri tanırdı yalnız. Onlara benzemeye başladı, çok içti, gözleri kanlandı, ağzı çarpıldı. Tours'da, hiçbir şey kalmadı elinde. İki mülk de gittikten sonra, el elde baş başta. Bir yıl süresince, annemin kiralamış olduğu bir eşya odasında oturdu. Bir yıl süresince, bir koltukta uyudu. Girip çıkmasına ses çıkarılmadı. Burada bir yıl kalmasına. Sonra dışarı atıldı.

Bir yıl süresince, ipoteğe verdiği toprağını geri alacağını ummuş olmalı. Annemin eşya odasındaki mobilyalarını, bronz budaları, bakırları, sonra yatakları, sonra dolapları, sonra çarşafları bir bir kumara yatırdı. Sonra bir gün hiçbir şeyi kalmadı, böyle şeyler çok gelir

başlarına, bir gün olur, sırtlarındaki giysiden başka hiçbir şeyleri kalmayıverir, ne bir çarşaf, ne bir kulübe. Yapayalnız. Bir yıl boyunca hiç kimse kapısını açmıyor kendisine. Paris'teki akrabasına mektup yazdı. Malesherbes'te bir hizmetçi odası olacak. Ve ellisini geçtikten sonra yaşamının ilk işine girecek, ilk ücretini alacak, bir deniz sigorta şirketinde hademe. Sanırım, on beş yıl yaşadı böyle. Hastaneye yattı. Burada ölmedi. Odasında öldü.

Annem hiçbir zaman söz etmedi bu çocuktan. Hiçbir zaman yakınmadı. Dolap karıştırıcıdan hiç kimseye söz etmedi. Bu analık da bir suç gibiydi. Gizli tutuyordu. Oğlunu kendisinin tanıdığı gibi, Tanrının ve yalnız Tanrının önünde tanımayan herkes için anlaşılmaz, anlatılmaz olduğuna inanıyor olmalıydı. Beylik sözler söylerdi hakkında, hep aynı şeyleri. İstese üçümüzün en akıllısının o olacağını. En 'sanatçı'sı. En incesi. Hem de annesini en çok seveni. Kısacası en iyi o anlamıştı kendisini. Bir erkek çocuktan böyle bir şey, böyle bir sezgi, böylesine derin bir sevgi beklenebileceğini usuma bile getirmezdim, derdi.

Bir kez görüştük, ölen küçük kardeşten söz etti bana. Bu ölüm ne korkunç bir şey, ne kötü bir şey, sevgili kardeşimiz, sevgili Paulo'muz, dedi.

Kardeşliğimizden şu görüntü kalmış: Sadec'te bir yemek. Üçümüz de yemek odasındaki masada yemeğimizi yiyoruz. Onlar on yedi, on sekiz yaşındalar. Annem bizimle değil. Bizim, ortanca kardeşle benim yemek yiyişimize bakıyor, sonra çatalını bırakıp ortanca kardeşe dikiyor gözlerini. Çok uzun bir süre ona bakıyor, sonra birden, çok sakin bir biçimde, çok korkunç

bir şey söylüyor. Sözü yiyecek üstüne. Dikkat etmesi, bu kadar yememesi gerektiğini söylüyor. Ortanca kardeş yanıt vermiyor. Yemesini sürdürüyor. Gene konuşuyor öteki, büyük et parçalarının kendisinin olduğunu, bunu unutmaması gerektiğini söylüyor. Yoksa karışmam, diyor. Soruyorum: neden senin? Benim de ondan, diyor. Keşke ölsen diyorum. Yiyemiyorum artık. Ortanca kardeşim de. Ortanca kardeşin bir sözcük, tek bir sözcük söylemesini bekliyor, sıkılmış yumrukları masanın üstünde, yüzünü dağıtmaya şimdiden hazır. Ortanca kardeş hiçbir şey söylemiyor. Sapsarı. Kirpiklerinin arasında beliren gözyaşları.

Öldüğü gün donuk bir gün. Sanırım, ilkbahar, nisan. Telefon ediyorlar. Hiçbir şey, başka hiçbir şey söylemiyorlar, ölü bulunmuş, yerde, odasında. Ölüm onun öyküsünün sonundan daha ilerideydi. Daha o yaşarken olmuştu bu iş, ölmesi için vakit çok geçti artık, ortanca kardeşin ölümünden beri ölmüştü o. Etkili sözcükler: her şey bitmiş.

Annem onun kendi mezarına gömülmesini istemişti. Nerede, hangi mezarlıkta, unuttum gitti, bir Loire bölgesinde olduğunu biliyorum. Her ikisi de mezarda. Yalnız ikisi. Doğrusu da bu. Görüntünün parıltısı katlanılacak gibi değil.

Alacakaranlık bütün yıl aynı saatte çökerdi. Çok kısa, neredeyse hoyrat. Yağmur mevsiminde, haftalar boyunca, gökyüzü görünmezdi. Ayışığının bile aşamadığı, dümdüz bir sise gömülürdü. Kurak mevsimdeyse, tam tersine, bütünüyle açıkta, çıplak ve çiğdi. Aysız geceler bile ışık içindeydi. Ve gölgeler yerlere, sulara, yollara, duvarlara aynı biçimde çizilirdi.

Gündüzleri iyi anımsayamıyorum. Güneşin parıltısı renkleri soldurur, ezerdi. Geceleriyse, anımsıyorum. Mavi gökten daha uzaklardaydı, bütün derinliklerin gerisindeydi, dünyanın dibini kaplardı. Benim için gökyüzü maviliğin içinden geçen şu salt ışıltı çizgisi, şu her türlü rengin ötesindeki soğuk kaynaşmaydı. Vinhlong'tayken, bazı bazı, kederli olunca, annem arabayı koşturtturdu, kurak mevsim gecesini görmek üzere kıra çıkardık. Böyle bir şansım, böyle bir annem vardı da bu geceleri görebildim. Işık, gökten bu arı saydamlık çağlayanlarının, bu sessizlik ve kımıltısızlık hortumlarının üzerine vururdu. Hava maviydi, avuca alınabilirdi. Mavi. Gökyüzü bu ışık balkımasının sürekli çırpınışıydı. Gece her şeyi, ırmağın iki kıyısından görüş alanımızın sınırlarına dek bütün kırı aydınlatırdı. Her gece özeldi. Her biri süresiyle adlandırılabilirdi. Gecelerin sesi köy köpeklerinin sesiydi. Gizlemi haykırırlardı. Gecenin uzamı ve süresi tümden tükeninceye dek, köyden köye karşılık verirlerdi birbirlerine.

Avlunun ağaçlık yollarında Japon elması ağaçlarının gölgeleri kara mürekkeple çizilmiş. Bütün bahçe bir mermer kımıltısızlığında donmuş. Ev de öyle, anıtsal, ölümser. Sonra yanımda yürümekte olan ve şimdi ısrarla ıssız caddeye açılan anakapıya doğru bakan ortanca kardeşim.

Bir seferinde lisenin önünde değil. Şoför kara arabada yalnız. Babanın hasta olduğunu, küçük Leyin Sadec'e gittiğini söylüyor. Kendisine, şoföre, beni liseye götürmek, oradan da yurda getirmek üzere Saygon'da kalması emredilmiş. Küçük bey birkaç gün sonra döndü. Kara arabanın arkasında yer aldı gene, bakışları görmemek

için yüzü başka yana dönük, hep korku içinde. Öpüştük, tek sözcük söylemeden, öpüştük, unuttuk her şeyi, orada, lisenin önünde öpüştük. Öpüşürken ağlıyordu. Baba yaşayacaktı daha. Son umudu da uçup gidiyordu. Bunu ondan istemişti. Beni biraz daha bağrına basıp alıkoymasına izin vermesi için yalvarmıştı ona, kendisini anlaması gerektiğini, uzun yaşamı boyunca kendisinin de en az bir kez böyle bir tutku yaşamış olması gerektiğini, başka türlü olmasına olanak bulunmadığını söylemişti, kendisinin de, bir kez, böyle bir tutku yaşamasına, küçük beyaz kızın çılgın aşkını yaşamasına izin vermesini rica etmişti, onu Fransa'ya göndermeden önce sevmek için biraz daha zaman bırakmasını istemişti, çünkü şimdi bu aşktan el çekmek olanaksızdı onun için, fazla yeniydi daha, fazla güçlüydü, yeni doğan şiddetinin doruğundaydı, hele onun da, yani babasının da, bildiği gibi, bir daha hiç böyle bir aşk yaşamayacağı için, bedeninden ayrılmak daha da korkunçtu.

Babası ölüsünü görmeyi yeğ tuttuğunu yinelemişti.

Küplerdeki serin sularla yıkandık birlikte, öpüştük, ağladık, gene ölesiyeydi her şey, ama bu kez, daha şimdiden, avuntusuz bir hazdı. Sonra ona söyledim. Hiçbir şeye üzülmemesini söyledim ona, kendi söylediklerini, yani hiçbir yerde duramayacağımı, nasıl davranacağım konusunda karar veremediğimi anımsattım. Bundan böyle bunun bile kendisi için fark etmediğini, her şeyin geride kaldığını söyledi. O zaman babası gibi düşündüğümü söyledim ona. Kendisiyle kalmak istemediğimi söyledim. Neden göstermedim.

Vinhlong'un Mékong'ta sona eren uzun caddelerinden biri. Akşamları hep ıssız olan bir cadde. Hemen her akşam olduğu gibi bu akşam da elektrikler kesilmiş. Her şey bununla başlıyor. Ben daha caddeye çıkar çık-

maz, anakapı arkamdan kapanıyor, ışık kesiliveriyor. Koşuyorum. Koşuyorum, çünkü karanlıktan korkuyorum. Gittikçe daha hızlı koşuyorum. Sonra birden arkamda birinin daha koştuğunu işitir gibi oluyorum. Birdenbire arkamda birinin benim izimden koştuğundan kuşkum kalmıyor. Koşmama ara vermeden geriye dönüyorum, görüyorum. Çok iri bir kadın bu koşan, çok zayıf, ölüm gibi zayıf, bir de gülüyor, bir de koşuyor. Ayakları çıplak, beni yakalamak için ardımdan koşuyor. Onu tanıyorum, merkezin, Vinhlong'un delisi. İlk kez sesini işitiyorum, gece konuşur, gündüz uyur, çoğu kez de burada, bu caddede, bahçenin önünde. Bilmediğim bir dilde haykırarak koşuyor. Öylesine korkuyorum ki, bağıramıyorum bile. Sekiz yaşımda olmalıyım. Çınlayan kahkahasını, sevinç çığlıklarını işitiyorum. Benimle eğlendiği kesin. Anı temel bir korkunun anısı. Bu korkunun usumu, gücümü aştığını söylemekle pek bir şey anlatmış olmam. Söylenebilecek olan bir şey varsa o da şu: bütün varlığın kesinliğinin anısı bu, yani hafiften de olsa, kadın bana elini dokunduracak olursa, ölümden de kötü bir duruma, delilik durumuna geçeceğimin kesinliğinin anısı. Komşuların bahçesine, eve ulaştım, basamakları çıktım ve girişte düştüm. Sonra da kaç gün süresince başıma geleni anlatamadım.

Yaşamımın daha ileri bir döneminde de annemin bir durumu bu durumun adını koymamışım daha ağırlaşacak diye korkuyorum, onu çocuklarından ayrılmak zorunda bırakırdı bu durum. Günü gelince ne olacağını bilmek bana düşecek sanırım, kardeşlerime değil, çünkü onlar bu durumu anlayamazlar.

Kesin ayrılışımıza birkaç ay kala, Saygon'da oluyordu bu, gece geç vakit, Testard Sokaktaki evin büyük

taraçasındaydık. Dô da vardı. Anneme baktım. Pek tanıyamadım onu. Sonra, bir tür beklenmedik siliniş, düşüş içinde, birdenbire hiç mi hiç tanıyamaz oldum. Birdenbire, şuracıkta, yanımda, annemin yerinde oturan bir kadın beliriverdi, annem değildi, onun görünüşüne bürünmüştü, hiçbir zaman annem olmamıştı. Hafif şaşkın bir havası vardı, parka, parkta bir noktaya doğru bakıyor, görünüşe bakılırsa, benim hiç mi hiç sezinleyemediğim, ama gerçekleşmek üzere olan bir olayı bekliyordu. Yüz çizgilerinde, bakışlarında bir gençlik, herhalde alışkın olduğu bir utanç duygusu nedeniyle bastırdığı bir mutluluk vardı. Güzeldi. Dô yanında oturuyordu. Dô hiçbir şeyi ayrımsamamış gibi görünüyordu. Korkunç olan onun konusunda, yüz çizgileri, mutluluk havası, güzelliği konusunda söylediğimde değildi, değişim gerçekleştiği zaman annemin oturduğu yere oturmuş olmasından, orada, yerinde, kendisinden başka hiç kimse bulunmadığını bilmemden, ama yerini başka hiç kimsenin alamayacağı bu kimliğin silinmiş olmasından, benimse geri gelmesi, geri gelmeye başlaması için hiçbir şey yapamamamdan ileri geliyordu. Görüntüyü dolduracak hiçbir şey çıkmıyordu ortaya. Aklım tümüyle başımdayken çıldırıverdim. Bağıracak zamanı zor buldum. Bağırdım. Hafif bir çığlık, bir yardım çağrısı, bütün bu sahneyi ölümcül bir biçimde donduran bu buz kırılsın diye. Annem başını çevirdi.

Bütün kenti caddedeki bu dilenci kadınla doldurdum. Kentlerin, çeltik tarlalarının dilenci kadınları, Siam'ı çevreleyen yolların, Mékong kıyılarının dilenci kadınları, işte bütün bu dilenci kadınlarla donattım onu, beni korkutmuş olan dilenci kadını. Her yandan geldi. Nereden gelmiş olursa olsun, hep Kalküta'dan geldi.

Dinlenme bahçesinin Japon elmalarının gölgesinde uyudu her zaman. Annem de her zaman orada, yanıbaşında oldu, içinde kurtlar, üzerinde sinekler kaynaşan ayağını iyileştirmeye çalıştı onun.

Yanında da öykünün küçük kızı. İki bin kilometredir taşıyor onu, hiç mi hiç istemiyor, veriyor, buyur, al. Çocuklar yok artık. Çocuk yok. Hepsi de ölmüş ya da atılmış, yaşamın sonunda bir yığın. Japon elmalarının altında uyuyan o kız daha ölmemiş. En uzun yaşayacak olanı o. Evin içinde, dantel giysiler içinde ölecek. Ölümüne ağlayacaklar.

Daracık yolları çevreleyen çeltik tarlalarının tümseği üzerinde haykırıyor, katıla katıla gülüyor. Ölüleri uyandıracak, çocukların gülüşüne kulak veren herkesi uyandıracak nitelikte, altın bir gülüşü var. Günler ve günler boyunca bungalovun önünde kalıyor, bungalovda beyazlar var, anımsıyor, dilencilere yiyecek veriyorlar. Sonra bir gün kuşluk vakti uyanıyor ve yürümeye başlıyor, bir gün yola çıkıyor, nedenini anlayabilirseniz anlayın, dağa doğru sapıyor, ormanın içinden geçiyor, Siam Sıradağlarının tepeleri boyunca giden patikaları izliyor. Belki de ovanın öbür yanında sarı yeşil bir gök görüp durduğu için geçiyor ormanı. Denize doğru, sona doğru inmeye başlıyor. Geniş, zayıf adımlarıyla ormanın yamaçlarından iniyor. Yürüyor da yürüyor. Pis pis kokan ormanlar bunlar. Çok sıcak bölgeler. Denizin sağlıklı yeli yok. Sineklerin durgun gürültüsü, ölü çocuklar, her gün yağmur. Sonra işte deltalar. Dünyanın en büyük deltaları. Kara balçıktan. Chittagong'a doğru başlarlar. Dar yollardan, ormanlardan, kırmızı güneşlerden ayrıldı, gözlerinin önünde deltaların açıklığı. Dünyanın dönüş yönünü tutuyor, doğunun o her zaman uzak, her zaman insanı saran yönünü. Bir gün, denizin

karşısında. Haykırıyor, mucizemsi bir kuş kikirdemesiyle gülüyor. Bu gülüşün yardımıyla Chittagong'ta karşıya geçecek bir yelkenli buluyor, balıkçılar onu da almayı kabul ediyorlar, Bengal körfezini onlarla geçiyor.

Sonra, sonra Kalküta banliyölerinde çöp yığınlarının çevresinde görünmeye başlıyor.

Sonra gözden yitiriliyor. Sonra gene bulunuyor. Aynı kentin Fransa elçiliğinin arkasında. Bir parkta uyuyor, tükenmez bir besinle doymuş olarak.

Gece orada. Sonra gündoğumunda Ganj'da. Hep güleç ve alaycı. Gitmiyor artık. Burada yiyip içiyor, uyuyor, gece sakin mi sakin, zakkum ağaçlarıyla dolu parkta kalıyor.

Bir gün geliyorum, buradan geçiyorum. On yedi yaşımdayım. İngiliz mahallesi burası, elçilikler parkı, muson, tenis alanları ıssız. Ganj boyunca cüzamlılar gülüyor.

Kalküta'da konaklıyoruz. Gemide bir arıza var. Zamanı geçirmek için kentte geziyoruz. Ertesi akşam gene yola çıkıyoruz.

On beş buçuk yaşında. Olay Sadec merkezinde çabucak duyuluyor. Sırf bu kılık bile belli ediyor ayıbını. Annenin hiçbir şeyden anladığı yok, küçük kızı yetiştirme biçiminden de habersiz. Zavallı çocukcağız. Kanmayın sakın, bu şapka günahsız değil, bu dudak boyası da, bütün bunların bir anlamı var, günahsız değil, yani bakışları, paraları çekmek için. Kardeşleri birer serseri. Bir Çinliymiş diyorlar, bir milyarderin oğluymuş, hani şu Mékong kıyısındaki köşk, mavi çinili. O bile, bundan onur duyacak yerde, oğluna istemiyormuş. Beyaz serseriler ailesi.

Hanım diyorlardı kendisine, Savannakhet'ten geliyordu. Kocası Vinhlong'a atanmış. Kendisi bir yıl süresince Vinhlong'ta görünmemişti. O genç adam, Savannakhet'teki yönetmen yardımcısı yüzünden. Artık sevişemeyeceklerdi. Genç adam o zaman tabancayla öldürmüştü kendini. Öykü Vinhlong merkezine kadar ulaştı. Onun Vinhlong'a gitmek üzere Savannakhet'ten yola çıktığı gün, yüreğine bir kurşun. Merkezin büyük alanında, güneşin altında. Küçük kızları ve kocasının Vinhlong'a atanması nedeniyle artık buna son vermek gerektiğini söylemişti.

Cholen'in adı kötüye çıkmış mahallesinde oluyor bu iş, her akşam. Her akşam bu küçük günahkâr oraya gidip pis bir Çinli milyonere bedenini okşatıyor. Lisede okuyor, küçük beyaz kızların, Spor Kulübünün yüzme havuzunda kravl yüzme öğrenen beyaz sporcu kızlarının bulunduğu lisede. Bir gün bundan böyle Sadec ilkokul öğretmeninin kızıyla konuşmamaları emredilecek kendilerine.

Teneffüste, yapayalnız, avlunun bir sütununa belini vermiş, sokağa bakıyor. Annesine hiçbir şey söylemiyor bu konuda. Cholen'li Çinli'nin siyah limuziniyle liseye gelmeyi sürdürüyor. Gidişine bakıyorlar. Buyruğun dışına çıkan olmayacak hiç. Hiçbiri onunla konuşmayacak artık. Bu yalıtlanma Vinhlong'lu hanımın arı anısını canlandırıyor. Otuz sekizine yeni girmişti o sırada. Çocuk da on yaşındaydı. Şimdi anımsarken de on altı yaşında.

Hanım odasının balkonunda, ben ortanca kardeşimle din dersinden gelirken Mékong boyunca caddelere bakıyor. Oda balkonlarının üstü kapalı, büyük sarayın ortasında, saray da zakkum ve hurma ağaçlarıyla

dolu parkın ortasında. Hanımı ve düz şapkalı genç kızı merkezin öteki insanlarından aynı fark ayırmakta. Nasıl her ikisi de ırmaklar boyunca uzun caddelere bakıyorsa, her ikisi de gene öylece aynı. Her ikisi de yalıtlanmış. Yapayalnız, birer kraliçe. Gözden düşmüşlükleri ortada. Her ikisi de sevgililerce okşanan, dudaklarıyla öpülen bu bedenin özelliği nedeniyle aşağılanmaya adanmış, her ikisi de ölesiye bir hazzın utancıyla baş başa bırakılmış, ölesiye, diyorlar, aşksız sevgililerin o gizlemli ölümüyle ölesiye. İşte söz konusu olan bu, bu ölme özenci. Benliklerinden, odalarından taşıyor bu ölüm, öyle de güçlü ki, olgu bütün kentte, uzak merkezlerde, ilçelerde, toplantılarda, genel yönetimlerin hızını yitirmiş balolarında biliniyor.

Hanım da bu toplantılara yeniden başlamış işte, bu iş bitti, Savannakhet'teki genç adam unutulup gitti sanıyor. Böylece akşam toplantılarına yeniden başladı hanım, zorunlu görüyor bu toplantıları, öyle ya, ne de olsa zaman zaman görüşmeli insanlar, ne de olsa zaman zaman dört köşeli çeltik tarlalarının ortasında silinip gitmiş uzak merkezlerin tüyler ürpertici yalnızlığından, korkudan, çılgınlıktan, ateşlerden, unutuştan sıyrılabilmeli.

Akşam, liseden çıkınca, aynı siyah limuzin, aynı pervasızlık ve çocukluk şapkası, aynı lame pabuçlar, sonra o, gidiyor, bedenini Çinli milyardere açtırmaya gidiyor, Çinli duşun altında yıkayacak onu, uzun uzun, her akşam annesinin evde kendisine sakladığı küpün serin suyunda yıkandığı gibi, sonra onu ıslak ıslak yatağa taşıyacak, vantilatörü açacak, her yanını gittikçe daha çok öpecek, o da daha, daha diyecek hep, sonra yurda

dönecek, kimsecikler kendisini azarlamayacak, dövmeyecek, suratını dağıtmayacak, aşağılamayacak.

Gecenin sonunda, merkezin ışıl ışıl parlayan büyük alanında öldürmüştü kendini. Kadın dans ediyordu. Sonra gün doğmuştu. Cesedin çevresini sarmıştı. Sonra, zaman ilerledikçe, güneş görüntüyü ezmişti. Kimsecikler yaklaşmayı göze alamamıştı. Polisin işiydi bu. Öğleyin, yolcu teknelerinin gelmesinden sonra, hiçbir şey kalmayacaktır artık, alan bomboş olacaktır.

Annem, zararı yok, bütün bunların hiç önemi yok, demişti yurt yönetmenine. Gördünüz mü? Bu yıpranmış giysiler, bu pembe şapka ve bu sırmalı pabuçlar nasıl da yakışıyor ona? Anne çocuklarından söz etti mi sevinçten sarhoştur, daha da çekicidir o zaman. Yurdun genç gözetmenleri onu tutkuyla dinliyorlar. Hepsi onun çevresinde dört dönüyor, diyor anne, merkezin bütün erkekleri, evli olsun, bekâr olsun, bütün hepsi şunun çevresinde dört dönüyor, bu ufaklığı, bu küçüğü istiyorlar, daha her şeyi belirginleşmiş bile değil, baksanız a, daha bir çocuk. İnsanlar lekelenmiş mi diyorlar ona, öyleyse ben de arılık nasıl lekelenir diyorum.

Anne konuşuyor da konuşuyor. Gözler kamaştıran orospuluktan söz ediyor ve gülüyor, yüz kızartıcı olaya, bu soytarılığa, bu aykırı şapkaya, ırmağı geçen çocuğun o ince şıklığına gülüyor, burada, bu Fransız sömürgelerindeki dayanılmaz şeye gülüyor, bu beyaz tenden, uzak merkezlerde saklı kaldıktan sonra birdenbire günışığına çıkan ve bir banker kızı gibi parmağında elmas yüzük, kentin ortasında, herkesin gözü önünde, Çinli milyarder bozuntusuyla adını kötüye çıkaran bu çocuktan söz ediyorum diyor ve ağlıyor.

Elması gördüğü zaman, alçacık bir sesle: bana ilk kocamla nişanlandığımda verilen küçük bir tektaşı anımsattı, diyor. Bay Obscur,[1] diyorum. Gülüyoruz. Adı böyleydi, diyor, ama gerçek.

Uzun uzun birbirimize baktık, sonra hafiften alaylı, çok tatlı bir gülümsemeyle gülümsedi, gülümsemesinde çocukları konusunda, çocuklarını bekleyen şeyler konusunda öyle derin bir bilginin izi vardı ki, neredeyse Cholen'den söz edecektim ona.

Ama yapmadım. Hiçbir zaman yapmadım.

Benimle bir daha konuşmadan önce uzun süre bekledi, sonra konuştu, büyük bir sevgiyle: bitti artık, biliyor musun? dedi. Burada, sömürgede, hiçbir zaman evlenemeyeceğini biliyor musun? Omuz silkiyorum, gülüyorum. Her yerde evlenebilirim, istediğim zaman, diyorum. Annem hayır diye başını sallıyor. Hayır. Burada her şey bilinir, burada evlenemezsin artık, diyor. Yüzüme bakıyor ve o unutulmaz sözleri söylüyor: çok mu beğeniyorlar seni? Tamam, gene de çok beğeniyorlar diye yanıtlıyorum. İşte o zaman söylüyor şu sözü: seni sen sen olduğun için de beğeniyorlar.

Gene soruyor: yalnız para için mi görüşüyorsun onunla? Duralıyorum, sonra yalnız para için görüştüğümü söylüyorum. Gene uzun uzun yüzüme bakıyor, inanmıyor sözüme. Ben sana benzemezdim, diyor, okumakta senden daha çok güçlük çektim, üstelik ben ciddiydim, çok uzun bir süre böyle kaldım, iş işten geçti artık, hazdan da hoşlanmaz oldum.

Sadec'te bir tatil günüydü. Ayakları bir iskemlenin üstünde, bir salıncaklı koltukta dinleniyordu, salonun ve yemek odasının kapılarını açmış, hava akımı sağlamıştı. Dingindi, kötülük yoktu davranışında. Birdenbi-

[1] 'Karanlık' anlamında. (Çev.)

re küçük kızını görmüş, canı onunla konuşmak istemişti.

Sondan, bent topraklarının bırakılmasından çok uzak değildik. Fransa'ya dönüşten çok uzak değildik.

Uyuyuşuna bakıyordum.

Zaman zaman annem kararını bildiriverir: yarın fotoğrafçıya gidiyoruz. Fiyatlardan yakınır, gene de aile resimlerinin masrafını çeker. Resimlere bakarsınız, birbirinize bakmazsınız, ama resimlere bakarsınız, her biriniz ayrı ayrı, tek sözcüklük bir yorum bile yapmadan, ama bakarsınız işte, görürsünüz birbirinizi. Ailenin öteki üyelerini tek tek ya da toplu olarak görürsünüz. Eski resimlerde çok küçük olduğunuz zamanlarda yeniden görürsünüz birbirinizi, yeni resimlerde birbirinize bakarsınız. Ayrılık daha da büyümüştür aranızda. Bakıldıktan sonra, resimler dolaplara, çamaşırlar arasına yerleştirilir. Bizi görebilmek için, normal olarak büyüyüp büyümediğimizi görebilmek için, annem resmimizi çektirir. Başka anneler, başka çocuklar gibi uzun uzun bakar bize. Resimleri karşılaştırır, her birimizin gelişiminden söz eder. Kimse yanıt vermez kendisine.

Annem yalnız çocuklarının resmini çektirir. Başka hiçbir şeyin resmini çektirmez. Vinhlong'un tek resmi yoktur bende, bahçenin, ırmağın, Fransız fethinden kalma demirhindi ağaçlarıyla çevrili, dosdoğru caddelerin tek resmi yoktur, evin, kara ve yaldızlı demir karyolaları, sınıflar gibi yeşil saç abajurlu, caddelerdekini andıran, kırmızımsı ampulleriyle, kireçle sıvanmış sığınma odalarımızın tek resmi yoktur, annemin konakladığı o her türlü çirkinliği gölgede bırakan, o kaçılası, o inanılmaz, o hep geçici yerlerden hiç, ama hiçbir görüntü yoktur. Temelli yerleşinceye kadar, derdi annem, ama

Fransa'ya, bütün yaşamı boyunca sözünü ettiği o Pas-de-Calais ve Entre-deux-Mers arasında yer alan ve huyuna, yaşına, hüznüne denk düşen bölgelere yerleşinceye kadar. Loire bölgesine yerleşip de bir daha ayrılmamasıya demirlediği zaman, odası Sadec'teki odanın tıpkısı olacaktır, korkunç. Unutmuş olacaktır.

Yerlerin, görünümlerin resmini çektirtmezdi hiçbir zaman, yalnız bizim, çocuklarının resmini çektirirdi, çoğu zaman da resim ucuza çıksın diye hepimizi bir araya toplardı. Elimizdeki birkaç amatör fotoğrafını da annemin dostları, sömürgeye yeni gelip de ailelerine ekvator görünümlerinin, hindistancevizi ağaçlarının ve yerli hamalların resimlerini göndermek isteyen meslektaşları çekmişti.

Annem izinleri sırasında çocuklarının resimlerini gizlemli bir biçimde ailesine gösterir. Biz bu aileye gitmek istemeyiz. Kardeşlerim hiç tanımamışlardır. Ben en küçükleriydim, önceleri annem beni de sürüklerdi. Sonra gitmez oldum, çünkü teyzelerim yüz kızartıcı davranışını nedeniyle kızlarının beni görmesini istemezlerdi. Böyle olunca anneme resimleri göstermek kalır kala kala, annem de gösterir bunları, mantıklıca, akıllıca, amca kızlarına çocuklarını gösterir. Göstermesi gerekmektedir, o da gösterir, amca kızları aileden kalan tek insanlardır, o da onlara aile resimlerini gösterir. Bu yaşama biçimine bakıp da bu kadından birşeyler görülebilir mi? Amca kızlarını, zorlukları, gereksiz işleri bırakabileceğini, silkip atabileceğini usuna bile getirmeden her şeyin sonuna dek gitme huyuna bakıp da birşeyler çıkarılabilir mi? Sanırım çıkarılabilir. Ben derin bağışlamayı türün bu yılmazlığında, bu saçma yılmazlığında, yeniden buluyorum.

Yaşlanıp saçları ağarınca da gitti fotoğrafçıya, yalnız gitti, koyu kırmızı güzel giysisi ve iki mücevheri, gerdanlığıyla altın ve yeşim broşu, altın kaplamalı küçük bir yeşim parçasıyla resmini çektirdi. Resimde saçları güzelce yapılmış, tek bir kırışık yok, kusursuz bir görüntü. Zengin yerliler de, ölümün yaklaştığını anlayınca, yaşamlarında bir kez fotoğrafçıya giderlerdi. Kocaman olurdu resimleri, hep aynı büyüklükte olurdu, güzel, yaldızlı çerçevelerle çerçevelenir, ataların sunağının yanına asılırdı. Çok gördüm böyle resimleri, resmi çekilen bütün insanlar neredeyse hep aynı görüntüyü verirlerdi, benzerlikleri başdöndürücüydü. Yalnızca yaşlıların birbirine benzemesinden değildi bu, resimler hep rötuşlanırdı, öyle de rötuşlanırdı ki, hâlâ yüzün özellikleri kalmışsa, bunlar azaltılırdı. Sonrasızlığın karşısına çıkmak üzere aynı biçimde hazırlanırdı yüzler, silinir, hep aynı biçimde gençleştirilirdi. İnsanların istedikleri buydu. Bu benzerlik bu ölçülülük aile içinden geçişlerinin anısını donatıyor, onun hem tekliğine, hem gerçekliğine tanıklık ediyor olmalıydı. Birbirlerine ne denli benziyorlarsa, aileden oldukları o denli kesinlik kazanıyor olmalıydı. Üstelik, bütün erkekler aynı sarığı, bütün kadınlar aynı topuzu, aynı gerilmiş saçları, bütün erkekler ve kadınlar aynı dik yakalı giysiyi taşıyorlardı. Hepsinin havası aynıydı, hâlâ görür görmez tanıyabilirim bu havayı. Annemin resimdeki kırmızı giysili havası da onların havasıydı işte, kimilerine göre soylu, kimilerine göre silik hava.

Bu konuyu hiç mi hiç açmıyorlar artık. Onunla evlenmek için babasına başvurmayacağı iyice belli bir şey. Babanın oğluna hiç mi hiç acımayacağı. Kimseye acımaz. Mavi taraçalı evde oturan adam, merkezin tecimi-

ni elinde tutan bütün Çinli göçmenlerin en korkuncu, en zengini, mülkleri Sadec'in çok uzaklarına, Cholen' e, Fransız Çinhindi'nin başkentine dek uzanır. Cholen'li adam babasının kararıyla kızın kararının aynı olduğunu, bu kararların dönüşü olmadığını biliyor. Daha az bir derecede de kendisini ondan ayıracak olan gidişin öykülerinin biricik şansı olduğunu anlamaya başlıyor. Onun öyle evlendirilebilecek kızlardan olmadığını, her türlü evlilikten kaçacağını, onu bırakmak, unutmak, beyazlara, kardeşlerine geri vermek gerekeceğini.

O bu bedenin delisi olmaya başlayalı beri, küçük kız bedeninden, bedeninin inceliğinden rahatsız olmuyordu artık, en tuhafı, annesi de eskisi gibi kaygılanmaz olmuştu, sanki o da bu bedenin herhangi bir beden kadar geçerli, herhangi bir beden kadar kabul edilebilir olduğunu anlamıştı sonunda. O, Cholen'li sevgili, küçük beyazın gelişiminin aşırı sıcaktan zarar gördüğü düşüncesinde. Kendisi de bu sıcakta doğup büyümüş. Onunla böyle bir akrabalığı bulunduğunu anlıyor. Burada, bu dayanılmaz kuşakta geçen bütün bu yılların onun, bu Çinhindi ülkesinin bir genç kızı olmasını sağladıklarını söylüyor. Onların bileklerinin inceliğinin, neredeyse bütün gücü kendilerinde toplamış olan gür ve uzun saçlarının, hepsinden önce de bu tenin, çocuklar yıkansın diye saklanan yağmur suyundan kaynaklanan bu bütün bedenin teninin, onda da bulunduğunu. Fransa kadınlarının teninin bunlarınkinin yanında sert kaldığını, neredeyse battığını söylüyor. Tropiklerin balık ve meyvelerden oluşan yoksul besininin de bunda bir etkisi bulunduğunu söylüyor. Bir de giysilerin yapıldığı pamuklu ve ipeklilerin etkisi var, hep geniştir bu giysiler, bedeni kendilerinden uzak, özgür, çıplak bırakırlar.

Cholen'li sevgili onda yitip gidecek kadar alıştı küçük beyazın körpeliğine. Her akşam ondan aldığı haz zamanını, yaşamını ona bağlamış. Neredeyse konuşmuyor artık onunla. Belki ona onun hakkında, kendisinin de daha tanımadığı ve ne diyeceğini bilemediği bu aşk hakkında söyleyeceklerinden hiçbir şey anlamayacağını sanıyor. Belki de, akşam odada birbirlerini çığlıklarla çağırdıkları zamanlar bir yana, daha hiç konuşmadıklarını anlıyor. Evet, sanırım bilmiyordu, bilmediğini anlıyor.

Ona bakıyor. Gözleri kapalıyken de ona bakıyor gene. Yüzünü içine çekiyor. Çocuğu içine çekiyor, gözleri kapalı onun soluğunu içine çekiyor, bu sıcak hava onun içinden gelmekte. Gittikçe daha zor seçiyor bu bedenin sınırlarını, bu beden ötekiler gibi değil, sınırı yok, odada daha da büyüyor, çizgileri kesinleşmemiş daha, her an oluşum içinde, yalnızca onu gördüğü yerde değil, başka yerde de, görüş alanının ötesine, oyuna, ölüme doğru uzanıyor, çevik, yaşça büyükmüş gibi, tümüyle hazza gidiyor, kötülükten uzak, tüyler ürpertici bir anlama gücü var.

Beni ne yaptığına, benden nasıl yararlandığına bakıyordum, bunun böyle yapılabileceğini hiç düşünmemiştim, umudumun ötelerine ve bedenimin yazgısına uygun olarak gidiyordu. Onun çocuğu olmuştum böylece. O da benim için başka şey olmuştu. Kendisinin ötesinde, teninin, organının anlatılmaz tatlılığını tanımaya başlıyordum. Bir başka adamın gölgesi de geçiyor olmalıydı odadan, genç bir katilin gölgesi, ama bilmiyordum daha, daha hiçbir şey belirmiyordu gözlerimin önünde. Genç bir avcının gölgesi de geçiyor olmalıydı odadan, ama onu, evet, biliyordum, bazı bazı o da vardı hazda,

ona, Cholen'li sevgiliye söylüyordum bunu, ona bedeninden, organından, anlatılmaz tatlılığından, ormandaki, ağızlarında kara panterler dolaşan ırmaklar üzerindeki gözüpekliğinden söz ediyordum. Her şey isteğine uyuyor ve beni kucaklamasına neden oluyordu. Çocuğu olmuştum onun. Her akşam çocuğuyla sevişiyordu. Bazı bazı da korkuyor, birdenbire, onun ölümlü olduğunu anlıyormuş, içinden onu yitirebileceği düşüncesi geçiyormuş gibi sağlığını merak ediyordu. Birdenbire, nasıl olur da böyle incecik olabilir ve bazı bazı korkuyor işte, hoyratça. Bu başağrısından da korkuyor, çoğu kez, gözlerinin üzerinde ıslak bir çatkı, onu böyle bitkin, solgun, kımıltısız kılan bu başağrısından. Bir de bazı yaşam karşısında duyduğu şu tiksintiden, kafayı takınca, annesini düşününce, annesini ölmeden önce mutlu edemeyeceğini, ona kötülük etmiş olan herkesi öldüremeyeceğini düşünüp de birdenbire bağırıp ağlamaya başladığı zaman kapıldığı tiksintiden. Yüzü yüzünde gözyaşlarını alıyor, var gücüyle bedenine bastırıyor onu, gözyaşlarının, öfkesinin yarattığı istekle çılgın.

Çocuğuyla sevişeceği gibi sevişiyor onunla. Kendi çocuğuyla da böyle sevişirdi herhalde. Çocuğunun bedeniyle oynuyor, çeviriyor onu, onu yüzünün, ağzının, gözlerinin üzerine çekiyor. Ona gelince, hep bırakıyor kendini, daha oynamaya başlarken tutturduğu doğrultuda. Sonra birden, ne için olduğunu söylemeden, kendisi yalvarıyor adama, adamsa bağırarak susmasını söylüyor, artık kendisini istemediğini, kendisinden haz almak istemediğini haykırıyor, sonra işte gene kenetlenmişler birbirlerine, ürküntü içinde birbirlerine kenetlenmişler, sonra işte bu ürküntü gene çözülüyor, gene

ona boyun eğiyorlar, gözyaşları içinde, umutsuzluk içinde, mutluluk içinde.

Bütün akşam susuyorlar. Kendisini yurda getiren siyah otomobilde başını onun omzuna yaslıyor. O da kendisine sarılıyor. Şu Fransa vapurunun çok yakında gelecek olmasının, onu alıp götürmesinin, kendilerini ayırmasının iyi olduğunu söylüyor adam. Yol boyunca susuyorlar. Bazı bazı adam, şoföre ırmak boyunca bir kez daha dolaşmasını söylüyor. Kız, bitkin, kendisine yaslanıp uyuyor. Öpüşlerle uyandırıyor onu.

Yatakhanede ışık mavi. Bir günlük kokusu var, alacakaranlıkta günlük yaktırırlar hep. Sıcak öyle çöküp kalmış, bütün pencereler ardına kadar açık, gene de havada hiç kıpırtı yok. Gürültü olmasın diye pabuçlarımı çıkarıyorum, ama içim rahat, gözetmen kadının kalkmayacağını, şimdi artık gecenin istediğim saatinde dönmeme izin verildiğini biliyorum. Hemen H.L.'nin yerine bakmaya gidiyorum, hep biraz kaygılı, hep gündüz yurttan kaçtıysa diye korkarak. Orada. Güzel güzel uyuyor H.L. Hırçın, neredeyse düşman bir uyku anısı var belleğimde. Yadsıma anısı. Çıplak kolları başının çevresinde, öylece bırakılmış. Beden öteki kızlarınki gibi uygun bir biçimde durmuyor, bacaklar bükülmüş, yüz görünmüyor, yastık kaymış. Anlıyorum ki, beni beklemiş, sonra da öylece, sabırsızlık, öfke içinde uyumuş. Ağlamış, sonra da uçuruma düşmüş olmalı. Onu uyandırmak isterdim, alçak sesle konuşalım isterdim. Cholen'li adamla konuşmuyorum artık, o da benimle konuşmuyor, H.L.'nin sorularını duymak gereksinimindeyim. Söyleneni duymayan insanların şu benzersiz dikkati var onda. Ama onu uyandırmam olanaksız. Bir

kez böyle gecenin ortasında uyandırıldı mı bir daha uyuyamaz H.L. Kalkar, canı dışarı çıkmak ister, yapar bunu, merdivenlerden hızla iner, koridorlarda, büyük, bomboş avlularda yürür, koşar, beni çağırır, öylesine mutludur ki, yapılacak hiçbir şey yoktur, gezintiye çıkması yasaklanınca, onun da tam bunu beklediği şey olduğu bilinir. Duralıyorum, sonra hayır, uyandırmıyorum onu. Cibinliğin altında sıcaklık boğucu, kapatıldığı zaman, katlanılması olanaksız gibi geliyor. Ama biliyorum ki dışarıdan, geceleri her zaman serin olan ırmak kıyılarından geldiğim için böyle. Alışkınım, kımıldamıyorum, geçsin diye bekliyorum. Geçiyor. Yaşamımdaki bu yeni yorgunluklara karşın, hiçbir zaman yatar yatmaz uyuyamıyorum. Cholen'li adamı düşünüyorum. Şoförüyle birlikte, Source'un oralarda bir gece kulübünde olmalı. Sessiz sessiz içiyorlardır, baş başa kaldıkları zaman pirinç rakısı içerler. Ya da dönmüş, gene hiç kimseyle konuşmadan, odanın aydınlığında uyumuştur. Bu akşam Cholen'li adamın düşüncesine katlanamıyorum artık. H.L.' nin düşüncesine de katlanamıyorum. Sanki yaşamları dopdoluymuş, bu doluluk kendi dışlarından geliyormuş gibi. Sanki benim hiç böyle bir şeyim yokmuş gibi. Bu kız hiçbir zaman, hiçbir şeyden memnun olmayacaktır, der annem. Sanırım, yaşamımın yüzünü görmeye başlıyorum artık. Sanırım, şimdiden geçirebiliyorum bunu aklımdan, belli belirsiz bir biçimde ölmek geliyor içimden. Bu sözcüğü daha şimdiden yaşamımdan ayıramaz oldum. Sanırım, belirsizce yalnız olmak istiyor canım, aynı biçimde, çocukluktan çıkalı, Avcı'nın ailesinden ayrılalı beri yalnız olmadığımı fark ediyorum. Kitaplar yazacağım. İçinde bulunduğum dakikanın ötesinde, büyük çölde bunu görüyorum, öyle

ya, yaşamımın alanı bir büyük çöl olarak görünüyor gözlerime.

Saygon'dan gelen telgraftaki sözcükler nelerdi, unuttum. Ortanca kardeşimin öldüğü mü söyleniyordu, yoksa Tanrı onu yanına aldı mı deniyordu. Tanrı yanına aldı dendiğini anımsar gibiyim. Kesinlik benliğimde çakıverdi: telgrafı gönderen annem olamazdı. Ortanca kardeş. Ölmüş. Önce anlaşılmaz bir şeydi bu, sonra birdenbire, her yandan, dünyanın ta dibinden, acı sökün ediverdi, varlığımı kapladı, beni alıp götürdü, hiçbir şeyi tanıyamaz oldum, hiç varolmadım artık, acı dışında hiçbir şey kalmadı, hangi acı, ama birkaç ay önce yitirdiğim çocuğun acısı mı geri dönüyordu, yoksa yeni bir acı mıydı? Şimdi, yeni bir acıydı sanıyorum, doğar doğmaz ölen çocuğumu hiç tanımamıştım, o zamanki gibi kendimi öldürmek de istememiştim.

Aldanmışlardı. Yapılan yanlış birkaç saniyede bütün evreni sarmıştı. Kötü yanlış Tanrı düzeyindeydi. Ortanca kardeşim ölümsüzdü ve bunu görmemişlerdi. Bu kardeşin bedeni, yaşarken ölümsüzlüğü içinde saklamıştı da biz ölümsüzlüğün bu bedene yerleştiğini öğrenememiştik. Kardeşimin bedeni ölmüştü. Ölümsüzlük de onunla birlikte ölmüştü. Ve şimdi dünya böyle sürüyordu, ölümsüzlüğün geldiği bu bedenden, bu kutlu gelişten yoksun olarak. Tümden aldanmışlardı. Yanlışlık bütün evreni sarmıştı, utanç verici bir yanılgıydı bu.

O, ortanca kardeş, öldükten sonra, her şey ölmeliydi onun ardından. Ve onunla. Ölüm, zincirleme, ondan, çocuktan yola çıkıyordu.

Çocuğun ölmüş bedeni, neden olduğu bu olaylardan hiç mi hiç etkilenmiyordu. Yaşamının yirmi yedi

yılı süresince barındırmış olduğu ölümsüzlüğün adını bile bilmiyordu.

Hiç kimse benim gibi açık görmüyordu olanları. Ve bu öylesine basit bilgiyi, yani ortanca kardeşimin bedeninin aynı zamanda benim bedenim olduğunu kavradıktan sonra, ölmem gerekirdi. Ve öldüm. Ortanca kardeşim beni kendi varlığına kattı, beni kendine çekti ve öldüm.

Bu konularda insanları uyarmalı. Ölümsüzlüğün ölümlü olduğunu, onun da ölebileceğini, eskiden de, şimdi de böyle şeyler olduğunu anlatmalı onlara. Bu biçimiyle hiç ortaya çıkmadığını, salt ikiyüzlülük olduğunu. Ayrıntıda değil, yalnızca ilkede varolduğunu. Bunu yaptıklarını bilmemek koşuluyla, kimi insanların onun varlığını benliklerinde saklayabileceklerini. Kimi insanların da aynı koşulla, yani bunu yapabileceklerini bilmemek koşuluyla, bu insanlarda onun varlığını ortaya çıkarabilecekleri gibi. Yaşamın o yaşarken, o yaşamdayken ölümsüz olduğunu anlatmalı. Ölümsüzlüğün zamanın azlığı, çokluğu sorunu olmadığını, bir ölümsüzlük sorunu olmadığını, başka bir sorun olduğunu, onun da bilinmediğini. Ruh niteliğinde, yelin kovalanması niteliğinde olduğuna göre, başsız sonsuz olduğunu söylemenin de ruh yaşamıyla başlayıp ruh yaşamıyla bittiğini söylemek kadar yanlış olduğunu. Çöllerin ölü kumlarına, çocukların ölü bedenlerine bakın: ölümsüzlük geçmez oradan, durur, çevrelerinden dolaşır.

Ortanca kardeş için kusursuz, söylencesiz, olaysız, arı, bir atımlık bir ölümsüzlük söz konusuydu. Ortanca kardeşin çölde haykıracak hiçbir şeyi yoktu, söyleyecek

hiçbir şeyi yoktu, başka yerde ya da burada, hiçbir şeyi. Bilgisizdi, her ne olursa olsun hiçbir konuda bilgi edinememişti. Konuşmasını beceremezdi, zar zor okur, zar zor yazardı, bazı bazı acı çekmesini bile bilmiyor sanırdı insan. Anlamayan ve korkan biriydi.

Ona beslediğim bu saçma sevgi, benim için kavranması olanaksız bir gizlem olarak kalıyor. Neden ölümüyle ölmek isteyecek ölçüde çok seviyordum onu, bilmiyorum. Bu iş başa geldiğinde on yıldır ayrıydım ondan, onu çok ender olarak düşünüyordum. Öyle görünüyordu ki, her zaman için seviyordum onu, bu sevgide hiçbir değişiklik olamazdı. Ölümü unutmuştum.

Az konuşurduk birbirimizle, büyük kardeşimizden, mutsuzluğundan, annenin ve ovanın başına gelenlerden çok az söz ederdik. Avdan, tüfeklerden, makinelerden, otomobillerden söz ederdik. Bozulan otomobile kızar, bana ileride alacağı arabaları anlatır, betimlerdi. Bütün av tüfeklerinin, bütün otomobillerin markalarını bilirdim. Söylemek bile fazla, dikkat etmeyince kaplanlara yem olmaktan, akıntıda yüzmekte dayatınca ırmakta boğulmaktan da söz ederdik. İki yaş büyüktü benden.

Yel dindi, ağaçların altında yağmur sonlarının doğaüstü ışığı var. Kuşlar, çıldırmış gibi, bütün güçleriyle bağırıyor, soğuk havada gagalarını biliyor, neredeyse kulakları sağır edecek biçimde, çınlatabilecekleri kadar çınlatıyorlar havayı.

Gemiler motorlarını durdurur, Saygon Irmağından yukarı doğru römorklarla çekilerek Saygon'un karşısına düşen Mékong kıvrımlarından birinde bulunan liman

kuruluşlarına kadar getirilirdi. Bu kıvrım, Mékong'un bu kolu Irmak adını taşır, Saygon Irmağı. Konaklama sekiz gün sürerdi. Gemiler rıhtıma geldi mi Fransa da gelmiş demekti. Gidip Fransa'da akşam yemeği yenilebilir, dans edilebilirdi, anneme göre çok pahalıydı, üstelik gitmeye de değmezdi, ama onunla, Cholen'li sevgiliyle, gidilebilirdi. O da gitmezdi, çünkü böylesine genç bir beyaz kızla görünmekten korkardı, söylemezdi korktuğunu, ama kız bilirdi. O zamanlar, pek de eskilerde değil, bilemedin elli yıl önce, dünyanın her yanına yalnızca gemilerle gidilirdi. Kıtaların koca koca bölümlerinde yol yoktu, demiryolu yoktu. Yüzlerce, binlerce kilometre boyunca ancak tarih öncesinin yolları vardı daha. Messageries Maritimes'in güzel gemileri, hattın silâhşörleri, Porthos, Dartagnan, Aramis, bağlardı Çinhindi'ni Fransa'ya.

Bu yolculuk yirmi dört gün sürerdi. Gemiler sokakları, barları, kahveleri, kitaplıkları, salonları, karşılaşmaları, sevgilileri, evlenmeleri, ölümleriyle neredeyse birer kentti. Rastlantısal topluluklar oluşurdu, zorunluydu böylesi, bilinirdi, unutulmazdı, bu nedenle de yaşanabilir olurlardı, hatta kimi zaman da unutulmaz hazlar yaşatırlardı insana. Kadınların biricik yolculuklarıydı bunlar. Özellikle birçok kadınlar, zaman zaman da kimi erkekler için sömürgeye gitmek üzere çıkılan yolculuklar, girişimin gerçek serüveni olarak kalırdı. Annem için, bizim küçüklüğümüzle birlikte, 'yaşamımın en iyi yanı' dediği şey olmuşlardı her zaman.

Yola çıkışlar. Hep aynı yola çıkışlar. Denizlere ilk açılışlardı her zaman. Karadan ayrılış hep aynı acı, hep aynı umutsuzluk içinde gerçekleşmişti, ama insanların,

Yahudilerin, düşünce adamlarının ve deniz üzerindeki biricik yolculuğun salt yolcularının yola çıkmalarını, kadınların, hiçbir zaman yola çıkmayan, doğum yerini, soyu, malları, dönüşün varolma nedenini beklemek üzere kalan kadınların onları bırakmalarını da engellememişti. Gemiler, yüzyıllar boyunca, yolculukların günümüzdekinden daha ağır, daha acılı olmasına yol açmıştı. Yolculuk süresi yolun uzunluğunu doğal bir biçimde kaplardı. Karada ve denizde bu ağır insan hızlarına, bu gecikmelere, bu yel, açıkhava beklemelere, kaza, güneş, ölüm beklemelere alışılmıştı. Küçük beyaz kızın tanıdığı gemiler, dünyanın son posta gemileriydi. Gerçekten de, insanlığı yavaş yavaş deniz yolculuklarından yoksun bırakacak olan ilk uçak hatları onun gençliğinde kurulmuştu.

Her gün Cholen'deki garsoniyere gidiyorduk hâlâ. Her zamanki gibi davranıyordu, her zamanki gibi yapıyordu hep, beni küplerdeki suyla yıkıyor, sonra yatağa taşıyordu. Yanıma geliyordu, uzanıyordu da, ama hiç gücü kalmamıştı, iyice tükenmişti gücü. Henüz uzak bile olsa. yola çıkış tarihi bir kez saptandıktan sonra, bedenimle hiçbir şey yapamıyordu. Birdenbire, o farkına bile varmadan oluvermişti bu iş. Bedeni, gidecek, ihanete dönüşecek olanı istemiyordu artık. Seninle yatamıyorum artık, daha yapabilirim sanıyordum, ama yapamıyorum, diyordu. Öldüğünü söylüyordu. Çok tatlı bir özür dileme gülümsemesi vardı, gücünün belki de hiçbir zaman geri gelmeyeceğini söylüyordu. Böyle olmasını isteyip istemeyeceğini soruyordum. Neredeyse gülüyordu, bilmiyorum, şu sırada, belki de evet, diyordu. Acıda da olduğu gibi kalmıştı yumuşaklığı. Bu acıdan söz etmiyordu, bu konuda tek sözcük bile söylememişti

hiçbir zaman. Kimi zaman yüzü titriyordu, gözlerini yumuyor, dişleri sıkılıyordu. Ama hep susuyor, kapalı gözlerinin ardında beliren görüntüler konusunda hiçbir şey söylemiyordu. Bu acıyı seviyordu sanki, beni sevdiği gibi, çok güçlü bir biçimde, belki de ölecek kadar seviyor ve onu bana yeğ tutuyordu şimdi. Kimi zaman beni okşamak istediğini, çünkü benim bunu çok istediğimi bildiğini ve erinç gerçekleştiği zaman yüzüme bakmak istediğini söylüyordu. Okşuyor, aynı zamanda da yüzüme bakıyordu, kızım diyordu bana. Artık birbirimizi görmemeye karar vermiştik, ama olanaklı değildi, olmamıştı. Her akşam, utançtan başını başka yana çevirmiş durumda, lisenin önünde, siyah otomobilin içinde yeniden buluyordum onu.

Kalkış saati yaklaşınca, gemi üç kez düdük çalardı, uzun mu uzun, korkunç güçlü, bütün kentte işitilir ve limanın oralarda gökyüzü karaya keserdi. O zaman römorkörler gemiye yaklaşır, onu ırmağın ortasına doğru çekerlerdi. Bundan sonra, römorkörler palamarlarını çözüp kıyıya doğru gelirlerdi. O zaman gemi bir kez daha allahaısmarladık der, yeniden korkunç böğürtüler koparırdı, bu sesler öyle gizlemli bir biçimde hüzünlüydü ki, insanları ağlatırdı, hem yalnız yolculuğa çıkanları, ayrılanları da değil, bakmaya gelenleri de, burada bulunmaları belirli bir nedene bağlanmayanları, düşünecek bir kimsesi olmayanları da. Sonra gemi, çok yavaş bir biçimde, kendi gücüyle, ırmakta ilerlemeye başlardı. Uzun süre, dev gövdesinin denize doğru yol aldığı görülürdü. Nice insanlar orada kalıp bakarlar, eşarplarıyla, mendilleriyle, gittikçe daha ağır, gittikçe daha umutsuz işaretler yollarlardı. Derken, en sonunda dünya, gemi-

nin görüntüsünü eğiminde alıp götürürdü. Duru havalarda, yavaş yavaş gömüldüğü görülürdü.

Gemi ilk kez allahaısmarladık dediği, iskele kaldırılıp römorkörler gemiyi çekmeye, karadan uzaklaştırmaya başladıkları zaman o da ağlamıştı. Ama gözyaşlarını göstermeden ağlamıştı o, çünkü sevgilisi Çinliydi ve bu tür sevgililere ağlamamak gerekirdi. Annesine ve ortanca kardeşine üzüldüğünü göstermeden, aralarındaki alışkanlık uyarınca hiçbir şeyi belli etmeden. Kocaman arabası oradaydı, uzun ve siyah, önünde beyazlar giymiş şoförü. Messageries Maritimes'in park yerinin biraz uzağında, tekbaşınaydı. Onu bu belirtilerden tanımıştı. Arkadaki o zor görünen, yıkık, hiç mi hiç kımıldamayan gölge de oydu. İlk kez araba vapurunda olduğu gibi dirseğini küpeşteye dayamıştı. Onun kendisine baktığını biliyordu. Kendisi de ona bakıyordu, onu göremiyordu artık, ama hâlâ siyah arabaya doğru bakıyordu. Sonunda onu göremez olmuştu. Liman silinmişti, arkasından da kara.

Çin Denizi, Kızıldeniz, Hint Okyanusu, Süveyş Kanalı vardı geçilecek, sabah uyanıyor ve sarsıntı yokluğundan anlıyorduk ki, tamamdı, kumlarda ilerliyorduk. Ama her şeyden önce bu okyanus vardı. En uzağı, en genişiydi, bir ucu Güney Kutbu'na değiyordu, uğrak yerleri arasında en uzunu, Seylan'la Somali arasında. Kimi kez öyle sakindi ki, hava öyle arı, öyle tatlıydı ki, bu okyanustan geçilirken, bir deniz yolculuğu değil de başka bir yolculukmuş gibiydi. Salonlar, koridorlar, lumbuzlar, bütün gemi açılırdı o zaman. Yolcular çok sıcak olan kamaralarından kaçarlar, güvertede uyurlardı.

Bir yolculuk sırasında, bu okyanus geçilirken, gece geç saatte, biri ölmüştü. Bu yolculuk sırasında mıydı, yoksa başka bir yolculuk sırasında mı, pek bilemiyorum artık. Birinci mevkinin barında kâğıt oynayan insanlar, bunlar arasında da genç bir adam vardı, bir ara, bu genç adam tek sözcük söylemeden kartlarını bırakmış, bardan çıkmış, güverteyi koşarak geçmiş ve denize atlamıştı. Tam hızla giden gemi durduruluncaya dek, ceset kaybolmuştu.

Hayır, hayır, şimdi yazarken, gemiyi görmüyor, bir başka yeri görüyor, öyküyü dinlediği yeri. Sadec'teydi. Sadec yönetmeninin oğluydu. Tanırdı onu, o da Saygon Lisesindeydi. Anımsıyor, çok iri, yüzü çok yumuşak, gözlüğü bakalit çerçeveli. Kamarasında hiçbir şey bulunamamıştı, ne bir mektup, ne bir şey. Yaşı belleğinde kaldı, ürküntü verici, aynı yaş, on yedi. Gemi şafakta yeniden yola çıkmıştı. En korkuncu buydu. Güneş doğmuş, deniz bomboş, aramaları bırakma kararı. Ayrılış.

Bir başka kez, gene aynı yolculuk sırasında, gene aynı okyanus geçilirken, gece aynı biçimde birdenbire inmiş, ana güvertenin büyük salonunda, Chopin'in bir valsi yükselmişti, gizli ve yakın bir biçimde bilirdi bu valsi, çünkü aylar boyu öğrenmeye çalışmış, ama hiçbir zaman, hiçbir zaman doğru dürüst çalmayı becerememişti, annesi piyanoyu bırakmasına bundan sonra razı olmuştu. O geceyi, o geceler ve geceler arasında yitip gitmiş geceyi genç kız işte bu gemide geçirmişti, hiç kuşkusu yoktu bundan, bu iş olduğu zaman, ışıltılarla aydınlanmış gökyüzünün altında Chopin'in bu müziği yükseldiği zaman orada bulunmuştu. En ufak bir esinti yoktu ve müzik, gökyüzünün neyle ilgili olduğu bilin-

meyen bir buyruğu gibi, Tanrının kaynağı bilinmeyen bir isteği gibi, kara gemide dört bir yana yayılmıştı. Ve genç kız da kendi canına kıymaya, kendini denize atmaya gidecek gibi doğrulmuştu, sonra ağlamıştı, çünkü şu Cholen'li adamı düşünmüştü ve birdenbire, onu aşkla sevmediğinden kuşku duymaya başlamıştı, aşkı öyküsünün içinde kumlarda sular gibi yitip gitmişti de onun için görmemişti, ancak şimdi, denizin ortasında müziğin yükseldiği anda yeniden buluyordu onu.

Daha sonra da küçük kardeşin ölümsüzlüğünü ölüm yoluyla bulacağı gibi.'

Çevresinde insanlar uyuyorlardı, müziğe gömülmüşlerdi, ama uyanmamışlardı, sakindiler. Genç kız Hint Okyanusunda gelmiş gelecek en sakin geceyi gördüğünü düşünüyordu. Ortanca kardeşinin güverteye bir kadınla geldiğini de o gece gördüğünü sanıyor. Kardeşi küpeşteye dirseklerini dayamış, kadın beline sarılmıştı, sonra öpüşmüşlerdi. Genç kız daha iyi görebilmek için gizlenmişti. Kadını tanımıştı. Daha önce de ortanca kardeşiyle hiç birbirlerinden ayrıldıkları yoktu. Evli bir kadındı. Ölmüş bir çift söz konusuydu. Koca hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi görünüyordu. Yolculuğun son günlerinde ortanca kardeşle bu kadın bütün gün kamarada kalıyor, ancak akşamları çıkıyorlardı. Aynı günlerde ortanca kardeş annesine ve kızkardeşine sanki onları tanımıyormuş gibi bakıyordu. Anne yabanıl, sessiz, kıskanç olmuştu. O, ufaklık, ağlıyordu. Mutluydu, öyle sanıyordu, ama aynı zamanda ileride ortanca kardeşin başına geleceklerden de korkuyordu. Kendilerini bırakacağını, bu kadınla gideceğini sanmıştı, ama hayır, Fransa'ya gelince aralarına katılmıştı.

Beyaz kızın bu gidişinden ne kadar sonra yerine getirdi babanın buyruğunu, ailelerin on yıl öncesinden belirledikleri, bu kendisi de altınlarla, elmaslarla, yeşimlerle yüklü genç kızla yapmasını buyurduğu evliliği ne zaman gerçekleştirdi, bildiği yok. Ailesi eşliğinde Fou-Chouen kentinden gelmiş bir Çinli kız, o da Kuzey kökenli.

Uzun süre onunla birlikte olamamış, ona servetlerinin mirasçısını vermeyi başaramamış olmalı. Beyaz kızın anısı duruyor olmalıydı, öyle yatmış, bedeni, orada, yatağın üstünde, enlemesine. Uzun zaman isteğinin ecesi olarak kalmıştır, coşkunun, sevginin enginliğinin, karanlık ve korkunç etsel derinliğin kişisel göndergesi olmuştur. Sonra gün gelmiş, bu iş olanaklı olmuştur. O gün küçük beyaz kıza duyduğu istek öyle bir noktaya gelmiştir ki, öylesine dayanılmaz olmuştur ki, onun tüm görüntüsünü büyük ve güçlü bir ateşte yeniden bulabilmiş ve öteki kadını ona, beyaz çocuğa duyulan istekle doldurabilmiştir. Yalan aracılığıyla, bu kadının içinde kendini yeniden bulmuş ve yalan aracılığıyla, ailelerin, Tanrının, Kuzeyli ataların kendisinden bekledikleri şeyin, yani adının mirasçısının tohumunu atmıştır.

Çinli kadın beyaz kızın varlığını biliyordu belki de. Sadec'te doğmuş hizmetçileri vardı, öyküyü biliyorlardı, konuşmuşlardı herhalde. Beyaz kızın acısından habersiz olmasa gerekti. Her ikisi de aynı yaşta olmalıydı, on altı yaşında. O gece, kocasının ağladığını görmüş müydü? Görüp de avutmuş muydu onu? On altı yaşında bir kızcağız, otuzlu yılların bir Çinli nişanlı kızı, zararını kendi çektiği böyle yasak bir aşkın acısını yakı-

şıksız bir duruma düşmeden yatıştırmaya çalışabilir miydi? Kim bilir? Belki de aldanıyordu, belki de tek sözcük söylemeden, bütün gece ağlamıştı onunla. Sonra, gözyaşlarının ardından, aşk gelmişti.

O, beyaz genç kız, bütün bu olaylar konusunda hiçbir zaman, hiçbir şey öğrenememişti.

Savaştan yıllarca sonra, evlenmelerden, çocuklardan, boşanmalardan, kitaplardan yıllarca sonra, karısıyla Paris'e gelmişti. Ona telefon etmişti. Benim. O da sesini işitir işitmez tanımıştı. Yalnızca sesinizi işitmek istiyordum, demişti. Benim, merhaba, diye yanıtlamıştı o da. Gene sinivermişti adam, eskisi gibi korkuyordu gene. Sesi titremeye başlamıştı birdenbire. Ve bu titremeyle birlikte, birdenbire, o da Çinli ağzını yeniden buluvermişti. Kitaplar yazmaya başladığını biliyordu, Saygon'da annesini görmüş, ondan öğrenmişti. Ortanca kardeş için de onun adına üzülmüştü. Sonra ne diyeceğini bilemez olmuştu. Sonra bunu söylemişti ona. Her şeyin eskiden nasılsa öyle olduğunu, onu hâlâ sevdiğini, hiçbir zaman sevmemezlik edemeyeceğini, ölünceye dek seveceğini söylemişti.

Neauphle-le-Château - Paris
Şubat-Mayıs 1984

SON

1984 GONCOURT EDEBİYAT ÖDÜLÜ

MARGUERITE DURAS

SEVGİLİ

CAN

ROMAN

Modern romanın en önemli yaratıcılarından biri sayılan **Marguerite Duras**'ın yetmiş yaşındayken yazdığı bu roman, dünyanın dört bir yanında fırtınalar koparmıştı. Yoğunlukla yalınlığı ustaca birleştirdiği bu romanıyla Duras, büyük okur kitlelerine ulaşmayı da başarmış oldu. ***Sevgili***, on beş yaşındaki yoksul beyaz bir kızın, Vietnam'da, bir nehir üzerinde yaptığı vapur yolculuğu sırasında, kendinden iki kat yaşlı, zengin bir Çinliyle tanışmasının, o adamda cinsel aşkı keşfetmesinin öyküsü. *Duras* da on yedi yaşına kadar, bir Fransız sömürgesi olan Vietnam'da kalmıştı. Yayınladıktan sonra, bu romanın kendi yaşamından alıntılarla dolu olduğunu saklamadı. Kimi eleştirmenlerin, bugüne kadar yazılmış en güzel romanlarından biri saydıkları *Sevgili*'yi, ünlü Fransız yönetmen Jean Jacques Annaud filme çekti. Bu romanı severseniz, *Duras*'ın bu romandan sonra yazdığı *Kuzey Çinli Sevgili*'yi de Can Yayınları arasında bulabilirsiniz.

KAPAKTA: **SEVGİLİ** FİLMİNDEN BİR SAHNE.
OYUNCU: **JEAN MARCH**